



T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BARTIN İLİ
ÖRNEĞİ

BÜŞRA YAZLIK

DANIŞMAN

DOÇ. DR. YAŞAR AKÇA

BARTIN-2024



T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra YAZLIK

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman : Doç. Dr. Yaşar AKÇA

Üye : Doç. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ

Üye : Prof. Dr. Şaban ESEN

BARTIN-2024

KABUL VE ONAY

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. Yaşar AKÇA danışmanlığında hazırlamış olduğum “KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

29/08/2024

Büşra YAZLIK

ÖN SÖZ

Değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Yaşar AKÇA'ya sonsuz saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezin savunma jüriliğini üstlenen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ'a ve Prof. Dr. Şaban ESEN'e teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca bana emek veren, kariyerimde önemli dokunuşları bulunan ve tez sürecinde yardımını esirgemeyen tüm hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam boyunca gösterdikleri anlayış, sabır ve hayatımın her anında yanımda yer alarak beni daima destekledikleri için kıymetli annem Münevver YAZLIK'a, babam Salim YAZLIK'a, ablam Nurgül YAZLIK'a, bütün tatlılığıyla hayatımıza neşe katan ve her zaman iyi bir rol model olmaya çalıştığım canım kardeşim Ayşe Yağmur YAZLIK'a, çalışmaya sağladığı katkılardan dolayı Sayın Mine FIRINCIOĞLU'na, araştırmanın kahramanları olan ve soruları içtenlikle yanıtlayıp teze katkı sağlayan tüm kadın girişimcilere şükranlarımı sunarım. Ayrıca desteklerini ve sevgilerini daima yanımda hissettiğim tüm dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Büşra YAZLIK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ

Büşra YAZLIK

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yaşar AKÇA

Bartın-2024, sayfa: 106

Son dönemlerde hızla değişen teknolojik gelişmeler ve ekonomik beklentilerin sonucunda girişimcilik faktörü önem kazanmıştır. Bu duruma bağlı olarak girişimci sayısında artış meydana gelmektedir. Ayrıca girişimcilik kavramının alt dallarından olan kadın girişimciliğine gösterilen ilgi çoğalmakta ve kadınların da girişimci bir birey olarak iş yaşamına dahil olduğu görülmektedir. Diğer bir yandan girişimci kadınların yerel ekonominin büyümesine ve kalkınmasına sağladığı desteğin bilinmesine rağmen iktisadi koşullarla birlikte toplumsal faktörlerden kaynaklı birçok etken ile karşılaştığı söylenebilir. Söz konusu etkenlerin ve sorunların tespit edilmesi sonucunda ulaşılabilecek olan çözüm önerileri sayesinde kadınların girişimcilik faaliyetleri ile buldukları bölgenin kalkınmasına katkı sunabileceği ifade edilebilir.

Bu çalışmada, girişimci kadınların girişimcilik niteliklerinin, girişimciliğe başlama sebeplerinin, girişimcilik faaliyetinde başarı ve başarısızlık göstermelerine etki eden faktörlerin, çalışma yaşamındaki konumlarının ve faaliyet alanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kapsamında meydana getirilen 6 adet soruyu içinde barındıran görüşme formu oluşturulmuştur. Hazırlanan form ile Bartın'da faaliyet gösteren girişimci kadınların tutumları belirlenerek araştırmanın verileri elde edilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan araştırma Bartın Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 15 kadın girişimci ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak

mantıksal bir sıraya konulmuş, ardından yorumlanarak sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler dahilinde kadın girişimcilerin girişimci olmaya karar verme sebepleri, iş yaşamlarında kadın olarak karşı karşıya kaldıkları problemler, faaliyette bulunduğu sektörle alakalı nitelikler, girişimci olarak destek aldıkları kurum ve kuruluşlar, girişimci olmak isteyen kadınlara ilişkin öneri ve tavsiyeleri üzerinde durulmuştur. İktisadi ve toplumsal refahın oluşması bakımından oldukça önemli bir konuma sahip olan girişimci kadınların beyan ettikleri görüşlerin, girişimcilik faaliyetine yeni başlayacak olan kadınlara katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Bartın, Girişimci, Girişimcilik, Kadın Girişimciliği

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

FACTORS AFFECTING WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP: THE CASE OF BARTIN PROVINCE EXAMPLE

Büşra YAZLIK

Bartın University

Graduate School

Department of Business Administration

Thesis Advisor: Assoc. Doç. Dr. Yaşar AKÇA

Bartın-2024, pp: 106

Recently, the entrepreneurship factor has gained importance because of rapidly changing technological developments and economic expectations. Depending on this situation, there is an increase in the number of entrepreneurs. In addition, the interest in women entrepreneurship, which is one of the sub-branches of the concept of entrepreneurship, is increasing and it is seen that women are also involved in business life as an entrepreneurial individual. On the other hand, although it is known that entrepreneurial women support the growth and development of the local economy, it can be said that they face many factors arising from social factors as well as economic conditions. It can be stated that women can contribute to the development of the region where they are located through entrepreneurship activities thanks to the solution suggestions to be reached because of identifying these factors and problems.

In this study, it is aimed to determine the entrepreneurial qualities of entrepreneurial women, the reasons for starting entrepreneurship, the factors affecting their success and failure in entrepreneurial activity, their position in working life and their fields of activity. An interview form containing 6 questions was created within the scope of the semi-structured interview technique, which is among the qualitative research methods. With the form prepared, it was tried to obtain the data of the research by determining the attitudes of

entrepreneur women operating in Bartın. In this respect, the research is based on interviews with 15 women entrepreneurs registered in Bartın Chamber of Commerce and Industry. The data obtained from the interviews were put in a logical order using descriptive analysis method, and then interpreted and conclusions were tried to be reached. Within the scope of the interviews, the reasons why women entrepreneurs decide to become entrepreneurs, the problems they face as women in their business life, the qualifications related to the sector in which they operate, the institutions and organizations they receive support as entrepreneurs, and their suggestions and recommendations for women who want to become entrepreneurs were focused on. It can be said that the views expressed by entrepreneur women, who have a very important position in terms of economic and social welfare, can contribute to women who will start entrepreneurship activities.

Keywords: Bartın, Entrepreneur, Entrepreneurship, Women Entrepreneurship

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	ii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
EKLER DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. Girişimcilik ile İlgili Temel Kavramlar.....	4
1.1.1. Girişim Kavramı ve Tanımı.....	5
1.1.2. Girişimci Kavramı.....	6
1.1.3. Girişimcilik Kavramı.....	8
1.2. Girişimcilerin Temel Özellikleri.....	11
1.2.1. Yenilikçi Olması.....	12
1.2.2. Kendine Güven ve Esneklik.....	13
1.2.3. Risk Alabilmesi.....	13
1.2.4. Başarı İhtiyacı Duyması.....	14
1.3. Girişimciliği Etkileyen Faktörler.....	14
1.3.1. Kültür.....	15
1.3.2. Aile ve Sosyal Çevre.....	15
1.3.3. Yasal, Siyasal ve İdari Faktörler.....	16
1.3.4. Mali Çevre.....	16
1.3.5. Eğitim.....	17
1.3.6. Psikolojik Faktörler.....	18
1.4. Girişimciliğin Tarihsel Süreci.....	18
1.4.1. Dünyada Girişimcilik.....	19
1.4.2. Türkiye’de Girişimcilik.....	21
1.5. Girişimciliğin Önemi.....	26
1.6. Kadın Girişimci Kavramı ve Tanımı.....	28
1.6.1. Kadın Girişimcilerin Özellikleri.....	30
1.6.2. Kadın Girişimcilerin Türleri.....	32
1.7. Kadın Girişimciler ve Erkek Girişimciler Arasındaki Farklar.....	35

1.8. Kadın Girişimciliğinin Önemi	37
1.9. Kadın Girişimciliğinin Gelişimi.....	39
1.9.1. Dünyada Kadın Girişimciliğinin Gelişimi	39
1.9.2. Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi.....	41
1.9.3. Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Mevcut Durumu.....	43
1.9.4. Türkiye’de Kadın Girişimciliğini Destekleyen Bazı Kurum ve Kuruluşlar	44
1.10. Kadınları Girişimci Olmaya Yönlendiren Faktörler	45
1.10.1. Kadınları Girişimci Olmaya İten Faktörler	45
1.10.1.1. İşsiz Kalma.....	46
1.10.1.2. Cam Tavan Sendromu İşyerindeki Memnuniyetsizlik.....	46
1.10.1.3. Çalışma Saatlerindeki Esneklik İsteği.....	47
1.10.2. Kadınları Girişimci Olmaya Çeken Faktörler	47
1.10.2.1. Kendini Gerçekleştirme İsteği	47
1.10.2.2. Girişimcilik Güdüsü.....	48
1.10.2.3. Zengin Olma İsteği.....	48
1.10.2.4. Sosyal Statü Sahibi Olma İsteği.....	48
1.10.2.5. Güç Elde Etme İsteği	49
1.11. Kadın Girişimciliğinin Önündeki Engeller ve Sorunlar	50
1.11.1. Eğitim	51
1.11.2. Deneyim Tecrübe Eksikliği	52
1.11.3. Aile ve Sosyal Çevre	52
1.11.4. Finansal Kaynaklar.....	53
1.11.5. Toplumsal Rol.....	54
1.11.6. İletişim ve Koordinasyon.....	55
1.11.7. Örgütlenme Sorunu	56
1.11.8. Bürokratik Engeller	57
3. YÖNTEM	59
3.1. Araştırmanın Amacı.....	59
3.2. Araştırmanın Önemi.....	59
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	61
3.4. Araştırmanın Yöntemi	61
3.5. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	63
3.6. Veri Toplama Aracı	64

3.7. Verilerin Analizi.....	65
4. BULGULAR.....	66
4.1. Demografik ve İşletmeye İlişkin Bulgular	66
4.2. Katılımcı Cevapları.....	68
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	84
KAYNAKLAR.....	92
EKLER	104
ÖZGEÇMİŞ	106

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
2. 1: Cumhuriyet'in ilanından önceki girişimcilik süreci.....	22
2. 2: Türkiye'de girişimcilik faaliyetlerini etkileyen faktörler, (1923-1980).....	23
2. 3: Kadın girişimci tipleri.....	33
2. 4: Kadın ve erkek girişimcilerin özellikleri bakımından farklılıkları.....	35
4. 1: Katılımcılara ait demografik özellikler ile işletmelerine ilişkin veriler.....	66
4. 2: Katılımcılara yöneltilen sorular ve yanıtların temaları.....	68

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
EK 1: T.C. Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Onay Belgesi	104
EK 2: Görüşme Formu Kullanım İzni.....	105

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ÇATOM: Çok Amaçlı Toplum Merkezleri

İGEME: İhracatı Geliştirme Merkezi

GİDEM: Girişimci Destekleme Merkezleri

İŞKUR: İş ve iş Bulma Kurumu

KADAV: Kadın Dayanışma Vakfı

KAGİDER: Kadın Girişimciler Derneği

KA-MER: Kadın Merkezi

KEDV: Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

KSGM: Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı

SRAP: Sosyal Riski Azaltma Projesi

TİSVA: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı

TKV: Türkiye Kalkınma Vakfı

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜGİAD: Türkiye Genç İş Adamlar Derneği

TÜSİAD: Türkiye İş Adamlar Derneği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

19. yüzyılın sonlarından başlayarak günümüze kadar birçok alanda temel etken olan küreselleşmeyle birlikte hızla değişen teknoloji gelişmeler ve etkileşimlerin sonucunda kapitalist üretim tarzı şekillenmiştir. Kapitalist üretim tarzıyla birlikte birçok alanda rekabet yoğun bir ortam oluşmuştur. Küreselleşmeyle birlikte oluşan rekabet yoğun ortam ülkelerin refah seviyelerinde, iş alanlarında ve istihdam oranlarında birtakım değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Değişimlerin uluslararası ölçekte etkiye sahip olduğu söylenebilir. Gelişmekte olan ülkeler için ekonomik ilerleme sağlayabilmenin yolu bilgi temelli yaratıcılık ve yenilikler barındıran fikirlerin ürün veya hizmete dönüştürülmesi olarak bilinmektedir. Dolayısıyla günümüz rekabet yoğun ortamında ayakta kalabilmekte ve gelişmeye devam etmektedir. Bu durum girişimcilik kavramına farklı bir boyut katmış ve girişimciliğin önemi fark edilmiştir. Buradan hareketle günümüzde girişimcilik, sahip olduğu bilgi birikimi ve risk faktörleri ölçeğinde sorumluluk alabilmeyi gerektiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok boyutlu bir kavram olarak ele alınan girişimciliğin, temelde iktisadi bir olgu olduğu ifade edilebilir. Kültürel ve sosyal yapılarla karşılıklı etkileşim içerisinde var olan girişimcilik kavramı, bulunduğu topluluğa verimlilikle beraber cinsiyet ayrımcılığının ortadan kalktığı ortamları sunabilir. Bu çerçevede girişimcilik kavramının, bahsi geçen yapılarla karşılıklı olarak bir devinim içerisinde olması bakımından kültürel ve sosyal bir olgu olduğu da söylenebilir (Çetindamar, 2002: 42)

Girişimcilik ve yeni iş fikirlerinin, kurum ve kuruluşlarca sübvansede edilmesinin ülkelerin ekonomik kalkınmaları bakımından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Girişimci sayısının artırılması ve girişimcilik faaliyetlerinin niteliğinin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Böylece, yeni istihdam ve endüstri alanları ortaya çıkarılması, kendi girişimleriyle işini kurmak isteyenlere olanak sunulması sağlanarak ülkelerin kalkınmasına ivme kazandırılmış olacaktır (Erol, 2023: 1).

Girişimcilik olgusu ve girişimciye dair desteklerin Türkiye’de 1980-2000’li yıllar ile artış göstermiş olduğu söylenebilir (Gültekin, 2018: 1). 2022 yılı verilerine bakıldığında Türkiye’de toplam nüfusun %50,1 oranında erkeklerden, %49,9 oranında ise kadınlardan oluşmaktadır (TÜİK, 2022). Bu oran doğrultusunda Türkiye’de toplam nüfusun yarısını

ortalama olarak kadınların oluşturduğu görülmektedir. Son yıllarda, iş gücüne dahil olan bireylerin nüfus istatistiklerinde oluşan değişimler kadın çalışanlar üzerinde de etki göstererek, kadın iş gücünü iş yaşamında önemli faktörler haline gelmiştir. Sanayi devrimine kadar kadınların sorumluluk ve görev alanları net bir şekilde el işi ve ev işleri olarak tanımlanmıştır. İlerleyen yıllarda, kadınlara tanımlanan bu görev kapsamı ve sosyal yaşamlarının pozisyonlarında önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Günümüze gelindiğinde, kadınlar gerek sosyal yaşamda gerekse iş dünyasında yerlerini artarak genişletmektedirler. Kadınlar kendilerinde var olan deneyim ve bilgilerinden yararlanarak, özgür olabilmek, esnek çalışma biçiminde bir işe sahip olabilmek, sosyal sorumluluk sahalarında değişiklikler ve farklılıklar oluşturarak mevcutta bulunan önemlerini yükseltebilmek, ücret karşılığında istihdam edilmek yerine kendi girişimleriyle maddi kaynaklarını oluşturmak gibi nedenlerle şahsi işletmelerini kurma amacını taşımaktadırlar. Türkiye’de kadın girişimciliğiyle ilgili ortaya çıkan sorunların kaynağında, eğitim düzeyinin az olması, çalışma şartlarının ağır olması, toplumsal kesimde kadınların yükümlülüklerinin belli kalıplara yerleşik olması, finansal kaynak temin güçlüğü, itimat edinimi amacıyla erkek iş gücüne kıyasla daha fazla çaba göstermelerinin gerekli olması ve ailevi problemler gibi sebepler bulunmaktadır (Kırçecek, 2021: 1). Kadın girişimciliğinin, istihdama yaptığı pozitif katkının yanında sosyal ve toplumsal alanda kadının konumunu yukarıya taşımış olduğu da söylenebilir. Kadın girişimciliği; kadınların kendisine, yetenek ve yetkinliklerine inanmalarını aynı zamanda başkasının yardımına muhtaç olmadan karşılaştığı meselelerin üstesinden gelebilen fertler olarak daha nitelikli bir toplumun şekillenmesine olanak sunmuştur (Özyılmaz, 2016: 1).

İçinde yaşanılan toplum tarafından kadınlara atfedilen ev işlerini yerine getirme yükümlülükleri, annelik görevi gibi durumlar, toplumsal cinsiyet rolleri ve eğitim düzeyi düşüklükleri ile yasal düzenlemelerdeki noksanlıklar gibi sebeplerle kadınların iktisadi alanda yer alamaması sonucunda ekonomilerde önemli sayıda atıl iş gücü ortaya çıkmaktadır (Küçükkalay, 1998: 3).

Kadın nüfusunun iş gücü piyasalarına ve istihdama dahil olmaları sürdürülebilir kalkınma bakımından oldukça önemlidir. İstihdama ve iş gücü pazarlarına dahil olabilmeleri, kadının konumunu sağlamlaştırmasının yanı sıra hem ekonomik hem de sosyal gelişmelerin tümünden yararlanabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda kadın çalışanların iş gücü piyasasındaki sayılarının artırılmasına ağırlık verilmelidir. Ekonomilerde üretim kapasitesinin artırılması istenilen bir durumdur (Tamer, 2013: 654).

Günümüz rekabet yoğun ortamda ülkelerin çoğu iktisadi kalkınmanın temelinde kadın girişimcilere gereksinim duymaktadır. Ayrıca kadın girişimciliği, ülkelerin sürdürülebilir sosyo-ekonomik ilerleme, sanayileşme, eğitim, bilinç ve kentleşme gibi alanların önemli bir parçasıdır (Sezgin, 2020: 237). Türkiye’de mevcut girişimci oranında artış sağlanabilmesinin yolu kadınların da iş gücüne dahil edilmesinden geçmektedir. Ülkemizde kadın girişimcilere yönelik yapılan çalışmalarda artış yaşanmasına rağmen gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında yeterli seviyede araştırma yapılmadığı görülmektedir (Gültekin, 2018: 1).

Çalışmanın birinci bölümünde literatür çerçevesinde girişimcilikle ilgili temel kavramlar başlıklar halinde ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Girişim kavramı ve tanımı, girişimci ve girişimcilik kavramı, girişimcilerin temel özellikleri, girişimciliği etkileyen temel faktörler, girişimciliğin tarihsel süreci, girişimciliğin önemi konuları başlıklar altında belirtilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde literatür kapsamında kadın girişimciliğinin tanımı ve özellikleri genel hatlarıyla kavramsal olarak anlatılmıştır. Bu bölümde kadın girişimci kavramı ve tanımı, kadın girişimcilerin özellikleri, kadın girişimcilerin türleri, kadın girişimciler ve erkek girişimciler arasındaki farklar, kadın girişimciliğinin önemi ve gelişimi, Dünyada ve Türkiye’de kadın girişimciliğinin gelişimi, kadınları girişimci olmaya yönlendiren faktörler, kadın girişimciliğinin önündeki engeller ve sorunlara ilişkin yapılan çalışmalar başlıklar halinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise kadın girişimciliğinin temel kapsamı, bu kapsamı etkileyen başlıca faktörlerin neler olduğu Bartın ili örneğinde incelenmiştir. Bartın’da faaliyette bulunan girişimci kadınların demografik bilgileri dahilinde yaş, medeni durumu ve eğitim düzeyi gibi bilgilere ele alınmaktadır. Katılımcıların girişimciliğe karar verme sebepleri, girişimci faaliyetlerinde karşılaştıkları problemler, faaliyette buldukları sektörler, destek aldıkları kurum ve kuruluşlar ve işletme kuracak olan kadın girişimcilere önerileri ile ilgili bulgular ele alınmakta ve değerlendirme yapılmaya çalışılmaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde literatür çerçevesinde girişimcilikle ilgili temel kavramlar başlıklar halinde ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır. Girişimcilik kavramı ve tanımı, girişimci ve girişimcilik kavramı, girişimcilerin temel özellikleri, girişimciliği etkileyen temel faktörler, girişimciliğin tarihsel süreci, girişimciliğin önemi konuları başlıklar altında belirtilmiştir.

1.1. Girişimcilik ile İlgili Temel Kavramlar

Gelişen teknoloji ile ekonomide istihdam artışı ve kalkınma gibi kavramlar sıklıkla gündeme gelmektedir. Teknoloji ile toplumların yaşamını kolay hale getirecek bilgilere hızlı ve kolaylıkla ulaşım imkânı, rekabetçi bir ortamı beraberinde getirmektedir. Rekabetin hız ve önem kazandığı ekonomilerde, ülkeler değişen sosyal koşullara yetişerek kendi adından söz ettirebilmek için büyüme sürecinde karşılaşılan engelleri ortadan kaldırmak mecburiyetindedir. Bu açıdan girişimcilik kavramı rekabet üstünlüğü sağlayabilme ve finansal büyüme önündeki engelleri azaltabilme niteliğiyle ekonomiler için önem arz etmektedir. Günümüzde girişimcilik kavramı sıklıkla gündeme gelmekte ve ekonomik kalkınmayı sürekli kılan en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir. Girişimcilik oranı, gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelere göre gelişmiş ülkelerde yukarı seviyelerde seyretmektedir. Dolayısıyla girişimcilik kavramı ekonomilerin kalkınma düzeyleriyle paralellik göstermektedir (Sönmez ve Toksoy, 2014: 47).

Girişimcilik kavramını net bir biçimde tanımlamak kolay olmamakla birlikte yapılan zaman içerisinde değişmektedir. Bu bölümde girişim, girişimci ve girişimcilik kavramları girişimcilik başlığı altında açıklanmıştır. Ardından girişimcilik kavramının önemine değinilmiştir. Girişimciliğin, beşerî sermayeye, yeniliklere, toplumsal ve ekonomik gelişmeye dair oluşturduğu pozitif etmenlerin var olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan girişimcilik kavramı üzerinde daha fazla durulduğu ve detaylı bir biçimde analiz edildiği görülmektedir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmesiyle birlikte girişimcilik, teknoloji, kapital, emek ve doğal kaynaklar olarak bilinen üretim aktörleri arasına girmiştir. Ayrıca bu sürecin ardından girişimcilik kavramı düşünsel emek faktörünün finansal değerlere evrilmesi olarak ifade edilmektedir (Apak, vd. 2010: 105).

1.1.1. Girişim Kavramı ve Tanımı

Teşebbüs veya bir işe girişme anlamlarında kullanılan girişim kavramı; diğerlerinin ihtiyaçlarını sürekli karşılamak için, sermaye, doğal kaynaklar, emek gibi üretim faktörlerinin birleştirilmesiyle ürün ve hizmet ortaya çıkaran ekonomik birimler olarak bilinmektedir (Özyılmaz, 2016: 5). 21. yüzyılın iş yaşamında var olan rekabet yoğun yapı, girişim ve girişimcilik nitelikleri fazla olan ülkelerin hem ulusal kalkınmada hem de uluslararası ticarete üstünlük sağlayabilmesi sonucunu yaratmaktadır. Ekonomik gelişim ve büyüme bakımından üstlendiği önem, girişim ve girişimcilik kavramlarının anlaşılmasını mecburi hale getirmektedir (Öktem vd., 2007: 50). Dolayısıyla girişim olgusunun detaylıca incelenmesinin, ülke ekonomilerinin geleceği bakımından önem taşıdığı söylenebilir.

Dikkate alınması gereken bir kavram olarak bilinen girişimin netlik kazanabilmesi için literatürde yapılmış birçok tanım yer almaktadır. Girişim alanının toplum bilimleri, politik bilimler ve fen bilimlerinin de ilgisini çekmekte olduğu bilinmektedir. Bu bilimlere dahil olan diğer disiplinlerde olduğu gibi girişim kavramında da genel bir tanım birliğine varılamadığı anlaşılmaktadır. Ancak girişim kavramıyla ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde devamlılığı olan, ekonomik ve toplumsal bir birim olduğu görüşü üzerinde bir fikir birliğinin sağlandığı görülmektedir (Ağca, 2005: 10). Girişim kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde Arapçada “yapışkan” anlamını veren “Şebs” sözcüğüne dayanmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun güncel Türkçe Sözlüğünde ise girişim, bir işe girişme veya teşebbüs olarak belirtilmektedir (TDK, 2024).

Ülkelerin ekonomilerinin kalkınması adına gereken girişimci, doğal kaynaklar veya hammadde, emek, sermaye faktörü gibi üretim faktörlerinin akılcı, ekonomik ve koordine edilerek bir araya getirilmesiyle birlikte mal veya hizmet üretiminin oluşturulduğu yöntemli, ekonomik ve sosyal bir birim şeklinde ifade edilmektedir (Şimşek, 1998: 31). Yukarıda girişim kavramına dair yapılan tanımlar göz önüne alındığında girişim tanımının temel öğeleri şu şekilde ifade edilmektedir (Küçük, 2005: 161);

- Girişimin temel amacı kazancı ve her türlü yararı sağlamaktır.
- Girişimin mecburi unsurların bir diğeri ise fon sağlamak veya ücret bedeliyle satmak için ürün ve hizmet üretiminde bulunmaktır.

- Girişim ekonomik ve yasal bir kavramdır. Hukuki veya yasal olarak girişim kavramı, tüzel kişiliği olan ve bu tüzel kişiliğini sahiplerinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olarak barındırır. Finansal olarak ise öz ve yabancı kaynakları bulunan ve bu kaynakları kendisine ait varlıklarını karşılamada kullanır.

Girişimin ana unsurları ve tanımlarına bakıldığında, üretim aktörlerinin birleştirilmesiyle oluşan ekonomik, sosyal ve kurallı bir birim olarak açıklanabilir. Ayrıca girişim, girişimcilerin emeğini ve emek çıktılarını açıklamaktadır (Özyılmaz, 2016: 5). Buradan hareketle girişim kavramı, belli faydalar için gerekli fonlar sağlanarak temel işlevleriyle birlikte süreklilik arz eden bir birim olarak görülmektedir.

1.1.2. Girişimci Kavramı

Girişimci kavramı; kendi işini kendisi oluşturmaya veya kurmaya çalışma gayreti içerisinde olan kişi, iş insanı, patron ve iş bilen birey gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Girişimci olarak tanımlanan kişi diğerlerinin göremediği olanakları görerek bunları iş fikirleri ve fırsatlar haline getirebilen kişi olarak nitelendirilebilir (Küçük, 2005: 161). Kelime ilk olarak Fransız iktisatçı Richard Cantillon tarafından 18. yüzyılın ilk dönemlerini kapsayan zaman diliminde kullanılmıştır. Cantillon'nun görüşüne dayanılarak tanımı, henüz belirlenmemiş bir fiyata satışı gerçekleştirilmek üzere, üretim sonucu oluşan getiri veya hizmeti şimdiden satın alabilen ve üreten bireydir (Cantillon, 1950; Çetin, 1996: 29). Takip eden yüzyıllarda İngiliz ekonomi literatüründe John Stuart Mill tarafından kullanılmaya başlanmıştır (Mill, 1970: 155). Girişimci kavramını üretim faktörü anlamında 19. yüzyılda kullanan ve tanımlayan iktisatçı olarak bilinen Jean Baptise Say'a göre yapılan herhangi bir işin ekonomik bağlamda örgütlü olmasını olanaklı hale getiren, üretim faktörlerinden sermaye, emek ve toprak gibi doğal kaynakları buluşturarak, sevk etmesiyle var olan ekonomik işi yönetebilen üretim faktörünün bir parçası girişimci olarak tanımlanmaktadır. Say' ın iktisadi tanımlamalarına göre, emek, sermaye, toprak ve girişimci olarak dört adet üretim faktörü vardır. Girişimci kavramının üretim faktörleri arasına girmesiyle birlikte kar kavramı faiz kavramından ayrılmıştır (Say, 1930; Bocutoğlu, 2012: 107).

Girişimci kavramı, herhangi bir şeyi yapmaya başlamış olan birey anlamına gelmektedir ve girişmek kökünden oluşmaktadır. Tarihsel açıdan bakıldığında Türkçeye 'girişimci' olan çevrilen ve Fransızca olan "entrepreneur" kelimesi "entreprendre"den gelmektedir. Ayrıca

kelimenin tam karşılığı “bir şey yapmak” olarak sözlükte yer almaktadır. Birçok ekonomist tarafından girişimci kavramının tanımının yapıldığı görülmektedir. Bu iktisadi kuramcılardan bir tanesi olan Schumpeter’e (1950) göre girişimci kavramı; Sanayi devriminden sonra dinamik olma özelliğindeki girişimciler, yenilik oluşturan ve uygulayabilen, keşfedilmemiş yeni pazar alanlarını görebilen, yeni temin ve finans kaynaklarına ulaşarak organizasyon biçimleri şekillendiren, yeni üretim yöntemleri geliştirerek ekonomik büyümenin önderliğini yüklenen kişiler olarak tanımlanmaktadır (Schumpeter, 1950: 132).

Knight girişimciyi, belirsizlik ve kaos durumlarında başarılı olup bu belirsizliklerden fırsatlar yaratan içerisinde bulunduğu toplumda riski üstlenen kişi olarak tanımlamaktadır. Diğer kuramcılardan Zimmerer ve Scarborough’a göre girişimci, fırsatları yakalayıp bu fırsatları kullanma aşamasında yetenekli olan ve gerekli olan kaynakları kavuşturan, belirsizlik ve kaos durumlarında hızlı ve çabuk kararlar alarak yeni bir iş alanı yaratabilen, kâr ve büyümeyi amaçlayarak bu özellikleri taşıyan kişidir (Zimmerer ve Scarborough, 2005: 3) Shackle girişimciyi, üretme bilincini içinde barındıran ve yenilik peşinde koşarak hayal gücünden beslenen kişi olarak ifade etmektedir (Shackle, 1967: 95). Drucker girişimci tanımını şu şekilde yapmıştır; kaynakları verimliliği az olan alandan çok olan ekonomik kaynak bölümlerine ilave eden kişidir. Casson ve Wadeson ise normal insanlara kıyasla onlardan farklı bir şekilde özel kabiliyetleri barındıran kişilerin kararları verme ve kıt kaynakları düzene koyması şeklinde ortaya koymuştur (Casson ve Wadeson, 2007: 257). Bu bağlamda, modern anlamıyla girişim fırsatları yakalama ve onları kullanma konusunda yetenekli olan, değer veya kâr elde eden, risk alabilen kişi olarak tanımlanabilir.

Girişimci kavramının tanımı günümüzde incelendiğinde, insan kaynaklarını organize ederek girdilerin işlenmesini mümkün kılan, sonucunda ortaya çıkan üretimi kar oluşturacak biçimde kullanıcıların tüketimine dahil etme marifetini gösterebilen, kaynakların kullanımında veya değerlendirilmesinde tutarlı tahminler yaparak işi planlayabilen kişi olarak bilinmektedir (Karataş, 1991: 10).

Girişimci kavramı tanımında, patron, iş insanı, müteşebbis ve esnaf gibi kavramlarla da aynı kullanımda yer bulabilir. Girişimci birey, içerisinde yaşadığı toplumun gerekliliklerini yerine getirmeye yönelik iş imkanlarını diğerlerinden daha erken görür. Aynı zamanda herkesin düşündüğünü düşebilir ancak yüksek düzeyli bir gözlemci olması ve hayal gücünü

canlı tutmasıyla kesinlik olmayan bir ortamda dahi yenilikçi bakış açısıyla ve risk alarak iş imkanlarını işletme alanına çevirebilir. İradeli, cesur, kararlı, iyi iletişim kurabilen, azimli, algı yetileri gelişmiş, özgüveni yüksek, marifetli bir yapıya sahip olan girişimci, yapısında var olan motivasyonla iş fırsatlarını değerlendirebilir. Çok yönlü düşünebilen zekasıyla kaynakları planlayabilir. Üretim ve insan faktörlerini kendinde barındırdığı iyi iletişimin bir sonucu olarak örgütleyebilir. Kar elde edebilmek amacıyla mevcut hale gelen ürünü arzın hizmetine sunmaktadır (Akça ve Esen, 2020: 315).

Girişimci tanımı kapsamlı olarak aşağıda maddeler halinde yorumlamaya alındığında (Afşar ve Doğanalp, 2016: 26);

- Piyasa imkanlarını görebilen ve yenilikleri yakalayan,
- Pazar olanaklarını yeni bir iş fikrine dönüştüren,
- Risk unsurunun sorumluluğunu alan ve üretim faktörlerinin kazançlarını birleştiren,
- Küçük ölçekli işyerlerinin yönetimini başarılı ve kazançlı bir biçimde sağlayan,
- Rekabet ortamında tüm ihtimallere karşı önlem alabilen ve kendisiyle birlikte işletmesini olumlu hale getirebilen,
- Yeniliklere karşı farkındalık seviyesi yüksek ve açık olan kişi olduğu görülmektedir.

Yapılan tanımlar bağlamında değerlendirildiğinde girişimci kavramının; yenilik duygusunu benliğinde taşıyarak bunu ortaya koyma, risk alabilme becerisine sahip olma, bir kazanç veya yarar sağlamak amacıyla olma ve rekabet merkezli olma gibi dört ana tamamlayıcı etrafında durduğu ifade edilebilir.

1.1.3. Girişimcilik Kavramı

Teknolojik, sosyo-iktisadi, siyasi ve sosyo-kültürel alanlarda ortaya çıkan temel yapısal farklılıklardan da anlaşıldığı üzere sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile önemini giderek artıran girişimcilik kavramı, teorisyenler tarafından tanımlanmaya çalışılan bir kavram olarak gerek işletme gerekse iktisat literatüründe fazlasıyla odak noktası olan kavramlardan bir tanesi olmuştur (Marangoz, 2008: 23). Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan istihdam alanı ve işsizlik sorunlarıyla mücadelede en temel çare bulma aracı, ekonomik büyüme ve kalkınmanın en güçlü faktörü, yaratıcılık ve yeniliğin kökeni

girişimciliktir. Ülkeler arasında bulunan rekabet yoğun ortamda ekonomik olarak kalkınmanın ve refah düzeyinin artırılmasının en önemli unsuru girişimciliğin artırılmasıdır. Var olan iktisadi kaynakların daha az verimli bölgelerden daha çok verimli bölgelere nakledilmesi aşamasında etkin ve önemli bir role sahiptir. Ayrıca emek, kapital ve doğal kaynaklar olarak bilinen üretim kaynaklarını daha önce görülmemiş haliyle birleştirerek kullanımda olmayan kaynakların değerlendirilmesi yoluyla üretimin artırılmasına büyük bir katkı sağlamaktadır. Daha önemli olan bir diğer nokta ise halihazırda kullanılmakta olan üretim faktörlerinde ve bulunan girdilerde farklı eşleşmeler oluşturarak üretimin çoğaltılmasıdır (Çöğür, 2016: 66).

Küreselleşmenin var olduğu günümüzde en önemli güç kaynaklarından birinin girişimcilik olduğu bilinmektedir. Girişimcilik kavramının günümüzde en önemli güç kaynaklarından biri olarak bilinmektedir. Gerek ekonomik gerekse teknolojik alanlarda oluşan gelişim sürecinin dünya ekonomilerini değişim ve dönüşüm üzerine biçimlendirmesinin küresel ölçekte girişimcilik faaliyetlerine olan ilgiyi artırdığı söylenebilir. Bu noktadan hareketle tüm dünyayı etkisi altına alan bu değişim ve dönüşümün doğru bir şekilde kavranarak analiz edilmesi girişimcilik ve girişimcilikle alakalı unsurların gerçek bir biçimde bilinmesine bağlı olmaktadır (Kapu, 2001: 126).

Daha önce bilinmeyen fikirlerin oluşturulması, çoğaltılması ve uygulanmasına hız kazandıran girişimci böylece yeni endüstriyel sahaların yaratılmasına ortam oluşturur. Ekonomik kalkınmanın giderek artması, teknolojiyi etkin bir biçimde kullanan sektörlerde verimliliğin artırılması sonucunda hızla gelişen sektörler yaratılmasına bağlıdır. Kısaca ekonomik büyümenin; teknoloji, ürün, hizmet ve bilginin çoğaltılmasına bağlı olduğu söylenebilir. Ekonomik yapıda var olan girişimcilikle sağlanabilecektir (Çöğür, 2016: 66).

Günümüz ekonomilerinde kişilerin girişimci olarak tanımlanabilmelerinin başat koşulu, risk alabilmek ve alınan bu riski taşıyabilecek gerekli tüm donanımlara sahip olmaktır. Almış olduğu eğitim başta olmak üzere, girişimcinin eğitimini uygulayabilme yeteneğine, sosyal çevresinde kişiye sunulan imkanlara ve iş yüküne değin birçok durum girişimcinin ivme noktası olarak görülmektedir. Bir girişimciyi harekete geçiren niteliklere ek olarak, herkes tarafından kullanılmayan özellikleri kendi bünyesinde barındırmayı gerektirmesi bakımından girişimcilik kavramının bu aşamada farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmalar iş kurma noktasında heves barındırma, hırslı ve azimli bir kişiliğe sahip olma,

yaratıcı olma, iş kurma konusunda istekli olma, yeni iş fırsatlarını görerek değerlendirebilme yeteneği, süreç gerektiren eylemlerde yeterli motivasyona sahip olma ve kişilik yapısı gibi özellikler etrafında şekillenmektedir (Şahin, 2009: 288). Bu noktada girişimcilik kavramı araştırmacılar tarafından gerek sosyal gerekse de bireysel hayatta refah düzeyinde farklılıklar meydana getiren bir yararlılık olması bakımından tüm detaylarıyla araştırılan ve çalışmalar yapılmasını gerektiren bir yönetim alanı olmuştur (Börü, 2006: 1).

Literatüre bakıldığında girişimcilik kavramıyla ilgili çok sayıda ve farklı tanımlamaların oluşturulduğu görülmektedir. Yapılan tanımların yazarlar tarafından alakalı oldukları alanlara ve çeşitli bakış açılarına göre oluşturulduğu bilinmektedir. Girişimciliği; risk, kapital tedariği ve üretim aktörleri kavramları arasındaki bağlantıya ve ahenge dayanarak tanımlamaya çalışan ekonomistlere karşın diğer yazarlar ise mikro iş yeri kurulması yönetilmesi bağlamında ele almışlardır (Özal, 2009: 3).

Girişimcilik olgusuna dair temel anahtar sözcükler şunlardır:

- Yeni piyasalar keşfetme,
- İnovasyon,
- Yeni mallar
- Bireysel fayda ve kâr isteği
- Risk alma ve yönetim
- Yeni bir iş yeri,
- Kaynakların üretimi ve yönetimi
- Değer oluşturmak
- Sürekli gelişim ve büyüme isteği
- Teşebbüs
- Değişim ve dönüşüm
- Mülkiyet
- Stratejiler geliştirmek
- Yükümlülük
- Yetki

Buradan hareketle tek bir tanım ile sınırlandırılmayan girişimcilik kavramının devamlı olarak değişen bir olgu olduğu söylenebilir (Başar ve Tosunoğlu, 2006: 7). Yukarıdaki açıklamalardan yol çıkıldığında; girişimcilik kavramı iş yaşamındaki fırsatları kullanma, kar, gelişme, değişme, yeniliklere lider olma, hedef ve riskleri gözlemleyip topluma yarar sunan hizmet ve ürün üretmek olarak ifade edilmektedir. Ayrıca girişimcilik değişken, etkin işletmelerin oluşturulabilmesi amacıyla üretim faktörlerinin sistemli şekilde birleştirilmesidir (Arıkan, 2004: 12).

1.2. Girişimcilerin Temel Özellikleri

Başarılı girişimcilerin özellikleri, kısmen doğuştan gelen yeteneklerin ortaya çıktığı kısmen de sonradan öğrenilerek ve geliştirilerek birtakım becerilerin harmanlanması sonucunda ortaya çıkartılan özelliklerdir. Galileo'nun "Aslında insana yeni bir şey öğretemezsiniz. Siz ona yalnız kendi içinde yeni bir şeyler keşfetmesine yardımcı olabilirsiniz" sözünde de vurgulandığı gibi her insanın içinde saklı tuttuğu gizli bir hazinesi vardır. İnsan, isterse o gizli tuttuğu hazinesinin kapılarını sonuna kadar açabilir (Bakan, 2015: 6). Yeter ki insan başarmak için çaba ve emek sarf etsin. Girişimcilik faaliyeti, çevrede bulunan fırsatları görebilme, iş planı için gereken kaynakları sağlama ve yapılan işi yönetme olarak sıralanan süreçleri gerektirmektedir. Söz konusu aşamaların meydana geleceği ortamda talep unsuru, devlet, yasal faktörler ve özel sektör yer almaktadır. Girişimci olarak nitelendirilen bireyin iş imkanlarını bulup eyleme geçebilmesi için, var olan pazarda yeterince talebe ulaşabilmesi, rekabeti rakipleriyle sağlayabilecek güçte olması ve devlet tarafından desteklenmesi gereklidir. Girişimcinin sahip olması gereken üç ana özelliği vardır. Bunlar (Öktem vd., 2007: 50);

- Amaçladığı kısımda başarı göstermeye yönelik büyük çapta bir motivasyon barındırma,
- İnovatif olma,
- Belirsizlik durumlarında risk alma,
- Girişimci olarak faaliyette bulunduğu sahaya dair yeterli düzeyde bilgi sahibi olarak artan bir düzen ve uyum becerisini sağlama.

Buradan hareketle, piyasayı fark edebilen, toplumun talebinde meydana gelen değişiklikleri öngörerek yorumlayabilen, yapacağı işi değerlendirdikten sonra emeğini ve anapasını riske ederek piyasaya giren birey girişimci olarak tanımlanmaktadır. Girişimci bireyler keşfedilmemiş bir piyasa bulur ya da var olan konumda dönüşümler sağlayarak kendilerine birtakım imtiyazlar edinirler (Kutanis, 2006: 259).

Bazı unsurların girişim faaliyeti süreçlerinde etkili olduğu ifade edilmektedir. Bu unsurlar talep, devlet, özel sektör ve siyasi koşul olarak sıralanmaktadır. Girişimcinin iş olanaklarını keşfedip faaliyette bulunabilmesi için, pazarda bulunan talebin yeterli düzeyde olması, rekabet ortamında ayakta kalacak gücü kendinde barındırması ve devlet desteklerini almış olması zorunludur. Girişimcilik özellikleriyle donatılmış bireyler, iktisadi gelişmenin ve düzenin yapı taşı olarak görülmektedir (Çakıcı, 2003: 76).

Girişimci birey var olduğundan itibaren farklı özellikler barındırmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar incelendiğinde iş alanlarında başarı sağlamış olan girişimci bireylerin sergilediği özelliklerde benzerliklere rastlanmaktadır. Faaliyette buldukları sektörler bağlamında ele alındığında küçük ve büyük işletme kurmuş başarılı girişimcilerin ortak özellikleri aşağıda maddelenmiştir (Tekin, 1999: 20; Bakan, 2015: 5-6):

- Risk alabilen kişi başarılı girişimcidir,
- Başarı odaklı bir girişimci hâkim olduğu piyasa ile alakalı yenilikçi işler yapar ve bu işlerle tanınmak ister,
- Üstlendiği işte bitirici tavır sergileyen kişi başarılı bir girişimcidir,
- Kendini geliştirmek hedefinde olan bir kişi başarılı bir girişimcidir,
- Başarılı girişimci oluşturduğu planları hayata geçirme noktasında kararlı ve istikrarlı bir kişiliğe bürünür,
- Başarılı girişimci, özgüvenli yaşamayı hedeflemektedir.

1.2.1. Yenilikçi Olması

Girişimcinin girişimcilik davranışının başlangıç noktasını yenilik kavramı oluşturmaktadır. Girişimcilik ve yenilikçilik bir-birinden vazgeçilmez bir etkileşim içerisindedir (Cevher, 2016: 260). Girişimci yenilik yapar ve yeniliklere açıktır. İş yapmak için yeni fikirler, yeni

ürünler ve hizmetler, yeni pazarlar, farklı dağıtım kanalları ve farklı kurumsal yapıları ortaya çıkararak hayata geçirir. Böylece ekonomik etkinliklerin sınırını ve kapsamını genişletir (Ayazlar ve Ayazlar, 2015: 159). Yeni tüketici alışkanlıklarını değerlendirir. Kalıp yargıları yıkar ve kalıp yargıların dışından bakar. Girişimci başkalarından emir almaz ve başkalarına hesap vermez. Hiç kimseye bağlı yaşamaz. Bağımsız düşünür. Literatürde, girişimciliğin en iyi yanının “bağımsızlık” olduğuna vurgu yapılmıştır (Maksüdünov, 2018: 42; Yağcı ve Bener, 2005: 95). İşin patronudur ve bütün sorumluluğu üstlenir. Sürekli öğrenir, kendini geliştirir ve değişim sürecini yönetir (Durak vd., 2017: 28). Girişimcinin, kendi işinin patronu olması ona özgürlük sağlar (Polat, 2011: 229).

1.2.2. Kendine Güven ve Esneklik

Girişimci hedeflerini gerçekleştirirken kendini özgü yeteneklerin farkındadır. Öncelikle prestij ve güç ihtiyaçlarını karşılar, kendine güveni tamdır (Viyana ve Kamalanabhan, 1998: 183). Gereken kaynakları bir araya getirir. Girişimcilik bir ekip çalışmasıdır. Personel neyin motive edeceğini bilir. Çalışanların işe bağlılık duygusunu artırır. Ayrıca girişimci değişen pazara ihtiyaçlarını hızlı cevap verebilme esnekliği de sahiptir. Her ne kadar hayallerine sadık kalsa da piyasa gerçeklerinin farkındadır. Girişimcinin hedefine öncelikle sabır gösterdiği fakat duruma göre davrandığı bilinmektedir (Durak vd., 2017: 4).

1.2.3. Risk Alabilmesi

Girişimci girişim faaliyetlerinde bulunurken aynı zamanda çeşitli riskleri üstlenmektedir. Risk denildiğinde içinde belirsizlik bulunduran faaliyetler anlaşılmaktadır. Girişimci, işin yürütülmesinden kaynaklanan belirsiz risklere karşı çözüm önerileri geliştirmek zorundadır. Meydana gelen risklere karşı geliştirilebilecek çözüm önerileri: üretim, dağıtım, mal ve hizmet ve satış gibi düzenleme işlevlerine dönük inovatif yönetim biçimleri ile teknolojilerini kapsamaktadır (Polat, 2011: 233). Yapılan araştırmalar girişimcilerin riskli durumlardan pozitif yönde daha fazla etkilendiklerini, potansiyel riskleri almayı üstelendiklerini göstermektedir (Bandera vd., 2018: 227). İşin doğasından kaynaklanan riskler başarıyı engeller. Verilen kararların uygulanması sonucunda elde edilen çıktı ekonomik belirsizlikleri içerir. Normalde insan belirsizlikten kaçınma eğilimindedir. Girişimci riskin sorumluluğunu üstlenir, belirsizlikleri yönetir. Böylece girişimci kişiler, risk ve belirsizlik ortamında yeni iş imkanları üretir (Durukan, 2006: 29). Sorumluluk ve risk

üstlenerek yaptığı yatırımların geri dönüşüne inanır (Kalkan, 2011: 191).

1.2.4. Başarı İhtiyacı Duyması

Literatürde başarı ihtiyacı ile girişimcilik faaliyetleri arasında kayda değer ilişkinin varlığına dikkat çekilmektedir (Durak vd., 2017: 21). Girişimci, işinde başarılı olabilmek için çok çalışır. İşletme faaliyetlerinde karşılaştığı olumsuz durumlardan ve başarısızlıklardan kendine ders çıkarır. Başarı ihtiyacı, girişimcileri değişik alanlarda yeni iş fikirlerini gerçekleştirmek için işletme kurmaya yönlendirir. Başarıya ulaşmada paranın yanı sıra girişimciyi motive eden unsurlar; daha fazla iş gücü istihdamını gerçekleştirmek, daha fazla üretim, pazar payında liderliktir. Verimlilik, etkinlik ve kârlılıkta büyüme sayesinde başarı gerçekleşir. Ödül, bunların hepsidir (İlter, 2008: 99).

1.3. Girişimciliği Etkileyen Faktörler

Girişimcilikle ilgili yapılan literatür taramasına göre sıklıkla üzerinde durulan konu başlığı girişimcilik faaliyetini etkileyen faktörlerin neler olduğudur. Girişimci bireyler içinde yaşadığı sosyal çevrenin bir parçasıdır. Bu bakımdan girişimcileri hayatlarını sürdürdükleri toplumdan ayrı düşünmek doğru olmayacaktır. Yaşamlarında girişimcilik faaliyetlerine etki eden birtakım faktörlerin olduğu bilinmektedir. Girişimciliği kapsayan bu etmenlerin bireysel özelliklerden ve çevresel koşullardan doğabilmektedir. Girişimciliği etkileyen faktörler başlıca 8 kavram ile ifade edilebilir. Bu kavramlar:

- Kültür,
- Sosyal çevre,
- Eğitim,
- Psikolojik etmenler,
- Aile
- Siyasi ve idari aktörler,
- Mali ve ekonomik çevredir (İraz, 2005: 176).

Girişimcilik faaliyetine etki eden başat etmenlerden; kültür, aile ve sosyal çevre, yasal, siyasal ve idari faktörler, mali çevre, eğitim ve psikolojik faktörler sırasıyla açıklanacaktır.

1.3.1. Kültür

Tarihsel ve toplumsal gelişim süreçlerinde oluşturulan her türlü değer kültür olarak bilinmektedir (Özyılmaz, 2016: 14). Kültürel ve toplumsal yaşamın girişimcilik olgusu ile yakın bir bağlantıda olduğu bilinmektedir. Toplumların bir kısmında girişimcilik kavramı yukarı seviyelerde seyrederken diğer kısımlarda aynı düzeyde olmadığı görülmektedir. Sosyal bilimciler tarafından yapılan incelemelerde, bu bölgesel farklılıkların etken faktörü kültür olarak görülmektedir. Toplumun koruduğu değerleri, norm yapıları ve yapısal koşulları, herhangi bir hareketin meydana gelmesini doğrudan etkilemektedir. Girişimcilik olgusu iktisadi anlamda bir değer üretimidir. Bunun yanı sıra oluşturduğu ortam ve meydana getirdiği devrimci davranış ile hem toplumsal hem de kültürel Őemalarla bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu nedenle, günümüzde girişimcilik araştırmalarında toplumsal ve kültürel lnn ön plana çıkmaktadır (Aytaç, 2006: 139). Morrison'a (2000) göre, girişimcilik olgusu ile kültür arasında önemli bağlantı noktaları gözlemlenmiştir ve girişimciliğe yönelik eylemleri büyük oranda etkilemektedir. Kültür temelinde, girişimciliğin başlatılmasına ve ivme kazanmasını mümkün olmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007: 107). Demokratik kültürün hâkim olduğu toplumlarda bireylerin başarısızlık ve hatalarına karşı tolerans gösterilerek yenilikleri denemeye yönlendirilmesi bakımından teşebbüse geçmeye teşvik edilmektedir. Bireyler bu toplumlarda yeni deneyimler kazanma, değişiklikler yapabilme ve teşebbüs gösterebilme kazanımları edinirler. Bunun sonucunda tabii olarak girişimci yönelimlerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Morrison, 2000: 65).

1.3.2. Aile ve Sosyal evre

Toplumların en küçük yapı taşı olarak bilinen ailede, bireylerin çocukluktan itibaren almış olduğu eğitim, etik ve görgü gibi etmenler gelecekte müteşebbis olmaları aşamasında gerekli olan istek ve kabiliyetleri üzerinde birtakım etkiler bırakabilmektedir. Bu etkiler teşvik edici, sınırlayıcı ve kararsızlık oluşturan olarak gruplandırılabilir (Özyılmaz, 2016: 14).

Bu bağlamda bireyin kariyer gelişiminde aile faktörünün etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Ailenin sosyal evre içerisindeki konumu, çocuklarının geleceğe hazır hale getirilmesi için gereken finansal kaynaklara ulaşıımı bakımından ekilidir. Ailenin sosyal evre ile ilişikisi ve konumu aynı zamanda çocuklarının kariyer hayatlarının oluşumunda etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra ailenin mevcut ocuk sayısı, ocuk yetiştirme tarzı olarak

otoriter olması gibi durumları çocuğun sosyal çevre ile olan ilişkisini etkileyecektir. Bireyin sosyal çevreye dahil olmasının ailede başlaması girişimcilik ile aile kavramının bağlantılı olduğunu göstermektedir (Güleç, 2011: 6).

Girişimcilik olgusunun ortaya çıkışı iktisadi ve teknolojik gibi görünmesine rağmen algı, değer, etik, tutum ve toplumsal yapının varlığından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bir toplumda girişimcilik olgusunun gelişmesi için öncelikli olarak sosyal anlamda bir gelişimin olması ve girişimciliğin onaylanması gerekmektedir (İlter, 2008: 61).

1.3.3. Yasal, Siyasal ve İdari Faktörler

Ülkelerin girişimcilik olgusunu güçlü bir biçimde yerleştirebilmeleri için hükümetlerin girişimcilik kültürünü büyük oranda benimsemesi gerekmektedir. Bir ülkede girişimcilik faaliyetlerine dair alanı saptamada önemli faktörlerin; yasal düzenlemeler, hükümet politikaları, iktisadi önlemler, siyasal sistem, entegrasyon ve uluslararası antlaşmalar olduğu söylenebilir (İraz, 2005: 178). Bürokratik ve siyasi kalıplar, bazı durumlarda girişimcilerin kurumsallaşma durumuna teşvik edilmesine bariyer oluşturmaktadır. Örneğin çoğu girişimci kurumsallaşma faaliyetlerini karar alma aşamasının uzaması biçiminde bir unsur olarak görmektedir (Baraz 2006: 126). Bu bağlamda bir ülkede yasal, siyasi ve idari koşulların girişimcilik faaliyetleri üzerinde geliştirici olan ve olmayan etkileri bulunmaktadır. İktisat politikaları, bürokratik işleyiş ve yasal düzenlemeler ile girişimciliğin desteklendiği durumlarda girişimcilik faaliyetleri kolaylıkla yer edinerek ilerleme kazanmaya devam edebileceği söylenebilir (Özyılmaz, 2016: 15).

1.3.4. Mali Çevre

İşletmelerin ekonomik çevresi küreselleşen ortamda dünya genelini içerisine alacak biçimde değerlendirilmektedir. Bu nedenle tüm dünyayı içeren ekonomik yapıda oluşan farklılaşmalar küreselleşen dünyada faaliyette bulunan işletmeleri etkilemektedir (Can, 2005: 389). Ekonomik yapıda yaşanan değişimler ile birlikte girişimcilik için elverişli bir iktisadi sahanın oluşturulması gerekmektedir. Bu ortamın oluşturulması ekonomik istikrar, tam istihdam gibi sistemli para ve maliye politikalarına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dünyada devletler tarafından uygulanan maliye politikaları ile girişimcilik faaliyetleri arasında kuvvetli bağlantılar olduğu bilinmektedir. Bir ülkenin ekonomisinde oluşacak

olumsuz etkiler gibi beklentilerde girişimcilik faaliyetlerine büyük oranda tesir etmektedir (Özyılmaz, 2016: 15).

Hükümetlerin iktisadi ve mali bağlamda almış olduğu önlemler, iç borç düzeyi, ekonomik yapı, harcamaların durumu, vergi oranı ve ekonomik müdahale şekli bireylerin girişimcilik faaliyetlerini etkilediği kadar vizyonu, misyonu ve hedeflerini de etkilemektedir. Girişimcilik kültürünün gelişip ilerlemesinde önemli faktörlerden biri ekonomik yapıdır. (Erdun, 2011: 15). Bulunduğu ekonomik çevrenin alt yapısını oluşturan girişimcilik faaliyetlerinin devamlılığının sağlanabilmesi için bütünleşme devam ettirilmelidir (Gürol, 2006: 156).

1.3.5. Eğitim

Girişimci bireylerin yetişmesi noktasında önemli unsurlardan bir başkası da eğitimidir. Girişimcilik faaliyetleri sırasında bireyin karşı karşıya kalacağı problemlerin çözümünde eğitim etkili bir öğedir (Atasoy, 2009: 11).

Bireylerin ilk eğitimlerini aldıkları aile kurumu dahil olmak üzere eğitim kurumlarında alınan eğitimlerin programı, felsefesi ve kapsamı girişimcilik özelliklerine olumlu veya olumsuz anlamda etkiler bırakır. Bu etkiler bireyin girişimciliğinin gelişip ilerlemesinde veya körelip yok olmasında örnek gösterilebilir. Bireylerin mecburi olarak girişimci olmasından ziyade yenilik oluşturabilen ve iş fırsatlarını görebilen eğitim modellerinin uygulanarak, bireylere küçük yaşlardan itibaren girişimcilik duygusunu kazandırmayı amaçlayan çalışmaların sayısı gelişmiş ülkelerde artmaktadır (Özyılmaz, 2016: 15). İnsanların çoğunda var olan girişimcilik nitelikleri bazı durumlarda kabiliyetlerini farklı alanlara aktarmasıyla etkisiz halde kalmaktadır. Başlangıçta ve ilerleyen süreçlerde alınan eğitimler ile başarıya noktasına ulaşılabilceği belirtilmektedir (Cansız, 2007: 42).

Eğitim sayesinde girişimcilikte, insanlarda başka alanlara evrilerek saklı kalmış olan yetenekler ortaya çıkarılarak bireyin kabiliyetlerinin bilincinde olması hedeflenmektedir. Bununla birlikte eğitimin girişimci özellikleri barındıran bireylere etkisi, sermaye, emek ve doğal kaynaklar gibi üretim faktörlerinin gereksiz kullanımıyla heba edilmesinin önüne geçmektir (Güleç, 2011: 7). Stratejik planlama, yönetim, finans, iletişim ve pazarlama gibi alanlarda cinsiyet farkı gözetilmeksizin girişimcilik faaliyetinde bulunan tüm girişimcilerin

eğitim almış olmasının birçok açıdan önemlidir (Atasoy, 2009: 11).

1.3.6. Psikolojik Faktörler

Girişimcilik faaliyetinin yapısı gereği girişimci bireylerin enerji, motivasyon ve duygu durum seviyelerinin her zaman yüksek kalması beklenmektedir. Bu bağlamda girişimcilerin toplumda girişimcilik faaliyetinde bulunmayan diğer bireylere oranla psikolojik yapı olarak daha farklı bireyler olduğu görülmektedir. Girişimcilerin sahip olduğu temel psikolojik özellikleri şunlardır (İraz, 2005: 178);

- Karşılaşılan sorunlar aşamasında karar alma sorumluluğunu sahiplenme,
- Kararlar alınırken risk faktöründe sakınmama,
- Kararların sonucunda somut önerilere erişebilme,
- Beyin gücünün yoğun olarak kullanıldığı alanları tercih etme,
- Para kazanma isteği ile çalışma isteğini doğru orantılı olarak kullanabilme,
- İleri görüşlülük yetisine sahip olabilme,
- Sosyal vresiyle olan ilişkisinde ve çalışma yaşamında en st seviyede profesyonel kararlar alabilme,

Buradan hareketle girişimci bireyin sahip olduğu bu psikolojik özellikleri; risk içeren durumları tercih edebilme, öngörülü, ileri görüşlü olabilme, kararlılık ve iletişim becerileri gibi girişimci bireyde bulunması beklenen diğer özelliklerini doğrudan etkileyebilir.

1.4. Girişimciliğin Tarihsel Süreci

Girişimcilik kavramının tarihsel süreç içerisindeki evrimi ilk haliyle incelendiğinde, bireylerin sahip oldukları kişisel sermayeleri ile yeni bir iş kurmasıdır. Erken dönem İngiliz Klasik İktisatılarından biri olan Adam Smith'e göre girişimci bireyi "nder ya da yönetici" şeklinde tanımlamaktan ziyade yalnızca "kapital sağlayıcı kimse" olarak ifade etmektedir. Olması gereken konumdan uzak bir tabirle tanımlanan girişimcinin bu durumu sanayileşme süreçleri ile değişmeye ve farklı nitelikler kazanmaya başlamıştır. Süreç içerisinde yaşanan bu değişimler ile girişimcilik ve girişimci kavramlarının toplumda önemli ölçüde yer edinme imkanına sahip olduğu söylenebilir (Sinanoğlu ve Koç, 2005: 23-24).

1.4.1. Dünyada Girişimcilik

İnsanlığın ilk bilinen zamanlarından bugüne kadar var olan “girişimcilik”, ekonomilerin ve toplumların gelişiminde kilit faktör olarak bilinen bir olgudur. Toplumlara oluşturan bireylerin sayısız ihtiyaçlarını karşılamak için insanlığın ilk dönemlerinden itibaren üretim yapılmıştır. Bu doğrultuda girişimcilik olgusu meydana gelmiştir. Girişimcilik kavramı günümüzdeki modern haline gelinceye kadar farklı aşamalardan geçmiş olsa da tarihsel zaman diliminde konumunu ve önemini çeşitli biçimlerde gözetmiştir. Diğer bir ifadeyle girişimcilik insanlık var olduğundan bu yana var olmaya devam etmiştir. Toplumsal ve ekonomik gelişmede her zaman kritik rol oynayan girişimcilik kavramı insanın sayısız ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretim faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Günümüzdeki haline dair gelişmeler ve yenilikler girişimciliğe modern üretim ve idare yöntemlerine ulaşıncaya dek çeşitli aşamalar geçirmiştir. Tarihsel süreç boyunca önemini ve varlığını diğer konumlarda da koruyarak devam ettirmiştir. Orta çağlarda girişimci kavramı incelendiğinde, idareci ve emek veren birey olarak geniş ölçekte üretim aşamalarını yöneten kişi olarak ifade edilmiştir. Bir başka ifadeyle orta çağ döneminde hem yönetici hem de çalışan konumunda büyük ölçekte üretimle ilgili projeleri ve tasarımları yöneten birey girişimci olarak adlandırılmıştır (Güney, 2015: 4).

Dünya büyük çapta bir değişim ve dönüşümün içerisine girmiştir. 18. yüzyılda tarım ve zanaata dayanan ekonomi modelinden, sanayi ve makine üretiminin baskın olduğu bir iktisadi model, öncelikle İngiltere’de sonrasında dünya genelinde yer kaplamıştır. Endüstri Devrimi ile makine gücünün önemi ve kullanım yaygınlığı arttığı ancak insan gücüne duyulan ihtiyacın azaldığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla insan gücünün sahip olduğu kapasiteye kıyasla yüksek seviyelerde olduğu için makine gücü ekonomilerin üretim dengesini değiştirmiştir. Bu bağlamda sanayi ürünleri büyük bir hızla toplumların kullanımına sunulmuştur (Aşkın vd., 2011: 71).

18. yüzyılda girişim faaliyetinde bulunan kişi, oluşabilecek riskleri üstlenen, kazancın bilinmediği, giderlerin ise bilindiği koşullarda girişimcilik yapan olarak tanımlanmıştır (Güney, 2015: 4). Bu yüzyılda sermayeyi elinde bulunduran kişi, kapitale ihtiyacı olan kişiden başka bir konumda değerlendirilmiştir. Bir başka deyişle girişimci birey, kapital sağlayan kişiden ayrılmıştır. Sözü edilen farklılaşmanın nedenleri vardır. Bunlardan bir tanesi ise dünya genelinde yaygın hale gelen sanayileşme olarak bilinmektedir. Bu zaman

dilimi boyunca geliştirilmiş olan buluşlar, değişim geçiren dünyanın birer aktarımı niteliğindedir. Örnek verilecek olursa, Eli Whitney ve Thomas Edison'un keşifleri sözü edilen duruma uygundur. Hem Whitney hem de Edison, daha önce bilinmeyen teknolojik keşifler geliştirmelerine karşın buluşlarını finanse edememektedirler. Bu nedenle Whitney, icadı olan çırçır makinesinin finanse edilmesini kamu kaynaklarıyla sağlama yoluna giderken, Edison, kimya ile elektrik konularında deney ve gözlemler yapacağı için sermaye temini tercihini özel sektörden yana kullanmıştır. Görüldüğü gibi hem Whitney hem de Edison'un girişimci olmalarına rağmen sermaye kullanıcıları olduğu anlaşılmaktadır (Hisrich ve Peters, 2002: 8). Bu bağlamda 18. yüzyılda mucitlerin, icatlarını pazarlama niyetiyle finanse edebilmek için sermaye sahiplerine mecburi kaldıkları görülür.

19. yüzyılın başlarında modern girişimci tanımının oluşmaya başladığı görülmektedir. Bireysel girişimlerde gelişen atılımların tesiri, makineleşmiş olan sistemler ve sanayiciliğin hızla artmasının etkisiyle tanım şekillenmiştir. Yönetim sistemi kavramı profesyonel anlayış tarafından işletmelere ulaştırılması ve uzmanlaşmanın bir getirisi olan kitlesel üretim modeli girişimcilik kavramı için desteğin artmasını sağlamıştır. Yaşanan gelişmeler sonucunda dünyada girişimci sayısının hızla çoğalmaya başlamıştır (Şekerler, 2006: 48-49).

20. yüzyıla gelindiğinde girişimci ve yönetici kavramları arasında herhangi bir ayrıma gidilmemiştir. Ayrıca bu kavramların ekonomik açıdan değerlendirildiği bilinmektedir. Bireysel kazanç amacıyla işletmesini düzenleyerek çalıştıran kişi ekonomistlere göre girişimci olarak tanımlanmaktadır. Kâr sağlama niyetiyle ürün, emek ve girdileri bir araya getirerek maliyet unsurunu karşılamayı hedeflemektedir. Girişimci birey ürün, emek ve girdileri birleştirip organize hale getirdikten sonra ise piyasaya sunar ve satış sonrası oluşabilecek hem kâr hem de zarar durumlarının sorumluluğunu alır. Diğer bir taraftan 20. yüzyılın ortalarına doğru icat yapan kişi ile girişimci birey kavramları birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Yeni bir ürün üretebilen veya üretilmiş olan bir ürünü piyasaya daha önce sunulmamış haliyle sunabilen birey girişimcidir. İcatçının girişimci birey ile aynı konumda değerlendirilmesi girişimciye büyük sorumluluklar yükler (Yurtsever vd., 2006: 2).

20. yüzyılın sonlarına doğru girişimci kavramı “yenilikçi ve risk alabilen birey” biçiminde şekillenmiştir (Güleç, 2011: 12). Bu bağlamda girişimci bireyin, faaliyette bulunduğu piyasada değişerek gelişen koşulları takip etmesinin ve yenilik yaratmasının gerekli olduğu görülebilir.

Sanayi Devrimi döneminden öncesinde ticaret alanında faaliyette bulunmasından dolayı tüccar olarak bilinen veya küçük ölçekte el sanatlarıyla ilgilenen girişimci kavramının Sanayi Devriminden bugüne birçok değişim geçirmiştir. Girişimci bireyler eğitim düzeyi yüksek, nitelikli, bilgi sahibi, fikir üretebilen bir konumdadır. Girişimcilik olgusunun geçmiş dönemlere kıyasla küresel boyutta önemi artmıştır. Girişimcinin ve girişimciliğin hem milli hem de yerel kalkınmaya olan tesiri fark edilerek girişimcilik faaliyetlerini destekleyici çalışmalara daha fazla alan açılmaya başlanmıştır (Gültekin, 2018: 22).

Zaman içerisinde yapılan tanımlar dikkate alındığında, girişimciliğin piyasa ve pazar ekonomisi açısından oldukça önemli bir nokta olduğu ifade edilmektedir. Bu durumu Drucker, “Tüm ekonomistler bilir ki, girişimci birey ekonomiler için mühim ve etkilidir” sözleri ile özetlemiştir (Batstone ve Pheby, 1996: 35).

1.4.2. Türkiye’de Girişimcilik

Girişimcilik kavramının önemi sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş aşamasında giderek artmıştır. Bu kavramın daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Türkiye’de mevcut girişimcilik faaliyetlerinin tarihsel süreç içerisindeki değişimi ile genel girişimcilik hatlarının ele alınmasının gereklidir (Şekerler, 2006: 51). Girişimcilik kavramının tarihsel süreç içerisindeki gelişimi incelendiğinde ilk olarak Osmanlı döneminde girişimcilik ve Cumhuriyet döneminde girişimcilik şeklindeki bir süreç olarak sıralanır. Türkler Orta Asya’dan Anadolu’ya yerleştikten sonra göçebe yapıda olan sosyal düzenden yerleşik yapıli toplum biçimine geçiş yapmışlardır. Yerleşik toplum düzenine geçiş yapan Türklerin ticarete ve özellikle de zanaatkârlık alanlarında daha aktif olarak faaliyet gösterdikleri bilinir. Selçuklu ve Osmanlı Devleti’nin kuruluş dönemini kapsayan sürece gelindiğinde Ahilik olarak adlandırılan esnaf-zanaatkar örgütü oldukça aktif ve başarılıdır (Akmüt vd., 2003: 435).

Ahilik teşkilatı yapı bakımından sendikal bir sistemle bağdaştırılır. Esnaf, işçiler, tüccarlar ve sanatkârlar meslek çevresinde teşkilatlanmıştır. Bugün var olan sanayi odaları, esnaf odaları, ticaret odaları, işveren sendikaları, belediyeler, Türk Standartları Enstitüsü ve eğitim hizmetleri veren kurumların temeli ahiliktir (Demir, 1993: 45). Dolayısıyla ahilik tüm çalışan ve üreten kitlenin modelidir (Öztürk, 2015: 58).

17. yüzyıla gelindiğinde Ahi teşkilatı Müslümanlara özel bir kurum gibi faaliyette bulunmaya devam etmiştir. Osmanlı döneminde, yaşayan topluluklar arasında belli iş kollarına ayrılmalar görülmüştür. Türklerin askerlik, bürokratik, hayvancılık ve tarım gibi işlere yönlendirilmesi onların ticaret işlerinin dışında kalmasına neden olmuştur. Ticaret işleri Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler tarafından yapılmaya devam etmiştir. Bu nedenle Türk toplumunda olması gereken düzeyde bir ticari faaliyet alt yapısı oluşturulamamıştır. Ancak hem Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından başlayarak ilerleyen yılları kapsayan süreçte, Türk insanından iş insanı ve tüccar oluşturma çabası önem kazanmıştır (Özyılmaz, 2016: 19). 1913 senesinde çıkarılan "Teşviki Sanayi Kanunu" ile yeni işleyişe geçecek olan şirketlere hazine arazilerinin verilmesi gibi destekler sağlandığı bilinmektedir. Ayrıca bu firmalar vergiden muaf tutulmuştur. Batı Anadolu ve Marmara bölgesinde bulunan çeşitli şehirlerde sanayi bazlı oluşumlar gerçekleşmiştir (Kamaç ve Kışman, 2020: 137).

Tablo 2. 1: Cumhuriyet'in ilanından önceki girişimcilik süreci (Tügiad, 1993)

Sanayi Mektebinin açılarak eğitimlerin verilmesi (1867)	İngilizlere gösterilen ayrıcalıklar.
Yeni bir işletme kurmanın özendirilmesi (1867)	Verilen teşviklerin etkisiz kalması.
Sanayi odalarının kurulması (1880)	Devletin yeterli düzeyde teşvik veremez hale gelmesi.
Sanayi atılımını desteklemek için Teşvik-i Sanayii Kanunu çıkarılması (1913)	Birliktelik, uyum ve eşgüdüm eksikliği.
Sanayileşme hedefiyle özel girişimlerle bağlantılı olma	Toplumda yaşayan yabancıların ve azınlıkların ticaretle uğraşmalarının onlara özgü bir faaliyet olarak görülmesi.
Sınai İşletme-Sanayi sayımı (1915-1927)	Ekonomi hukukunun bulunmayışı.
Özel girişimlerin küçük el sanayiinde yoğunlaşması	Duyun-u Umumiyenin mali yapı üzerindeki etkileri.
Ticaret yapma geleneğinin bulunmaması	Tarıma dayalı bir toplum olunması.

1867 yılında Sanayi mektebi açılmış ve bireylerin şirket kurmaları teşvik edilmiştir. Sanayi odalarının kurulmasıyla birlikte gerekli olan desteklerde sağlanmıştır. Ayrıca Cumhuriyet öncesinde girişimcilik faaliyetlerinin yeteri kadar gelişmemesinin nedenleri, sağlanan teşviklerin yetersiz kalması, devletin teşvik sağlayamaz hale gelmesi, savaşların olumsuz

etkileri, yaşıyan halkların ticari faaliyetleri yabancılarla yapmayı tercih etmesi ve İngilizlere tanınan imtiyazlardır. Cumhuriyetin ilanından önce İzmir’de 1923 Şubat ayında 1. İktisat Kongresi’nin toplanmıştır. Kongrede, ülkemizde iktisadi kalkınma ve gelişmenin girişimcilik sayesinde sağlanabileceği belirtilmiştir (Tekin, 1999: 14).

Tablo 2. 2: Türkiye’de girişimcilik faaliyetlerini etkileyen faktörler, (1923-1980) (Tügiad, 1993).

1923-1930	Milli Ekonominin Oluşturulması
1930-1950	Devletçilik devri
1950-1970	Liberal Politikalar
1960-1977	Ülke içinde üretilebilecek ürünler için ithal ikamesi dönemi
1980 ve Sonrası	Ülke ekonomisinin dış pazarlarla bütünleşmesi bağlamında dışa açık büyüme

Tabloda Türkiye’de girişimcilikte gelişim ve girişimcilik faaliyetlerini etkileyen faktörler temelde altı ayrı dönemde ele alınabilir (bakınız Tablo 2.2). 1923-1930 ulusal ekonominin kuruluş döneminde, yabancı milletlerin diğer alanlardaki otoriteleri azaltılmaya çalışılarak Türkler için girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla önlemler alınmış olsa da bu konuda oluşan birtakım yetersiz durumlar ve savaşın devam eden etkileri sebebiyle kayda değer bir gelişme sağlanamaz (Tügiad, 1993: 21). Sanayileşme bakımından önemli olan gelişmelerden bir tanesi 1927 yılında çıkarılan “Teşviki Sanayi Kanunu”dur. Bahsedilen dönemde şeker fabrikaları gelişen en önemli sanayi koludur (Dansık, 2001: 28).

Devletçilik dönemi olarak nitelendirilen 1930-1950 yılları arasında özel sektörün eksik olduğu sahalarda, devlet eliyle yatırım yapılmasını hedefleyen devletçilik politikalarının uygulanmaya başlandığı belirtilebilir. Özel girişimlerin yetersiz kalması, sermaye eksiklikleri ve 1929 Ekonomik bunalımı gibi durumlar sonucunda devletçilik politikası kolaylıkla benimsenebilmiştir. Oluşan durumlara rağmen özel girişimlerin desteklenmeye devam edildiği söylenebilir. Sadece sanayi kısmının planlamasının yapılarak hangi

fabrikanın hangi konumda oluşturulacağına dair planlamasını gösteren bu dönemde beş yıllık kalkınma planlarının birinci, ikinci ve üçüncü kalkınma planları olarak oluşturulduğu bilinmektedir. İkinci Dünya Savaşı ve 1929 Ekonomik buhranının etkileriyle uygulanan savaş ekonomisinin girişimcilik faaliyetleri açısından engel teşkil ettiği ifade edilebilir (Aşkın vd., 2011: 66).

Küresel boyutta yaşanan 1929 Ekonomik bunalımı sonucunda ekonomik istikrar ve ilerlemede devlet müdahaleciliğinin ABD, Avrupa ülkeleri ile genç Türkiye Cumhuriyeti'nde ön plana çıktığı ifade edilmektedir (Küçük, 2005: 34). Buradan hareketle, bahsi edilen nedenler ve ekonomik şartlardan dolayı ticaretin devlete bağlı olduğu söylenebilir. İktisadi kalkınma planlarında ve uygulanmak istenen politikalarda ekonomik istikrar sağlanamamasının nedenleri sayılan sebepler olarak görülmektedir. Oluşturulan politikalar, ortamın şartlarıyla bağlantılı olarak değişikliklere uğradığı için arzu edilen verimlilik sağlanamadığı ve özel girişimcilerin yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

1950-1970 yıllarını kapsayan dönemde planlı ekonomiye geçiş ve ekonomide liberalleşme sağlanabilmiştir. Ekonomide liberalleşme yönelimlerinin ön plana çıktığı yıllar 1950'leri kapsamaktadır. Bu dönemde tarım faaliyetlerine öncelik tanınmasının yanı sıra altyapıya aktarılan yatırımlar da çoğaltılmıştır. Ayrıca özel girişimlerin sanayideki payı %70 oranına çıkarak kayda değer bir gelişim görülmüştür. 1960'lı yıllara gelindiğinde planlı iktisat politikalarına geçilmiştir. Ekonomi politikaları dahilinde iki adet Beş Yıllık Kalkınma Planı bu dönemde hazırlanarak uygulanmaya başlanmıştır. Devlet müdahaleciliğinin etkilerinin devam ettiği bilinmektedir. Planlı döneme geçilmesine rağmen özel sektör yatırımları ile bu sektöre verilen öncelikler artmıştır. 1970'li yılların sonu ile 1980'li yılların başında, girişimcilikte özel sektör etkisinin, sanayileşme faaliyetleri ile ithal ikamesi politikasının yaygınlık kazandığı bilinmektedir. Yerli malı üretiminin artırılmasının amaçlandığı bu dönemde Petrol Şokları ve Kıbrıs Harekâtı yaşanmıştır. Bu olayların sonucunda planlanan teşvik uygulamalarının hedefinden uzaklaşarak dönemin ihtiyaçlarına yanıt veremez hale gelmesi gibi nedenlerle girişimcilik faaliyetleri üzerinde negatif etkiler oluşmuştur (Tügiad, 1993: 19-20).

1980 ve sonrası yılları kapsayan zaman diliminde Türkiye'de, dışa açık büyüme modelinin uygulanmaya başlandığı ve ithal ikamesi politikasından vazgeçildiği bilinmektedir. Önceki dönemlere kıyasla sanayi kısmında gelişim hızı yavaşlamıştır. Ancak uluslararası ilişkiler ve

başta hizmet sektörü olmak üzere bazı sektörlerde girişimcilik faaliyetleri gelişim göstermeye başlamıştır. Her ne kadar girişimcilikte ilerleme kaydedilmeye başlanmışsa da sürekli hale gelen enflasyon ortamı içerisinde devamlılık kazanan ekonomik istikrarsızlık bu ilerlemenin önündeki temel engel olarak karşımıza çıkmıştır (Tügiad, 1993: 20). Söz konusu dönemde enflasyon artışı, ekonomik olarak yaşanan istikrarsızlıkları önlemek amacıyla alınan 24 Ocak istikrar tedbirleri ile yavaşlatılmaya çalışılmıştır. Diğer bir yandan üretim faaliyetleri gerçekleştirilerek teknolojik alt yapılı iş yerleri kurulmaya başlanmıştır (Şekerler, 2006: 73).

Türkiye 24 Ocak 1980 kararlarıyla, serbest piyasa ekonomisi bağlamında ihracata dönük kalkınma stratejisini devreye sokmuştur. Bu strateji ile serbest piyasa ekonomisinin temel aktörü olarak görülen girişimciliği destekleme politikaları uygulanmaya başlamıştır. Uygulanan politikalarda özellikle de ihracata dayalı girişimcilik faaliyetleri ile girişimcilerin dünya geneline açılmalarına fırsat tanınmıştır (Güney, 2015: 35). Politik ve ekonomik istikrarsızlıklar, bürokratik işlemlerin varlığı, nitelikli eleman temininde yaşanan yetersizlikler, sermaye birikimi ve teknolojik transferler ülkemizde girişimcilik faaliyetlerini engelleyen unsurlar olarak bilinmektedir (Tutar ve Küçük, 2003: 163). Buradan hareketle, 1980’li yılların ardından Türkiye’de kayda değer gelişmelerin yaşandığı ifade edilebilir. Oluşan önemli gelişmelerden bir tanesi Türk girişimcilerin kalite, piyasa şartları ve rekabet gibi kavramları öğrenerek benimsemesidir. 1900’lü yıllara gelindiğinde 1994 yılında ekonomik kriz yaşanmış ancak yaşanan ekonomik krizden Türk girişimciler başarılı bir şekilde çıkmışlardır. Özellikle ihracat alanında kayda değer bir pozitif gelişme sağlanmıştır (Müftüoğlu, 2003: 434). Girişimcilerin oluşan büyük sorunların tümünü fırsata dönüştürmeyi hedefledikleri ve yaşanan ekonomik krizlerden sonra daha mücadeleci bir yapıya sahip oldukları düşünülmektedir.

2000’li yıllara gelindiğinde yabancı yatırım ve kapital Türkiye’de her zamankinden daha kolay yer bulmuştur. Üretim araçlarının özel mülkiyet ile paylaşılması görüşünü destekleyen Liberal ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmış olup özelleştirme oranlarında artış görülmüştür. Bu dönemde kişisel eşyalar, motorlu araçlar ve ev eşyaları gibi toptan ve perakende alanlarında yeni işletmelerin kurulduğu bilinmektedir. Diğer yandan imalat sanayinde de ilerlemeler kaydedilmiştir (Boz, 2012: 16).

Bilgiye ulaşmanın hız kazandığı ve bilgi toplumunun oluşturduğu yirmi birinci yüzyılda

nitelikli insanlar olarak bilinen teknokratlar, yöneticiler, liderler ve araştırmacılar, ekonomik değerlerin oluşturulmasında en etkili ve önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Müftüoğlu, 2003: 4). Bilgi çağı olarak adlandırılan bu çağ kültürel dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Var olan kavramlar, yerini bilgiyi baz alarak düşünebilen ve yenilikçi bir bakış açısına sahip girişimci bireylere bırakmıştır (Aşkın vd., 2011: 71). Bunun bir yansıması olarak da ülkemizin kendi teknolojisini ve bilgisini ürettiği aynı zamanda küresel ölçekte üretim gerçekleştirdiği yeni bir döneme geçilmiştir. Dönemin getirileri gereği işletmelerin varlığını devam ettirebilmeleri ve uluslararası pazarlarda söz hakkına sahip olabilmeleri için gerek yurt içinde gerekse de yurt dışında rakipleriyle sıkı bir rekabet içerisinde olmaları gerekmektedir (Dikbaş, 2005: 61). Bu bilgi yüzyılında, genç, etkin ve dinamik nüfus potansiyelini barındıran Türkiye'nin, sözü edilen olguları ekonomik yaşama başarılı bir biçimde uyumlandırması büyük önem taşımaktadır. Böylelikle ülkemiz, girişimcilik faaliyetlerinde kayda değer adımlar atılmasına imkân tanıyabilecektir. Girişimcilik potansiyelimizin oldukça yüksek olmasına rağmen az bir bölümü kullanılmaktadır. Ayrıca girişimci potansiyeli değerlendirildiğinde kadın girişimcilerin de bu sisteme katılmasıyla beraber girişimcilik noktasındaki artış hızlanacaktır (İlter, 2008: 30).

1.5. Girişimciliğin Önemi

Küreselleşme ve gelişen teknolojiler ışığında bilgiye erişim ve dünyanın çeşitli yerlerindeki yeniliğe dayalı gelişmeler üzerine kurulan iletişim daha kolay bir hal almıştır. Girişimcilik faaliyetinde bulunmak isteyenleri de etkileyen bu kolaylık ile girişimci birey ihtiyacı olan bilgiye kolaylıkla ulaşabilmektedir. Bu açıdan girişimci fikrini daha vizyonlu bir biçimde tasarlayıp hayata geçirebilmiştir. Buradan hareketle girişim faaliyetleri, bilgi teknolojilerinde yenilik ve gelişim sağlamak için kullanılabilirse piyasanın aktif kalması saplanabilir. Ayrıca girişimciliğin keşfetmek ve risk almak gibi özellikleriyle piyasanın dinamizmini sağlamış olacağı düşünülmektedir. Sözü edilen dinamizm ile hem bölgesel hem de ulusal ve uluslararası gelişim ve ilerlemeye katkı sağlamış olabileceği ifade edilebilir (Önce vd., 2014: 9). Ekonomik gelişme ve girişim faaliyetleri arasında olumlu bir etkileşim olduğu söylenebilir (Audretsch, 2003: 2).

Girişimcilik, ekonomik büyümenin sağlanması, yeni iş alanlarının ortaya çıkması, işsizlik oranında azalma, ülkelerin kalkınmasında, bireysel refah düzeyinin artırılmasıyla toplumun geneline yayılması ve bölgesel gelişmişlik düzeylerindeki farklılıkların en aza indirgenmesi

gibi açılardan oldukça önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Bozkurt vd., 2012: 233). Girişimci bireyler, girişimci olmayan bireylerin belirsizlik içeren, kaosu ve çelişkili gördükleri olguları fırsat olarak değerlendirirler. İşletme kurmaları sayesinde istihdam sağlamakla beraber çabaları ile küresel ekonomiyi de daha canlı hale getirebilirler. Günümüz ekonomilerinde kişisel serbest girişimler, ekonomik boyutta büyümenin en büyük gücü olarak bilinmektedir. Girişimci bireylerin istek ve heyecanlarının yeni girişimlerin önünü açması birçok alanda dünyanın daha ileriye gitmesine olanak sağlayabilmektedir (Kuratko ve Hodgetts, 2001: 51-52).

Girişimci birey, yeni düşüncelerin doğmasına, yaygın hale getirilmesine ve uygulanmasına ivme kazandırırken yeni sektör ve endüstrilerin yaratılmasına da imkân sağlar. Teknolojiyi kullanarak faaliyet gösterdiği sektörde verimliliği artırır ve böylece hızla gelişen sektörler oluşturarak ekonomik büyümeye önemli düzeyde katkı sunabilir. Dolayısıyla girişimci birey, hem yeni istihdam alanlarının ortaya çıkarılmasını hem de üretim kaynaklarını daha önce görülmemiş şekliyle birleştirerek kullanılmayan üretim faktörlerinin değerlendirilmesini mümkün kılar (Boz, 2012: 16). Bu bakımdan girişimcinin ekonomik kaynakların daha verimli işlenmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu ifade edilebilir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, Kanada, Almanya, İtalya ve İngiltere’de girişimcilik seviyesi ile iktisadi kalkınma arasında kuvvetli bir bağlantının varlığından söz edilebilir. Küresel boyutta değerlendirildiğinde girişimcilerin, bir ülkenin ekonomik açıdan gelişmişlik seviyelerinde ve toplumların kalkınabilmesinde önemli bir faktör olarak görüldüğü ifade edilmektedir (Coulter, 2012: 144). Bu bağlamda girişimcilik faaliyetlerinin yüksek oranda olduğu ülkelerin ekonomik büyüme sürecinde ivme kazandığı ve artış yaşadığı söylenebilir. Özellikle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmesiyle birlikte girişimcilik faaliyetlerinin önemi küresel boyutta giderek artmıştır. Çünkü beyin gücü kas gücünün yerini almıştır. Diğer bir ifade ile bilgiye dayanan üretim kıymetli ve önemli kabul edilirken, insan gücüne ve emeğine dayalı olan üretim değerini kaybetmiştir. Ayrıca girişimcilik faaliyetleri, yaratıcılık, yenilik oluşturma ve yönetimin bütünleştiricisi konumundadır (Özkul, 2007: 344). Bu bakımdan girişimcilik ve girişimci kavramları ekonomik sistemlerin düzenlenmesinde, yeni istihdam alanları oluşturulmasında ve üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde kritik bir faktör olarak bilinmektedir.

1.6. Kadın Girişimci Kavramı ve Tanımı

Sosyal bilimler içerisinde bulunan diğer disiplinlerde de görüldüğü üzere, ilgili literatür incelendiğinde kadın girişimciliği kavramında genel bir tanım birliği mevcut değildir. Girişimcilik kavramının tanımlarına kadın kavramının eklenmesiyle kadın girişimciliği tanımının meydana geldiği bilinmektedir (Sinanoğlu Koç, 2005: 45).

Birçok yazar tarafından farklı tanımları yapıyor olmasına rağmen tanımlanması bakımından kolay bir kavram olmadığı görülür. Ancak genel anlamda ifade edildiğinde “iş kadını” ve “kadın girişimci” olarak tanımlandığı söylenebilir. Buradan hareketle müteşebbis kadının kendi işini kendisi kurmakta ve belli hedefler doğrultusunda işletmektedir. İş kadını veya çalışan kadın kavramı ise bir şirkette çalışan tüm kadınları kapsayabilir. Girişimci kadınlar, yaratıcı ruha sahip, yüksek özgüvenli, yenilik beceriliyle donatılmış, iş birliklerine dahil olabilen, ekonomik bağımsızlık noktasında yetenekli, kişisel özverileri yoğun, işletme kurup işletebilen ve böylelikle istihdam olanağı sağlayan kadınlardır (Keskin, 2014: 72-73). Ayrıca kadın girişimciler, ürün ve hizmet üretiminin planlanma aşamasında, iş kurulum ve oluşum sürecinin örgütlenmesinde, işletme faaliyetlerinin sonlanmasında veya geliştirilmesinde yetkili olan kişilerdir. Üretim faktörlerinden bir tanesi olarak bilinen girişimcinin karşılığı, oluşturduğu işletmeyi en yüksek seviyeye taşımayı amaçlayan kişidir (Mukovic, 2019: 28).

Dhillon (1993), kendisi yeni bir iş kurabilen ve bu işin patronu olan kadını “kadın girişimci” olarak tanımlar. Diğer bir ifade ile kendi işini kurarak o işi çalışanlarıyla birlikte yapabilen, ürün ya da hizmet üretimi sağlayabilen, oluşabilecek olumlu veya olumsuz etkili şartların üstesinden gelebilen, değişen koşullara uyum sağlayarak yenilik oluşturan kişi girişimci kadındır (Erol ve Çiçek, 2020: 76). Girişimci kadın kavramı, birtakım riskler alınarak yenilik oluşturmak şeklinde özetlenebilecek girişimcilik kavramı ile bağlantılı olarak değerlendirilir. Ancak yazarlardan bazıları kadın girişimciliğini birtakım niteliklere göre tanımlamaktadır. Örneğin kadın girişimci kavramı bazı yazarlara göre bir işletme kurmuş yani işletmenin kurucusu olan kadındır. Ancak bazı yazarlara göre ise var olan bir işletmeyi devralarak ikinci kuşak işletme yöneticisi olan kadınları girişimci olarak kabul etmektedir. Kimi yazarlara göre ise kadın girişimciliği kavramının küçük girişimler kapsamında değerlendirildiği bilinmektedir (Gökakın, 2000: 109).

Literatürde kadın girişimci kavramının tanımını, kendine ait iş girişimindeki hukuki ve idari sorumluluğu işveren sıfatıyla üstlenen, işinin başında olan ve bu işinde aktif olarak çalışan birey şeklinde belirtilmektedir. Ayrıca beklenmeyen durumlarda dahi iş gücü ve sermaye kaynaklarını etkin biçimde kullanımda tutabilen, doğabilecek olası riskleri önceden görerek tedbirler alabilen, gerekli analizleri yapabilen, planlayıp uygulayabilen ve faaliyet süreçlerinin tümünden sorumlu olabilen, yaratıcı, yenilikçi, akılcı projeler gerçekleştirebilen kişi olarak ifade edilmektedir. Bir diğer tanıma göre ise girişimci kadın, faaliyette bulunduğu piyasanın risklerini ön görerek, direkt olarak pazara dönük, nakit akışını sağlayabilen, ürün ve hizmet üretimini sunan ve satışını gerçekleştirebilen, kendi kurduğu işin patronu unvanına sahip, vergi kaydı, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Birlikleri ve Odalarına, TOBB'a bağlı Ticaret ve Sanayi Odalarına üye olan ve sosyal güvenlik kurumlarından bir tanesine bağlı olarak çalışan ya da işletmesinde istihdam ettiği çalışanları olan kadın bir birey şeklinde tanımlanmaktadır (Sinanoğlu Koç, 2005: 124).

Girişimci kadın kavramı, kadının mevcut sosyal yapıdaki konumu ve girişimcilik profili ile bağlantılıdır. Kadın girişimciler, erkek girişimcilerle denk olanaklara sahip olabilmek amacıyla toplumsal görüşleri ve gelenekselleşmiş kadın rolleri gibi birtakım engelleri geçmek mecburiyeti yaşamaktadır. Örneğin gelişmemiş ülkelerde kadınların şahsi mülkiyet edinebilmesi, sözleşme yapma özgürlüğü ve mirastan pay alma hakkı gibi konularda bariyerlerle karşılaştıkları bilinmektedir (OECD, 2004: 45).

Carland ve meslektaşlarına göre girişimci; yaratıcı davranışlar ve önemli yönetsel uygulamaları yorumlayabilen, karlılık ve büyümeyi hedefleyen ve bu doğrultuda kendi işini kurup idaresini sağlayan kişidir (Türker ve Can, 2006: 2). Thompson ise girişimciyi, fırsatları görüp fikir oluşturabilen ve yeni işlere dahil olabilen kişi olarak ifade etmektedir (Thompson, 1999: 209). Literatürde kadın girişimcilikle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde kadın girişimciyi şu şekilde tanımlamak mümkündür (Ecevit, 1993: 20):

- Kadın girişimci, hane dışında bir yerde, şahsı adına kurulmuş bir veya birden fazla iş yeri sahibi olan,
- Bu iş yerinde istihdam sağladığı çalışanları ile veya tek başına çalışan,
- Ürün veya hizmetin üretilmesi aşamasında gerekli faaliyetlerde yürütücü olarak görevde bulunan, bu ürün ya da hizmetin dağıtım, pazarlama ve satış işlemlerini yapan veya yaptıran,

- Kurduğu iş ile ilgili bağlantıda olunması gereken kişi, kurum, kuruluş veya örgüt ile şahsı adına iletişimde olarak ilişki kuran,
- Ürün ve hizmet üretim sürecinin planlanması, iş aşamalarının örgütlenmesi, işletmenin devamlılığı ya da gelişimi bakımından kendisi karar veren,
- İşletme kararının kullanım ve yatırım amacıyla değerlendirilecek alanların üzerinde söz hakkı olan bireydir.

Girişimcilik sayesinde kadın, yapılabilecek olan diğer işlere kıyasla daha özgür, bağımsız ve geleceğine dönük amaçlarına erişebilme imkanlarını bulabilmektedir. Günümüz toplumunda kadınların güçlerini; siyaset, basın, yerel yönetimler, hukuk, iktisat, sanat, bilim, sosyal hayat, dernek ve vakıflar olarak sayılabilecek çeşitli alanlarda göstermektedirler. Ayrıca kadınlar, sözü edilen bu alanların büyük bir kısmını oluşturmaktadırlar (Özyılmaz, 2016: 7). Diğer taraftan yüzyıllardır devam eden kültürel ve geleneksel düşünce kalıplarına göre kadının yeri evidir. İçinde yaşadığı toplumun kadına uygun gördüğü rol, kocasının eşi ve çocuklarının annesi olarak hayatına devam etmesidir. Ancak sanayi devriminden sonra gerçekleşen kentleşme ile toplumsal yapı değişime uğramış ve toplumun kadına biçtiği bu rol değişmiştir. Değişen rol beraberinde kadınlara yeni roller de eklemiştir (Bedük, 2005: 110). Bu zorunlu değişim kadınların iş hayatında da var olabileceğini gösterebilir. Daha özgür ve güçlü bireyler olabilen kadınların nihayetinde kendi kurdukları işin patronunu sıfatıyla girişimcilik faaliyetlerinde kolaylıkla bulunabildikleri söylenebilir.

Günümüzde kadınların iş yaşamında daha fazla yer almasının, iletişim, teknoloji, endüstriyel gelişim ve sosyal yaşamın hızlı bir biçimde değişip dönüşmesiyle bağlantılı olduğu ifade edilebilir. Eğitimli kadın oranında görülen artış ve hızla değişen toplumsal yapının getirilerinin girişimci kadınların iş yaşamına katılımını çoğalttığı bilinmektedir (Türker ve Can, 2006: 2). Dolayısıyla kadınların girişimcilik faaliyetleri ile kariyer alanlarından bir tanesini oluşturmaya başladığı ifade edilebilir.

1.6.1. Kadın Girişimcilerin Özellikleri

İktisadi kalkınmayı mümkün kılan en önemli faktörün girişimcilik olduğu bilinmektedir. Bir toplumda girişimcilik oranlarının yüksek seviyede yer alması ekonomik kalkınmanın da üst basamaklarda olduğunun göstergesi şeklinde görülmektedir. Girişimci bir birey olabilmek için fırsatların tam olarak algılanması ve yararlanılması gerekmektedir. Bunun yolunun ise

bir organizasyon oluşturmaktan geçtiği bilinmektedir (Uygun, 2018: 16). Günümüzde yaşanan değişimler, çok sayıda kadının girişimciliğe ilgi duyarak yeni bir iş kurmasını mümkün kılmıştır. Böylelikle girişimci oranlarında artış yaşandığı söylenebilir. Yaşanan bu artış sayesinde kadın girişimci özelliklerinin genel anlamda şekillenmeye başladığı ifade edilmektedir (Efe, 2016: 141). Kadın girişimcilerin özellikleri genel biçimiyle şu şekilde açıklanmaktadır (Güleç, 2011: 22):

- Sorumluluk sahibi olma eğilimi,
- Yüksek enerjili olabilme,
- Kendi kendini motive edebilme,
- Sosyal becerilerle donatılmış olma,
- Maddi ve finansal yeterlilikte olabilme,
- Kişilerarası iletişimde kuvvetli olma,
- Özgüven sahibi olma,
- Geleceğe dönük stratejiler saptayabilme,
- İş akışı içerisindeki akışa ayak uydurabilme,
- İş aşamasında oluşabilecek yenilikler açısından yeni fikirler önerebilme,
- Çağın gerekli kıldığı haberleşme kaynaklarına hâkim olma,
- Hayal gücü yeteneğinin geniş olması,
- Teknik bilgi ve becerilere iş alanında sahip olma,
- Kuvvetli bir vizyon ve misyon saptayarak işini idame ettirme,
- Yönetim ve organizasyon becerilerine sahip olma,
- Vaktini etkin kullanabilme,
- İş aşamasında ve işleyişte girişken ve istekli olma,
- Geniş bir bakış açısıyla beraber kuvvetli bir düşünce yeteneğine sahip olma,

Yukarıda da belirtildiği üzere kadın girişimcilik özellikleri kendine has nitelikler taşımaktadır. Girişimcilik faaliyetlerinde bulunan bireyin cinsiyetsiz olduğu genel kabul gören bir savdır. Ülkelerin refah seviyesinin yukarı değerlerde seyredebilmesinde girişimci bireylerin yüklendiği görev ve sağladığı katkılar dikkate alındığında, temel amaç olarak girişimci oranının artırılması gerekmektedir. Dolayısıyla bu düşünce ile piyasanın profilinin değişim yaşaması, kadınların yıllardır özünde barındırdığı ancak gizli kalmış olan doğal kabiliyetlerini başarı dürtüsüyle birleşerek ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır. Başarma

güdü, risk üstlenebilme ve hakimiyet alanı gibi girişimci kişilik özelliklerine ek olarak cinsiyet faktörü de anahtar rol şeklinde olarak ele alınmaktadır (Yelkikalan, 2006: 50).

Türkiye’de kadınların, genç yaşlarda girişimciliğe genel anlamda adım atamamalarının nedenleri, geleneksel değerler, erkek egemen bir toplumda yetiştirilmeleri, aile içi sorumluluklar ve çocuk büyütme olarak bilinmektedir. Bu durumun sonucunda kadın girişimcilerde bazı girişimcilik özelliklerinin gelişimi ve devamlılığı farklı düzeylerde seyretmektedir. Kadın girişimciler hem toplum içerisinde kendilerine biçilen roller hem de kadın olmanın getirdiği hassaslıkla beraber duygusal zekâlarını çalışma yaşamlarına aktarabilmekte ve genellikle bu durumun olumlu sonuçlarını tecrübe etmektedirler (Özyılmaz, 2016: 29).

1.6.2. Kadın Girişimcilerin Türleri

Kadın girişimciler de erkek girişimciler gibi duygusal, düşünsel ve sosyal tutum ve davranışlarına uygun olarak erkek girişimcilere kıyasla farklı girişimcilik tipleri sergilemektedirler (Top, 2006: 22). Kadınlara toplum tarafından biçilen roller genel olarak ev hanımlığı ve çocuk bakımı merkezlidir. Kadınların bu rollere olan algılarının kadın girişimciler arasında birtakım farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Kadınların sosyal çevre, aile ve iş hayatlarını etkileyen bu farklı algılar, kadın girişimcilerle ilgili çeşitli sınıflandırmaların yapılmasına neden olmaktadır (Tahtalı, 2018: 62). Kadın girişimci tiplerinde yapılan ayırım, onlara atfedilen geleneksel cinsiyet rolleriyle ilişkili bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel cinsiyet rollerinin kabullenilmesinde anlatılmak istenen esas düşünce ise kadınların erkeklere olan bağılıklarını ne düzeyde benimsedikleri konusudur. Kadınların bazılarında bu bağımlılık “normal” ve “doğal” olarak algılanmasına karşın diğer kısımda bu durum rahatsızlık verici olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda kadın girişimci türlerinin sözü edilen anlayış farklarına göre tanımlanmakta olduğu bilinmektedir (Anderson ve Woodcock, 1996: 197).

İngiltere’de kadın girişimcilere yönelik gerçekleştirdikleri çalışmalarında, hayallerine sıkı sıkıya bağlı ve toplumsal cinsiyet kalıplarına dayalı olarak dört çeşit kadın girişimci türü olduğunu ifade eden Richard Scase ve Robert Goffee’e göre (1992) kadın girişimci türleri şu şekilde açıklanmaktadır:

Tablo 2. 3: Kadın girişimci tipleri (Goffee ve Scase, 1992: 78)

Girişimcilik Hedeflerine Bağlılık	Geleneksel Cinsiyet Rol ve Kalıplarına Bağlı		
		Yüksek	Düşük
	Yüksek	Geleneksel	Yenilikçi
	Düşük	Evcil	Radikal

- Geleneksel Kadın Girişimciler:** Bu grupta yer alan girişimciler, kendilerine toplum tarafından biçilen cinsiyet rollerine ve girişimcilik ideallerine sıkı bir biçimde bağlıdır. İş yerinde yaşadıkları sorunlar ile çoğunlukla evli oldukları için aile içi iletişim nedeniyle meydana gelen baskıdan etkilenmektedirler. Bu sebeplerden ötürü geleneksel kadın rolleri yönünde edindikleri kabiliyetlere göre bir iş kolunda girişimciliğe yönelmektedirler. Çoğunlukla yemek fabrikaları, kişisel destek ajansı (temizlik, oyuncu, model), güzellik merkezleri, misafirhane, restoran, sekreterlik ve kuaför gibi alanlarda girişimcilik faaliyetleri göstermeye eğilimlidirler. Bu grupta yer alan kadın girişimciler iş yaşamları ile evlilikleri arasında bir denge kurmayı hedefleyerek her iki alanın da tehlikeye girmeden, sıkı maliyet hesaplamalarıyla ve istikrarlı bir şekilde kar elde etme amacındadırlar. Dolayısıyla bu hedefle işletme kurmaya yönelmekte ve o işletmenin varlığını sürdürülebileceklerine inanmaktadırlar (Goffee ve Scase, 1992: 78).
- Yenilikçi kadın girişimci,** bu grupta bulunan girişimci kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinin daha dışında ve girişimcilik faaliyetlerine dönük yüksek bir motivasyon düzeyindedirler. Yenilikçi girişimci kadınlar eğitim düzeyleri yüksek ve maddi bağımsızlıklarına önem veren bireyler olarak tanımlanmaktadırlar. Ayrıca bu bireyler yeni teknolojik gelişmelerle ilgili yeterli bilgilere sahip ve kullanım düzeylerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Top, 2006: 23). Yenilikçi kadın girişimcilere göre iş, diğer tüm kişisel ve sosyal ilişkilerden ön planda tutulmaktadır. Girişimcilik faktörü onlara yeni bir kişisel kimlik sağlamıştır ve bu nedenle arkadaşlık ilişkilerinde daha kısıtlayıcı bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Ayrıca genel olarak medeni

durumlarının bekar olduğu söylenebilir. Bu kadınların girişimcilik faaliyetinde bulunmak istemelerinin nedeni, önceki işlerinde cinsiyet bağlamında deneyimledikleri birtakım önyargılardan oluşan olumsuzlukların getirdiği sınırlı bir meslek geleceği kısıtı olarak düşünmeleridir. Dahası girişimciliğin onları hem ekonomik hem de bireysel açıdan başarıya ulaştırabilecek bir etken olarak gördükleri ifade edilmektedir (Sipahi, 1997: 61-62).

- **Aileci (evcimen) kadın girişimci**, bu tip kadın girişimciler iyi bir eş ve anne olma gibi geleneksel kadın rollerine sıkı sıkı bağlıdır ancak yaptıkları işler ikinci planda kalmaktadır. Bu girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun evli olduğu bilinmektedir. Geleneksel kadın girişimciler gibi geleneksel kadın kabiliyetleri ile ilgili olan işleri tercih etmektedirler. Terzilik, sanat, güzellik bakımı, sağlıklı ve ev yapımı yiyecek sektörü, iç dekorasyon ve el sanatları gibi alanlarda faaliyet göstermekte oldukları ifade edilebilir (Goffee ve Scase, 1992: 79). Evcimen diğeri bir adıyla aileci kadın girişimcileri, girişimciliğe yönlendiren esas faktör ekonomik ihtiyaçlar değildir. Bu tip girişimcilerin eşleri orta ekonomik sınıfa mensup olup genel olarak profesyonel ya da idari işlerde çalışmaktadır (Anderson ve Woodcock, 1996: 197). Bu bağlamda evcimen girişimcilerin, bireysel kabiliyetlerini ön plana çıkarıp yapılan işten keyif alma hedefinde olduğu ve kar elde edip ekonomik olarak gelişim göstermeyi arka planda tuttuğu söylenebilir.
- **Feminist (köktenci) kadın girişimci**, bu tür girişimciler için kadın olma olgusu girişimcilik faaliyetlerinde teşvik edici özel bir motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. Feminist düşüncenin bir parçası olarak, erkeklerle kendilerini tüm alanlarda eşit görmektedirler. Bu nedenle erkeklerin faaliyette bulunduğu tüm sahalarda olduğu gibi girişimcilik alanında da aynı yerde olmalarının gerektiğini düşünmektedirler. Bu grupta bulunan evli kadın girişimcilere göre tüm işler, eşleriyle beraber iş birliği içerisinde, bir arada ve eşit koşullarda sürdürülmektedir (Top, 2006: 23-24). Feminist kadın girişimciler, girişimci hedeflere ve toplumsal cinsiyet rollerine düşük bir seviyede bağlılık göstermektedirler. Onlar için iş kurmak, kendini geliştirmek ve kar elde etmek amacıyla değildir. Feminist girişimci kadın, girişim

faaliyetinde bulunurken feminist ideolojiyle uyumlu bir biçimde hareket etmektedir. Dolayısıyla tüm kadınlara hizmet edecek biçimde, ortaklaşa bir mücadeleyle iş faaliyetlerini devam ettirmektedirler (Goffee ve Scase, 1992: 79). Feminist iş kadınları genellikle kadın hareketine dönük perakende, alım-satım, eğitim, basın yayın ve ufak çaplı imalat gibi sahalarda farklı faaliyetlerde bulunabilmektedirler (Kutaniş, 2006: 63).

1.7. Kadın Girişimciler ve Erkek Girişimciler Arasındaki Farklar

Girişimcilik alanında faaliyette bulunan cinsiyetler arasındaki farklı ve benzer özelliklerin neler olduğunun literatürdeki çalışmaların incelenmesiyle ortaya çıkarılabileceği ifade edilebilir (Kutaniş, 2006: 34). Kadın ve erkeklerin toplumdaki görev ve sorumlulukları farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle girişimcilik kavramı kapsamında cinsiyet farkı gözetilme ihtiyacı doğmuştur (Bayramoğlu vd., 2020: 36). Hisrich ve Peters'in 2002'de yapmış oldukları araştırma kadın ve erkek girişimcilerin birbirlerinden ayrıştıkları noktaları inceleyerek araştırmacılara erkek ve kadın girişimcileri özellikleri bakımından kıyaslayabilecek bir tablo sunmaktadır. Hisrich ve Peters'in kadın ve erkek girişimcilerin özellikleri bakımından farklılıkları aşağıdaki tabloda görmek mümkündür:

Tablo 2. 4: Kadın ve erkek girişimcilerin özellikleri bakımından farklılıkları (Peters ve Hisrich, 1998).

Özellikleri	Erkek Girişimciler	Kadın Girişimciler
Motivasyon	- Kendini Gerçekleştirme - Bir Şey Ortaya Koyabilmek İçin Çaba	- Tek Başına Başarma - Bağımsız Olma - Bir Amaca Yönelme
Girişimde Bulunma Nedeni	- Mevcut işten memnuniyetsizlik - İşten Çıkarılma - İş Bırakma	- İşten Soğuma - İşte Engellenme Duygusu - Belli Bir Alanda Fırsat Görme
Finansal Kaynaklar	- Kişisel Varlık/ Birikim - Banka Kredileri - Yatırımcılar - Aile ya da Arkadaştan Alınan Borçlar	- Kişisel Varlık/ Birikim - Kişisel Borçlar

Tablo 2. 4: (devam ediyor)

Mesleki Altyapı	- Çalıştığı İş Nedeniyle Edindiği Deneyim - Konunun Uzmanı Olma - Çeşitli Dallarda Rekabet	- İş Sahasındaki Tecrübe - Sahada Orta Düzey Yönetimsel Tecrübe - Hizmet Sektörü ile İlgili Mesleki Altyapı
Kişisel Özellikler	- Yüksek Düzeyde Kendine Güven - Yenilikçi ve İdealist - Kararlı ve İnatçı - Hevesli ve Enerjik - Kendinin Patronu Olma	- Orta seviyede Kendine Güven - Yenilikçi ve Gerçekçi - İstekli ve Enerji dolu - Anlayış ve Hoşgörü - Sosyal ve Ekonomik Çevreyle Mücadele Yeteneği
Altyapı	- Girişime Başlama Yaşı 25-35 - Kendi İşine Sahip - Lisans Derecesi: İşletme ya da Mühendislik - İlk Çocuk	Girişim Başlama Yaşı 35-40 - Kendi İşine Sahip - Lisans Derecesi: Sosyal Bilimler, İşletme - İlk Çocuk
Destek Grupları (bilgi-teknik)	- Arkadaşlar, Profesyonel Kişiler (avukat-muhasebeci) - İş Ortakları - Eş	- Yakın Arkadaşlar - Eş - Aile Üyeleri - Kadın Cemiyetleri - Meslek Kuruluşları
Kurulan İşletme Türü	- İmalat - İnşaat	- Hizmet Sektörü (danışmanlık, halkla ilişkiler, eğitim)

Tabloya göre iş kurma aşamasında girişimci kadınları motive eden faktörler; bir hedefe yönelme, bağımsız olma ve başkalarına muhtaç olmadan iktisadi alanda hareket etme arzusudur. Erkek girişimcilerin motivasyonunu sağlayan faktörler ise iktisadi anlamda artı değer yaratabilme ve bireyin yapabileceklerinin en iyisini yapması olarak belirtilen kendini gerçekleştirme amacı olarak ifade edilebilir (Hisrich ve Peters, 2002: 76). Bu bağlamda önemli bir diğer ayrım erkek girişimciler için maddi beklentiler ön plandayken, kadın girişimciler için bireysel beklentilerin öncelendiği, buna bağlı olarak da kadınların erkeklere göre sosyal desteğe duydukları ihtiyacın daha fazla olduğu şeklinde açıklanabilir.

Erkek ve kadın girişimcilerin yeni bir iş kurmayı tercih etmelerinin nedenleri birbirinden farklıdır. Arıkan (2004)'a göre erkeklerin girişim faaliyetlerine başlamalarındaki en önemli neden mevcut işlerinin son bulması veya memnuniyetsizlik duyması nedeniyle ayrılma durumları ve maddi geliri artırma isteğidir. Kariyerlerinde ilerleyememe ya da yükselmeme

gibi mesleki yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları sorunlar onları girişim faaliyetlerinde bulunmaya yönlendiren en önemli unsurlar olarak bilinmektedir. Bir girişim faaliyetinde bulunulması aşamasında önemli bir yeri olan finansman kaynağı temininde erkek girişimciler kendi birikimlerini, banka kredilerini ve çeşitli yatırımcı desteklerini iş kurmak hedefiyle kullanmaktadırlar. Aynı konuda kadın girişimcilere baktığımızda aile üyelerinden ya da kendisine ait olan bireysel birikimlerinden faydalanmaktadır (Arıkan, 2004: 58).

Kadın ve erkek girişimciler mesleki alt yapı yönünden kıyaslandığında erkekler kendilerini kadınlardan daha yetenekli bir düzeyde algılamaktadır. Çünkü erkekler çoğu iş alanında daha yüksek mevki ve iş standartlarında olabilmektedirler. Bu sebeple erkekler kendilerini uzman olarak niteleyebilir. Kadınlar ise daha mütevazı bir yaklaşım ile kendilerini “tecrübeli” olarak ifade etmektedirler. Kadınların sektör bazında, hizmet alanında altyapıya sahip oldukları görülmektedir (İlter, 2008: 74). Çoğu girişimci için ayırım niteliğinde olan kişisel özellikler kadınlar ve erkekler arasındaki farkı daha net bir şekilde göstermektedir. Buradan hareketle erkek girişimciler kendi kurduğu işletmenin yöneticisi olmayı hedefleyen, amaçlarını gerçekleştirmeyi yaşam felsefesi haline getirmiş, kendine güveni yüksek, etkileşimde olduğu karşı tarafı ikna edebilme kabiliyeti daha fazla olan bireyler iken; kadın girişimcilerin kendilerine güven duygularının daha az olduğu, esnek davranışlar sergiledikleri, gerçekçi bir bakış açısına sahip oldukları, sosyo-ekonomik çevrede mücadele edebilme yeteneğini bünyelerinde bulundurdıkları bilinmektedir (Güney, 2015: 40).

1.8. Kadın Girişimciliğinin Önemi

Günümüzde teknolojik, sosyal ve endüstriyel değişimler kadınların iş yaşamında daha fazla yer bulmasına olanak sağlamıştır. Bilgi teknolojilerinde meydana gelen yenilikler bilgiyi elde etmeyi kolaylaştırmıştır. Böylece eğitilmiş kadın sayısında artış yaşanmıştır. Yaşanan bu artış ile kadınlar çalışma hayatının her alanında yer almayı sürdürmüştür. Bu anlamda girişimcilik ile kendi işini kurabilmek kadınlar açısından sık tercih edilebilen bir kariyer alanı olmaya başlamıştır (Güney, 2006: 26). Sanayi devrimi gerçekleşmeden önceki zaman diliminde var olan toplumlarda kadının konumu aileye olan sorumlulukları ve ev işleriyle ilgili süreçlerden öteye gidememiştir. Sanayi devriminden sonralarını kapsayan döneme gelindiğinde girişimcilik kayda değer bir gelişim ve yayılma göstermiştir. Bu sayede kadın ev ve aileye karşı sorumluluk bilincinin dışına çıkarak istihdama dahil olmuştur. İstihdam alanına katılan kadın bu sayede aileye refah seviyesinde artış sağlamıştır (Büyükbeşe vd.,

2021: 224-225).

Zaman içerisinde girişimcilik faaliyetlerinde kadının ekonomik kalkınmaya sağladığı faydanın ve önemin kritik faktörlerden biri haline geldiği bilinmektedir (Yaşar, 2017: 53). Bu bağlamda ülkelerin kalkınması için büyük bir öneme sahip olan kadın girişimciliği ile girişimci çeşitliliği çoğaltılırken diğer bir yandan istihdam oranları artmaktadır (Verheul vd., 2006: 156).

Küresel boyutta kalkınmanın sağlanması sektörlerin faaliyetlerine bağlı olabilmektedir. Günümüzde üretim sektörünün daralmaya, hizmet sektörünün ise hızlı bir biçimde büyüme göstermeye başladığı bilinmektedir. Hızla büyüyen bu sektörde kritik bir öneme sahip olan kadın iş gücüne duyulan ihtiyaç artmaktadır. Ayrıca kadın çalışan ve kadın girişimcinin hizmet sektöründe kendisine daha kolay yer bulabildiği ve bu alanda istihdam edilme oranının giderek yükseldiği ifade edilebilir. Bu doğrultuda girişimci olarak faaliyette bulunan kadınların oranlarında yaşanan artışın nicelik ve nitelik bakımında diğer sebepleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Günümüz bilgi toplumunda yaşanan sosyo-kültürel değişimler, eğitim seviyelerinin yükselmesi ve bu değişimlerin beraberinde kadınların çalışma hayatında kolaylıkla yer bulabilmesi,
- Genellikle mevcut işlerinde orta seviye kadrolarda bulunan kadınlar, iş yerinin izlediği personel azaltma politikaları sonucunda kaygılanmaktadırlar. Buradan hareketle iş güvencesinin olmaması ve işsiz kalabileceği düşüncesiyle kendi işini kurarak kendi yöneticisi olmayı hedeflemeleri
- Kadın girişimcilerin başarı oranlarında artış ile rol model olarak görebilecekleri ve kendilerine ilham olabilecek kişilerin çoğalması,
- İşletmelerin büyük bir kısmında kadın girişimcilerin karşısına çıkan engellerden biri olan “cam tavan” (glass ceiling) ile erkek egemen yönetimlere sahip iş dünyasında yaşanan zorluklar kadınlara kadın girişimciliğinin önemini göstermektedir (Gürol, 2000: 242).

Ataerkil bir düzen üzerine kurulu olan toplumlarda ve sosyo-kültürel olarak gelişime açık olmayan toplumlarda görülen zorluklar girişimciliğinin ve kadın girişimcilerin önünde bir

engel olarak görülmektedir. Girişimciliğin önündeki engellerin ortadan kaldırılması, kadınların iş kurmasının desteklenmesi, girişimciliğin kolaylaştırılması ve kadınların erkeklerle aynı şartlar altında yer almalarının girişimciliğin gelişimine büyük bir ivme kazandıracığı söylenebilir. Kadın girişimcilerin ulusal ve uluslararası boyutta ekonominin gelişmesi bakımından oldukça büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca nitelik ve nicelik açısından güçlü bir toplum için problemlerin büyük bir çoğunluğunun çözümünü sağlayacaktır (Çakmak, 2019: 19). Buradan hareketle kadın girişimci oranının ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyelerine dair bilgiler sunduğu görülebilir. Kadın girişimcilerin artışı ile ülkedeki işsizlik oranının azalabileceği ve istihdama olan katkının çoğalabileceği ifade edilebilir. Ayrıca kadınlar istihdama dahil olduğunda, kendisinin ve ailesinin de güçlenmesini sağlayabilir. Güçlü kadın ve güçlü aile ile kuvvetli bir toplum oluşabilir. Bu bağlamda toplumsal gelişim kaydedilerek birçok sorunun çözümünün sağlanabileceği ve refah ekonomisinin temellerinin atılabileceği söylenebilir.

1.9. Kadın Girişimciliğinin Gelişimi

Toplumları oluşturan en küçük birlik ailedir. Ailedeki sorumlulukların büyük kısmını yüklenen ise kadındır. Ne yazık ki kadın, toplumda senelerce “öteki” olarak gölgede bırakılmıştır. Ancak kadın zamanla güçlenerek kendi ayaklarının üzerinde durmayı öğrenmiştir. Kadın toplumsal cinsiyetin gölgesinde kendine yer bulmayı öğrenmiş ve yaptığı her işte başarı göstermiştir. Bu anlamda kadının ekonomide de faal olmaya başladığı görülmüştür. Özellikle son dönemlerde kadınlar ekonomi içerisindeki potansiyelini etkili ve efektif bir şekilde sergilemeye başlamıştır. Ayrıca kadınlar girişimcilik alanındaki önemli konularını ortaya çıkarmışlardır. Buradan hareketle önceleri aile, ev ve çocuk bakımıyla ilgilenen kadınlar günümüzde ekonomik istihdama dahil olmuşlardır ve birçok açıdan ekonomiye katkı sunar hale gelmişlerdir (Çalışır ve Çakmak Kılıçaslan, 2017: 124).

1.9.1. Dünyada Kadın Girişimciliğinin Gelişimi

Kadın hareketlerinin ilk olarak 1840’lardan önce Birleşik Amerika’da ortaya çıktığı söylenebilir. 1900’lere gelindiğinde Avrupa ülkelerinde kadın hareketlerinin görülmeye başladığı ifade edilebilir. Dünya tarihinin dönüm noktalarından biri olarak bilinen II. Dünya Savaşının toplumlara etkilerinin oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Savaşın önemli etkilerinden bir tanesi ise erkek iş gücünün savaşa dahil olması ile iş gücü ve istihdamda

ciddi boyutta eksiklikler oluşmuştur. Ayrıca ilerleyen süreçlerde de toplumlarda erkek nüfusunda önemli oranda azalmalar yaşanmıştır. Ülkelerin ekonomik varlıklarını devam ettirebilmeleri için mevcut insan gücü kaynağını etkili bir biçimde kullanması zorunluluğu doğmuştur. Bu durumda kadınlar iş hayatına dahil olmuştur. Savaşın bitiminde ise çalışan kadınların bir kısmı evlerine dönerken diğer bir kısmı ise çalışmaya devam etmiştir (Goldin, 1991: 740). Kadın girişimciliğinin oluşmaya başladığı ilk zamanlar birçok problemin var olduğu bilinmektedir. Küresel anlamda kadınların statüsüne ve problemlerine evrensel boyutta çözüm yollarının bulunması II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan hem ekonomik hem de sosyal değişimlerin sonucunda olmuştur (Arıkan, 2004: 231). Sanayileşmenin ortaya çıkması ile nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyaç artmış beraberinde kadınların da bu iş kolunda faaliyet göstermeleri mümkün olmuştur. Uluslararası boyutta incelendiğinde 1900'lü yıllardan önce Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomik istihdama dahil olan kadınların oranı %9 düzeyindedir. 1932'li yılların ardından kadınların istihdam edilme oranı %33'lere kadar artmıştır. Hızla gelişmekte olan sanayileşme sayesinde işletme sayıları ile kapasitelerinde artış yaşanmıştır. Bu artış ile kadınların üretim sektörüyle beraber sekreterlik, muhasebecilik ve tezgahçılık gibi hizmet sektöründe istihdam edilmesinin yolu açılmıştır (Costa, 2000: 10-11).

1947 yılına gelindiğinde “Kadın Statüsü Komisyonu” Birleşmiş Milletler Teşkilatı içinde kurulduktan sonra komisyona üye ülkeler tarafından toplumlarda kadının mevcut konumu, statüsü ve karşı karşıya kaldığı problemler saptanmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından 1975 yılını “Uluslararası Kadınlar Yılı” olarak belirlenmiştir. Uluslararası kadınlar yılı içerisinde iki cinsiyet arasında olan eşitsizliklerin giderilmesi, kadınların kalkınma mücadelelerinin fark edilmesi, kadınların dünya barışının kuvvetlendirilmesine katılması ve kadınların ekonomiye katkı sunacak biçimde konumlandırılması yönünde amaçlanmıştır (Arıkan, 2004: 232).

1980'li yıllarda batı ülkelerinde kadınların girişimci olma oranlarının erkek girişimcilere kıyasla daha hızlı bir biçimde arttığı bilinmektedir (Gökakın, 2000: 109). Ancak 1980'li yıllara kadar kadının iş gücüne dahil olması ile ilgili çalışmalar, ekonomik gelişme gücüne yararları bakımından olumlu olarak değerlendirmeye alınmamıştır. Bu durumun nedeni, işletme sahipleri tarafından küçük işletme girişimciliğinin desteklenmesi olarak bilinmektedir. Üçüncü dünya ülkeleri açısından küçük işletme girişimciliği kavramı yoksulluk ve işsizlik sorunundan kurtulmanın bir yolu olarak bilinmektedir. Dolayısıyla

küçük işletme girişimciliği de kadın girişimcilerin faaliyetlerinde yer alabilmektedir (Yetim, 2002: 80).

Bu kapsamda günümüz bilgi çağına gelindiğinde girişimciliğin önemi giderek artmış ve yaygınlaştırılması amacıyla teşvikler düzenlenmiştir. Ayrıca kadın girişimcilere yönelik yetersizliklerin giderilmesi amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar birtakım kurumların oluşturulması ve bu yönde destek verilmesine yardımcı olmuştur. Bu süreçte kadınların çalışma yaşamına katılımının artırılması ve daha aktif bir biçimde var olabilmeleri hedeflenmektedir. Bu amaçla temelde etkili olabilecek faktörler aşağıda sıralanmaktadır (Kocacık ve Gökkaya, 2005: 199):

- Bir işte çalışan veya kendi işinin patronu olan kadınların desteklenmesine ve korunmasına ilişkin kanunların tüm dünya ülkelerinde yaygınlaştırılması,
- Kentleşme oranlarında yaşanan artış,
- Eğitim seviyelerinin yükselmesi,
- Demografik gelişmeler,
- İstihdam sorunları,
- Ekonomik zorluluklar,
- Tipik çalışma biçimlerinin ortaya çıkması,
- Evlilik yaşının yükselmesi ve evlilik oranlarında görülen azalmaya karşın boşanma oranlarındaki artış,
- Çocuk bakımı gibi alanlarda oluşan iyileştirmeler,
- Toplum tarafından, çalışan kadın kavramına yönelik bakış açısı ve tutumun olumlu yönde yaşadığı gelişmeler.

Buradan hareketle zaman içerisinde yaşanan gelişmeler ve değişimler sayesinde kadınların iş gücüne katılımının artmasıyla girişimcilik faaliyetlerinde bulunmalarının kolaylaştığı ifade edilebilir.

1.9.2. Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi

1980’li yıllar ve sonrasındaki yılların Türkiye’de kadınların girişimcilik alanında faaliyetlerinin ivme kazanmaya başladığı zaman dilimi olarak bilinmektedir. Kadın

girişimcilik hareketlerini inceleyen çalışmalarda Türkiye’de tarihsel olarak üç döneme yer verilmektedir:

- Osmanlı Dönemi,
- Cumhuriyetin ilk yılları,
- Seksen sonrası dönem,

Türkiye’de yüz yıllık bir tarihi geçmişe sahip olan kadın girişimcilik hareketinin 19. yüzyıl sonlarına kadar uzandığı bilinmektedir. Bu bağlamda ilk dönemin Osmanlı döneminin sonlarına doğru başladığı ifade edilebilir. Diğer kritik zaman dilimi ise 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilan edildiği ve ardından geliştirilen reformlarının uygulandığı tarihler olarak bilinmektedir. Kadın girişimcilik hareketlerinin üçüncü döneminin ise 1980 askeri darbenin son bulmasının ardından gerçekleştiği belirtilebilir. Kadın girişimciliği hareketinde en önemli değişimin seksen sonrası yaşandığı dönem olduğu bilinmektedir (Gökakın, 2000: 109). Türkiye’de kadın girişimciliği hareketinin gelişimi dönemler bazında incelendiğinde, Osmanlı döneminde bu hareketin bazı örneklerinin görülmesi mümkündür. 13. yüzyılda Konya, Kayseri ve Kırşehir’ de kadınların iş sahibi olabilmeleri hedefiyle oluşturulan Bacıyan-ı Rum adlı bir örgütün varlığı bilinmektedir. Örgütte kadınların şehirlerde iş sahibi olmaları sağlanarak el sanatları gibi iş kollarında gelişimlerine destek sağlanmıştır. 1678 yılında Bursa’da 300 ve daha fazlası iplik eğirme atölyesinin büyük bir çoğunluğunun kadınlara ait olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda Osmanlı Dönemi’nde kadınların fırın işleri ve değirmencilik gibi iş kollarında faaliyet göstererek ekonomiye katkıda buldukları söylenmektedir (Altındal, 1994: 35).

Bütün dünyada yaşandığı gibi Osmanlı Devleti’nde de savaşlar nedeniyle erkeklerin iş gücüne katılım oranı hızla düşmüş ve iş kollarında çalışan sayılarında büyük bir boşluk açığa çıkmıştır. Bu açığı doldurmak amacıyla kadınların iş gücüne katılımı sağlanmıştır. Savaşın sona ermesinin ardından tekrar geleneksel cinsiyet rollerine dönen kadınlar ev çocuk bakımı gibi görevleri yerine getirmeye devam etmişlerdir (Berber ve Yılmaz Eser, 2008: 3). 1913-1915 yılları arasında gerçekleştirilen Ticaret ve Ziraat Vekâlet’inin sayısal verileri Osmanlı Devleti’nin mevcut sanayi ve endüstri durumu hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. Bu bilgilerin sonuçlarına göre, ülkede faaliyet gösteren önemli iş kollarında çalışmakta olan bireylerin yaklaşık olarak üçte birini kadınların oluşturduğu görülmektedir (Makal, 2010: 18).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise kadın-erkek arasında eşitliğin sağlanabilmesi hedefiyle yenilikler yapılarak kadınlara bu dönemde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Ayrıca eğitim ve öğrenim hakları noktasında erkeklerle eşit bir konuma getirilmişlerdir. 1961 Anayasası ile Türk kadını koruma altına alınarak anayasanın 12. maddesinde şu ifadeye yer verilmiştir: “Türkiye’de cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkes kanun önünde eşittir.” Kadınların, gençlerin ve çocukların çalışma şartları açısından koruma altına alınacağını kapsayan maddenin 1961 Anayasası’nın 43. Maddesinde belirtildiği bilinmektedir (Uzun ve Çakmak, 2020: 16).

Ülkemizde kadınların iş gücüne katılımı gerçek anlamda 1950’li yıllarda görülmektedir. Bu tarihlerde köyden şehirlere göçler çoğalmış ve toplum kentleşmeye başlamıştır. Tüm dünyada görüldüğü gibi 1980’li yıllara gelindiğinde Türkiye’de de kadın girişimciliğinin öneminin anlaşıldığı ifade edilmektedir. Liberal ekonominin uygulanmaya başlamasıyla girişimcilik kültürünün oluştuğu belirtilmektedir. Bu gelişmeler ışığında kadınların küçük işletmeler oluşturarak girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaya başladığı bilinmektedir (Soysal, 2010: 88).

1992’li yılların ülkemizde kadın girişimciliğinde önemli gelişmelerin yaşanmaya başladığı tarihler olduğu ifade edilmektedir. Bu dönemde kadın girişimciliği faaliyetleri desteklenmeye çalışılmıştır. Kadınlara girişimcilik ile ilgili eğitimler vermeye başlanmıştır. Ayrıca kadınlara kredi imkanları başta olmak üzere her türlü destek sağlanmış ve karşılaşılan problemlerin çözümüne yönelik çalışmalar yürütülmüştür (Gürol, 2006: 241).

1.9.3. Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Mevcut Durumu

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından 1995 yılında yapılan çalışmada çeşitli veriler yer almaktadır. Bu verilere göre kadınlara ait mikro ve küçük ölçekli işletmelerin oranının yaklaşık olarak %28 olduğu bilinmektedir. Bekar olmayan kadınların çalışması ve işletme kurması için istenilen “koca izni” koşulu Türk Medeni Kanunu’nda yer almaktaydı. Ancak “Anayasa önünde eşit olma ve çalışma bağımsızlığı” ilkesi kapsamında karşıt görülerek Anayasa Mahkemesi kararlarınca 1990 yılında yürürlükten kaldırılması sağlanmıştır. Bu doğrultuda ülkemizde kadınların iş gücüne katılım ve iş yeri açmaları konusunda hukuki açıdan bir şart veya engel kalmamıştır (Özyılmaz, 2016: 48).

Kadınların küçük ölçekli işletme yatırımcısı olarak etkisinin çoğalarak devam ettiği görülmektedir. Ekonomik bozulmalar sonucu kadınların iş hayatına girmek mecburiyetinde kalmaları bu artışın ana sebebi olarak ifade edilmektedir (Arıkan, 2003, 31). Türkiye İstatistik Kurumu'nun "İş gücü Hane Halkına Yönelik Veri Setinde Bulunan İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İşteki Durumu" başlıklı bölümüne bakıldığında kadınların istihdam içerisinde yer alma şekillerinden bir tanesinin "işveren" olmak olduğu görülmesine karşın Türkiye'de girişimci kadınların oranı düşük seviyelerde seyretmektedir. 2012 yılı verileri incelendiğinde ülkemizde kadınların işveren olma oranı yalnızca %1,3 olarak bilinmektedir (Metin ve Kariman, 2013: 78). Türkiye'de girişimcilik faaliyetleri kadın ve erkekler arasında kıyaslandığında her dört erkek girişimciye karşılık bir kadın girişimcinin faaliyette bulunduğu görülmektedir (Arıkan, 2003: 32).

1.9.4. Türkiye'de Kadın Girişimciliğini Destekleyen Bazı Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye'de ilerleme gösteren kadın girişimcilerin gelişmesine destek olunabilmesi amacıyla, var olan girişimciler ile potansiyel kadın girişimcilerin yönlendirilerek güçlendirilmesinin gerekli olduğu ifade edilmektedir. Ülkemizde kadın girişimcileri konu edinen çok sayıda çalışma olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de kadın girişimciliğini geliştirme ve destekleme noktasında mevcut birtakım kurum, proje ve oluşumlar şunlardır (Soysal, 2010: 95):

- KOSGEB İş Geliştirme Merkezleri,
- Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM),
- Bankalar (Vakıfbank, Ziraat Bankası, Halk Bankası),
- Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP),
- Türkiye İş Kurumu (İŞKUR),
- Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM),
- Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV),
- Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER),
- Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV),
- Kadın Merkezi (KA-MER),
- Girişimci Destekleme Merkezleri (GİDEM),
- Türk Grameen Mikro kredi Projesi,

- Kadın Dayanışma Vakfı (KADAV),

Risk ve yoğun çaba gerektirmesine karşın girişimcilik faaliyetlerinde, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hızlı bir artış gözlemlenmektedir. Türkiye’de kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunları azaltmaya dönük çözüm önerileri geliştirecek ve iş gücüne katılımı kolaylaştıracak önemli ekonomik değişimlerin, sosyal dönüşümü de beraberinde getirdiği bilinmektedir. Dolayısıyla yaşanan bu değişimler ile kadınların girişimcilik faaliyetlerinde bulunması Türk toplumu tarafından onaylanan ve uygulanabilirliği olan bir olgu haline gelmiştir (Özyılmaz, 2016: 48).

1.10. Kadınları Girişimci Olmaya Yönlendiren Faktörler

Kadın girişimciliğiyle ilgili genel anlamda motivasyonun çıkış noktasına bakıldığında, girişimcilik faaliyetinde iten ve çeken etkenler olarak gruplama yapmanın mümkün olduğu söylenebilir. Bu faktörler konuya duyulan merak, ilgi ve iş yapmaya iten nedenlerden dolayı farklı gruplandırılmaktadır (Cici, 2013: 76). Kadınları girişimci olmaya yönlendiren etkenler ele alındığında ilk olarak, kadınların karşı karşıya kaldıkları olumsuz durumlar neticesinde girişim faaliyetlerini zorunlu şekilde yapmalarına neden olan “iten faktörler” ifade edilmektedir. Bir diğer faktör ise ekonomik fayda ve başarıya ihtiyacı gibi sebepler girişimciliği daha istekli yapılabilir bir hale getiren “çeken faktörler” olarak bilinmektedir. Girişimcilik faaliyetlerine kadınları çeken faktörlerden bazıları, özgür olabilme isteği, iş-aile arasındaki dengeyi oluşturabilme, maddi olarak güçlenme, statü sahibi olma arzusu, kendini gerçekleştirme amacı ve güç elde etme gibi unsurlar olarak sıralanabilir. Diğer bir açıyla incelendiğinde kadınları girişimciliğe iten faktörler, cinsiyet temelli ayrıma maruz kalmak, boşanmalar, yoğun iş çalışma durumu, işsizlik, kadın için çalışmaya uygun olabilen iş gücü sahasının dar olması, çalışmakta olduğu işten duyulan memnuniyetsizlik, gelirin yetersizliği gibi unsurlardan bahsedilmektedir (Aktaş, 2015: 35).

1.10.1. Kadınları Girişimci Olmaya İten Faktörler

Yaşamları süresince deneyimledikleri olumsuz durumlar sonucunda kadınları girişimciliğe iten, mecbur kılan faktörlerdir. Kadınları girişimci olmaya iten etkenler sıralanarak başlıklar halinde incelenmeye çalışılacaktır (Pirinççi, 2020: 37).

1.10.1.1. İşsiz Kalma

Kadınlar girişimcilik faaliyetlerine başlamayı büyük oranda işsiz kalma faktörü nedeniyle istememektedirler. İşsiz kalma, küresel ölçekte iş gücü piyasasının yapısı incelendiğinde erkek egemen yoğunluklu sektörlerin varlığı ve kabul gören toplumsal cinsiyet ayrımlarıyla kadınların sınırlandırılması sonucunda ortaya çıkan durum olarak açıklanmaktadır. Dolayısıyla kadınları girişimciliğe iten etkenlerin kaynağını işsiz kalma durumu oluşturmaktadır (Cici, 2013: 76).

Tüm dünyada yaşanan krizler ve küçülmeye gidilmesi gibi ekonomik değişimler hem işletmeler hem de devletler açısından çalışanların fazlalık olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu durumun sonucunda birçok ülkede işsizlik oranları yükselmektedir. Bu ve bunun gibi hallerde özellikle kadınlar için mevcut işlerinde fazlalık olarak görülmek kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla kadınların kendi işlerini kurmaya mecbur kaldıkları söylenebilir (Hughes, 2003: 437-438; Sarri ve Trihopoulou, 2004: 32-33).

1.10.1.2. Cam Tavan Sendromu İşyerindeki Memnuniyetsizlik

İş tatmini, bireylerin mevcut işlerine karşı mutluluk seviyesini tanımlayan bir kavram olarak bilinmektedir. Kadın çalışanın iş yerinde layık olduğu kıymeti görememesi, cinsiyetçi ayrımcılıkların gerçekleşmesi ve hakkettiği terfiye erişememesi gibi durumlarla karşılaşmaktadır. Bu durumların yaşanması sonucunda iş tatminsizliği meydana gelmektedir. Dolayısıyla kadın çalışanlarda 'cam tavan sendromu' şeklinde ifade edilen durum yaşanmaktadır (Karaca, 2007: 51). Üst düzey pozisyonlarda görev almak isteyen kadın çalışanların karşı karşıya kaldığı bu durumda iş yerinde özellikle yüksek düzeyde sorumluluk gerektiren konumlarda kadınlara karşı adeta cam ile kaplı tavan görüntüsünde meydana gelen engel durumudur (Arıkan, 2003: 74). Cam tavan sendromunun, kadınların çalışma yaşamında yetersiz hissettirilmesiyle üst düzey yönetim pozisyonlarına yükselmeyeceklerine dair bir önyargıdan oluştuğu bilinmektedir. Araştırmalar, çalışan kadınların üst düzey yönetimde belli bir dereceye kadar yükselebileceğini göstermektedir. Ancak kadınların terfi almalarının engellenmesi ve üst düzey yönetim kadrolarından uzak tutulması amacıyla görünmez bir kenarlık oluşturulduğu gözlenmektedir (Kaynar, 2022: 42). Bu doğrultuda çalışılan işe dair tatmin duygusunun eksilmesi, yapılan iş ile ilgili çıktılarda mutluluk düzeyinin azalması ve iş yerinde hak ettiği konumda olamaması yani cam tavan

sendromuyla karşılaşılması kadınları girişimci olarak kendi işletmelerini kurmaya itmektir.

1.10.1.3. Çalışma Saatlerindeki Esneklik İsteği

Toplumlarda kadınların uzun yıllardır süregelen eş ve anne sıfatıyla birtakım sorumlulukları ile ev kadınlığı rollerinin olduğu bilinmektedir. Bu rollerin yerine getirilmesi gereken bazı görevleri olduğu söylenebilir. Dolayısıyla hem çalışan hem de ev hanımlığı görevlerini yerine getiren kadının iş ve aile hayatı dengesini kurmakta zorlanacağı söylenebilir. Aileye karşı duyulan sorumluluklar ve annelik rolleri gereği kadınlar zaman zaman mesleki kariyerlerine ara vermek durumunda kalabilmektedir. Girişimcilik faaliyetleri ile kadının, kariyer hedeflerine farklı bir konumdan devam etme fırsatı bulabildiği aynı zamanda anne olma statüsünün verdiği sorumluluklarını da etkin ve efektif bir biçimde sürdürebildiği ifade edilmektedir (Orhan ve Scott, 2001: 239). Bu bağlamda girişimcilik ile kadın kariyer yapabilme imkânı bulurken bir yandan da aile içi rolünde var olan sorumluluklarını yerine getirmeyi kolaylaştırabilmektedir (Narin vd., 2006: 8).

1.10.2. Kadınları Girişimci Olmaya Çeken Faktörler

Kadınların girişimci olmayı tercih etmelerini pozitif doğrultuda etkileyen faktörler çekici faktörler olarak ifade edilmektedir (Keskin, 2014: 71). Bu faktörler başlıklar halinde ele alınmaya çalışılmıştır (Cici, 2013: 80).

1.10.2.1. Kendini Gerçekleştirme İsteği

Yapılan araştırmalarda, kadının gelir düzeyine göre kendi işini kurma güdüsünün farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Maddi olarak sıkıntı içinde olan kadınlar için girişimcilik faaliyetlerine başlamadaki en önemli etken gelir kaynağı elde edebilmek iken, maddi açıdan bir gelire ihtiyaç duymayan kadın için ise en büyük etken “kendini gerçekleştirme” arzusu olmaktadır (Narin vd., 2006: 69). Bu bağlamda kadınları girişimci olmaya çeken sebeplerin büyük oranda ekonomik düzey ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Ülkelerin çoğunda kadınların kabiliyet ve başarılarına gösterilen saygının az olması nedeniyle kendini gerçekleştirme arzusu daha yüksek seviyelerde seyretmektedir. Bu gibi

durumlarla kaybolan kendi öz saygılarını geri kazanabilmek ve daha güçlü bir biçimde inşa edebilmek amacıyla girişimciliği bir fırsat olarak görmektedirler (Keskin, 2014: 74).

Ekonomik gelir düzeyi düşük seviyede olan kadınlar daha yüksek gelir sağlayabilecekleri kaynağı oluşturabilmek hedefiyle girişimci olmayı tercih ederek kendi işletmelerini kurabilmektedirler. Buradan hareketle hem orta hem de yüksek ekonomik gelir seviyesinde olan kadınlar, ailenin ekonomik refahını artırmak ve kendini gerçekleştirme arzusuyla girişimci olmayı istemektedirler (Tahtalı, 2018: 74). Dolayısıyla kadınların kendini ispat etme ve gerçekleştirme isteği çekici bir etken olarak görülmektedir (Narin vd., 2006: 69).

1.10.2.2. Girişimcilik Güdüsü

Girişimcilik kültürünün temel faktörlerini risk alabilme ve yeniliklere açık olabilme gibi etkenlerin oluşturduğu söylenebilir. Girişimcilik ruhu, bu nitelikleri barındıran kadının kararlılıkla emeği, sermayeyi ve diğer üretim faktörlerini buluşturarak ürün veya hizmet üretimini hedefleme arzusu olarak ifade edilebilir (Yıldız, 2019: 45). Bu anlamda sermayenin üretim sürecine dahil edilmesi, fırsatların fark edilmesi, yenilik oluşturulabilmesi gibi amaçlar kadınların girişimcilik faaliyetlerinde bulunmasına teşvik eden unsurlar olarak görülmektedir (Cici, 2013: 81).

1.10.2.3. Zengin Olma İsteği

Bu faktörün kadınları girişimciliğe yöneltme oranı erkeklere göre daha az seviyede seyretmektedir. Ancak bir işte maaşlı olarak çalışan kadınlar için bu etmenin daha güdüleyici olduğu bilinmektedir. Çünkü girişimcilik kadına kendi işini kurmasıyla beraber gelirde artış fırsatı sunarak ekonomik refahını artırmaktadır. Bu açıdan girişimcilik kadına zenginleşme ortamı oluşturmaktadır. Kadınlar için ekonomik refah seviyelerini yukarı taşımak ve zengin olmak arzusu girişimciliğe başlama noktasında çekici bir etmen bağlamında değerlendirilmektedir (Yıldız, 2019: 46).

1.10.2.4. Sosyal Statü Sahibi Olma İsteği

Bireyin belirli bir toplum ve kültür içindeki konumu ve bu konumun sosyal çevredeki diğer bireylerle kıyaslanması sonucunda hangi noktada olduğunu belirten değerlendirme ‘sosyal

statü' olarak açıklanmaktadır. Bireyin sosyal çevresinde olan diğer bireylerin toplumda kendisine nesnel anlamda yakın algıladıkları ölçü 'statü' olarak ifade edilmektedir. Toplumda kadınlar, anne olma ve ev hanımlığı rollerine ek olarak, sosyal çevresinde kendi başına bir birey niteliğinde kabul görme isteği ve uğraşı içerisine girmektedir. Ayrıca kadınların toplumda başarılı ve belirli bir statüde görülmek istedikleri söylenebilir. Dolayısıyla kadınlar, bu uğraş ve başarıma isteği nedeniyle girişimcilik faaliyetlerine yönelmektedir (Gönüllü ve İçli, 2001: 75).

Kadınların girişimcilik faaliyetlerine katılımları ile birçok bakımdan güçlenerek, erkek egemen toplumlarda ve aile yaşamında uğradıkları ayrımcılıklara karşı koymak niyetinde oldukları gözlenmektedir. Kadınların toplum içinde sosyal statülerinin yükselmesi ile ailelerinin refah düzeyi de artmaktadır. Sosyal statü edinme isteği yaklaşımına göre kadın girişimciliğinin desteklenmesiyle iktisadi kalkınmayı mümkün kılmak, kadın istihdamını artırmak ve işsizliği azaltmak gibi bir hedefleri bulunmaktadır. Bu yaklaşımın esas maksadı kadınların girişimcilikle sosyal çevre içerisinde var olan statüsünün daha iyi bir noktaya taşınmasını ve kuvvetlendirilmesini sağlayarak yaşadıkları ayrımcılığın ortadan kaldırılmasıdır (Tahtalı, 2018: 97). Buradan hareketle toplumda statü edinme isteği kadınları girişimciliğe yöneltmede çekici faktör olarak ifade edilmektedir (Gönüllü ve İçli, 2001: 75).

1.10.2.5. Güç Elde Etme İsteği

Güç gereksinimi, bireyin, diğerlerinin tutumlarına tesir etme ve onları kontrol altında tutmaktan sorumlu olma isteği olarak bilinmektedir. Diğer kişileri etki altına almak, yönetmek ve olanaklar dahilinde otorite kurmak burada esas hedef olarak görülmektedir. McClelland'e göre güç ihtiyacı, olumlu boyutta yönlendirme yaparak ilham veren güç ve itaat ettirerek hakimiyet sağlayan güç olarak iki boyutta incelenmektedir (Ceylan ve Demircan, 2002: 2). Yapılan güç tanımından yola çıkıldığında girişimci kadın diğer bireyleri etkileyebilmekte, yönetim altına alabilmekte ve koşullara bağlı olarak liderlik yapabilmektedir. Dolayısıyla kadın bu fırsatlara ulaşmayı hedeflemektedir. Bu açıdan girişimcilik faaliyetleri ele alınması beklenen önemli çıkış noktalarından biri olmaktadır (Yıldız, 2019: 46).

1.11. Kadın Girişimciliğinin Önündeki Engeller ve Sorunlar

Çalışma hayatında kadınların istihdam edilebilmelerine ve girişimci olabilmelerine yönelik yaşanan olumsuz durumların var olduğu bilinmektedir. Bu durum kadınların iş gücüne katılmalarını azaltmaktadır. Aileye karşı sorumluluklar ve toplumsal cinsiyet rolleri kadınların iş gücüne katılımını negatif yönde etkilemektedir. Ayrıca kadınların eğitim konusundaki eksiklikleri, gelenekselcilikle sürdürülen kurumsallaşma faaliyetleri ve var olan hukuki düzenlemelerin yetersizliği de kadınların iş gücüne katılımını azaltan sorunlar olarak ifade edilmektedir. Girişimci olmak doğası gereği risk barındıran bir yapıdır (Ertürk, 1993: 56). Dolayısıyla kadınların maruz kaldıkları sorunlar, girişimciliğin doğasında taşıdığı riskle birlikte artmaktadır (Kahraman, 2020: 67).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hem erkek hem de kadın girişimciler için benzer sorunların olduğu bilinmektedir. Ancak kadınlar, toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyete dayanan durumlar sebebiyle farklı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Cinsiyet faktörüne bağlı olarak kadın girişimcilerin karşı karşıya kaldıkları bazı sorunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Ertürk, 1993: 55; Weiler ve Bernasek, 2001: 87):

- Kaynak tedarikinde karşı karşıya kaldıkları sorunlar,
- Kurdukları iş yerinde olan sorumlulukların yanı sıra aileye, eve ve çocuklarına karşı olan yükümlülükler sebebiyle karşılaştıkları problemler,
- Sosyal çevresiyle olan ilişkilerinde karşılaştıkları sorunlar,
- Gelenekler, toplumsal etik ve değerler sonucunda karşılaştıkları sosyal sorunlar

Gelişen dünya dinamikleri sonucunda toplumsal cinsiyet ayrımcılığının azalmasına rağmen erkek egemen yapı birçok iş sektöründe halen aktif bir biçimde yerini korumaktadır. Dolayısıyla kadınların kurdukları iş yerleri erkek girişimcilerin oluşturduğu iş yerlerine oranla daha küçük ölçekli olmaktadır. Kadınlar bu gibi nedenlerle girişim faaliyetlerinde birçok sorun faktörüyle karşılaşmaktadır (Tahtalı, 2018: 82).

Kadın girişimciliğinin karşı karşıya kaldığı sorunları saptamaya ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarda, sosyal çevrenin kadınlara karşı görüş açısı, uzun yıllardır süregelen inanışları ve gelenekselci değer yargıları kadınların yeni bir iş kurma aşamasında yüz yüze geldikleri

problemlerden birkaçı olarak bilinmektedir. Ayrıca sermaye teminin de yaşanan eksiklikler, kurulacak olan işin faaliyet alanına yönelik sahip olunan bilginin yetersiz seviyede kalması, bürokratik ve kanuni engeller, piyasa koşulları hakkında bilgi sahibi olamama, fiyatlandırma ve ticaret uygulamalarında karşılaşılan problemler de kadınların girişimcilik faaliyetlerinde yaşadıkları engeller arasında yerini almaktadır. Kadınların duygu temelli düşünme yapıları ile ticari anlamda karar vermelerinin de birtakım sorunlarla karşılaşmalarına neden olduğu ifade edilmektedir (Tan, 2006: 530).

Günümüzde kadının ekonomik ve sosyal yaşamdaki konumu nedeniyle ortaya çıkan görev dağılımında geleneksel bakış açılarının kabul görüyor olması tartışılan bir konu olarak meydana gelmektedir. Ayrıca kadınlar hakkında toplumda benimsenen hâkim görüşün ortadan kaldırılması hedeflense de kamuoyunun duygu ve düşüncelerinin aynı düzeyde ilerlediğini söylemek mümkündür (Gürol ve Marşap, 2007: 102). Diğer bir taraftan sosyal yaşamdaki yerinin yanı sıra kadın girişimciliğinin oranı, kadınların ekonomiye dahil olma oranına kıyasla önemli düzeyde düşük seyretmektedir. Bu sebeple kadın girişimciliğinin ekonomik ve sosyal durumuna yönelik birtakım problemlerin nedeni anlaşılabilir. Dolayısıyla hangi etkenlerin kadın girişimciliğini destekleyebileceğini veya engel olabileceğini kavrayabilmek önemli olarak görülmektedir (Minniti ve Arenius, 2003: 8). Bu doğrultuda kadın girişimciliğinin önündeki engeller ve karşılaşılan sorunlar 8 başlık altında ele alınmaya çalışılacaktır.

1.11.1. Eğitim

Temel eğitimden eksik kalmak kadın girişimcilerin en sık karşılaştıkları sorunlardan biri olmaktadır. Kadınların çalışma yaşamında yeterli tecrübeyi edinmemeleri, çıraklık ve mesleki eğitimlerden geri kalmaları birtakım becerileri kazanmalarına engel oluşturmaktadır. Günümüzde kadınların eğitim eksikliklerinin giderilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Ancak iş ortamında meydana gelen deneyim ve bilgi eksiliği, sosyal ağa dahil olamamalarına yol açmaktadır. Bu durum kadın girişimcilerin işlerine ve müşteri ilişkilerine yansımaktadır. Dolayısıyla girişimci kadınların saygınlık ve iş akışı bakımından problemler yaşadığı görülmektedir (Kutanis, 2006: 68). Eğitim sahibi olan kadın girişimcilerin önceden edindikleri bilgileri küreselleşen ekonomiye ve sürekli değişen teknolojilere uygun bir şekilde takip ederek güncellemek zorunda oldukları ifade edilmektedir. Kadınların çalışma hayatına eğitim dezavantajıyla dahil olmaları durumunda, geleneksel olarak az kabiliyet

isteyen işlere yoğunlaşmakta ve dolayısıyla girişimcilik faaliyetleri için yeteri seviyede deneyime sahip olamamaktadırlar (Özyılmaz, 2016: 55).

Süreci kapsayacak şekilde gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ile kişiler iş yaşamına hazır hale gelmektedirler. Ayrıca kişiler böylelikle toplumsal ve siyasi düzene uyum içerisinde aktif bir şekilde katılım sağlayabilmektedirler. Eğitim ile kadınlar toplum içerisinde geri planda kalmayarak, mevcut konumlarını da yukarı seviyelere taşıyabilmektedirler (Sipahi, 1997: 67). Bu bağlamda eğitim ile kadınların gerek ekonomik hayatta gerekse de üretken nüfus içerisinde aktif ve etkin bir biçimde yer alabilecekleri söylenebilir.

1.11.2. Deneyim Tecrübe Eksikliği

Kişilerin hayatları süresince karşı karşıya kaldıkları olgu ve olaylar neticesinde kazandığı bilgiler deneyim olarak tanımlanmaktadır. Bir kişinin yönetici olma kabiliyeti ile kazandığı tecrübelerin bir araya gelmesi sonucunda, birey karşılaştığı sorunlara kolay bir biçimde çare bulmakta ve değişimlere uyum sağlayabilmektedir (Küçük, 2005: 45).

Kadın girişimcilerin faaliyette buldukları alana yönelik bilgi ve deneyimleri yükseldikçe yeni projeler üretebilmekte ve istihdam alanlarını geliştirebilmektedirler. Girişimci kadınlara yönelik yapılan araştırmalarda bir ücret karşılığında iş yaşamına dahil olmuş kişilerin, iş ortamlarında aldıkları tecrübelerin girişimcilik faaliyetleri esnasında kullandıklarını ve işlerini kolaylaştırdığı bilinmektedir. Kadın girişimcilerin tecrübe edindikten sonra girişimcilik faaliyetlerini devam ettirmelerine yönelik ekonomik ve sosyal sermaye edinmelerinin kolaylaştığı ifade edilmektedir (Tahtalı, 2018: 90).

1.11.3. Aile ve Sosyal Çevre

Kadın girişimcilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan bir tanesi çevre ve aile baskısı olarak bilinmektedir (Kutunis, 2006: 68-69). Ülkemizde girişimcilik faaliyetlerinde karşılaşılan en sık engellerden biri, kişinin sahip olduğu sosyal çevresi olarak görülmektedir. Örneğin kırsal bölgelerde yaşayan bireyler baskıcı bir ortamın hâkim olduğu aile yapısında yetişmişler ise yaşamının ileri dönemlerinde özgüveni düşük ve sürekli olarak hata yapmaya eğilim gösteren bireylere dönüşebilmektedir. Ayrıca aile ve sosyal çevresi başta olmak üzere diğerlerine hesap verme korkusuyla risk alma tutumundan kaçınmaktadırlar. Dolayısıyla

kişinin aile ile sosyal çevresinden almış olduğu kültür ve görgü kuralları gibi faktörler yaşamı boyunca onu etki altında tutabilecek etmenler olarak görülmektedir. Bireyin özgür hareket ederek kararlarını alabilmesi ve fikirlerini açık bir biçimde ifade edebilme kabiliyetine sahip olması girişimci olabilmenin en başat unsurları arasında yer almaktadır (Durukan, 2006:33).

Toplumlar için kadınların çalışma hayatında yer almaları alışkın olunan bir durum olarak görülmemektedir. Ayrıca bu durum çoğu zaman olağan dışı kabul edilmektedir. Dolayısıyla girişimci kadınlar aileleri ve sosyal çevreleri tarafından tepki görmektedirler. Yaşanan olumsuz durumlar ve sorunlara rağmen kendi işini kurarak girişimci olabilen kadınlar faaliyetleri esnasında toplumsal, ailevi ve çevresel tepkilerle de uğraşmak zorunda kalabilmektedirler (Özyılmaz, 2016: 58).

1.11.4. Finansal Kaynaklar

Kadın girişimcilerin iş hayatında karşılaştığı problemlerden en önemlisinin finansal kaynaklı sorunlar olduğu ifade edilmektedir. Finansal bakımdan oluşan problemler tüm girişimciler için bir sorun kaynağı olarak görülmektedir. Ancak girişimci kadınlar için daha büyük bir sorun olabilmektedir. Çünkü kadınların finansal güvenilirlik düzeylerini belgeli bir hale getirebilecekleri finansal kayıtlarının olmaması durumunda borç alacakları kuruluşlarla zorluklar yaşayabilmektedirler. Kadın girişimcilerin bu tür bilgi ve kaynaklara sahip olamamaları neticesinde genel olarak kocalarının yardımını almak durumunda kaldıkları bilinmektedir. Girişimci kadınların, finansal planlama, muhasebe parasal mevzular ve işletme gibi finansal konularla ilgili noktalarda yeterli seviyede tecrübe, bilgi ve yeteneklerinin olmadığı söylenebilir (Doğramacı, 2006: 39).

Ülkemizde kadınlara banka kredisi, ipotek ve diğer mali kredilerde faydalanmaları gibi finansal konularda herhangi bir ayrımcılık ve engelleyici kuralların olmadığı görülmektedir. Ayrıca finansal bakımdan kadınları desteklemeye yönelik düzenlemelerin yapıldığı bilinmektedir. Fakat ayarlanan fon miktarlarının kullanılmasına ve sağlanan imkanların kadınlar tarafından değerlendirilmesine ilişkin bilgilendirmeler yetersiz kalmaktadır. Toplumsal yapının bir getirisi olarak güvence niyetiyle gösterecek varlıklarının bulunmaması da krediden faydalanmalarına engel olmaktadır. Dolayısıyla kadınlar faaliyet gösterecekleri alanlarda finansal seviyelerine göre tercih yapmak durumunda

kalabilmektedir. Daha çok sermaye gerektiren endüstri gibi alanlarda faaliyette bulunamamaları bu duruma örnek gösterilmektedir. Kadın girişimcilerin, birikimleri ile kazanabilecekleri kadar sermayenin yeterli geldiği hizmet sektörüne mecbur kaldığı ifade edilmektedir (Gürol, 2000: 232).

1.11.5. Toplumsal Rol

Kadın ve erkek ayrımı çeşitli yönlerden yüzyıllardır karşılaştırmalara tabii tutulmuştur. Biyolojik ve fizyolojik olarak birçok farklılık barındıran cinslerden beklenen davranışların, tavırların ve düşüncelerin farklı sosyal kuruluş ile kurumlara aktarılmasıyla beraber “toplumsal cinsiyet” olgusunun ortaya çıktığı bilinmektedir (Arabacı, 2015: 50).

Kadının çalışma hayatına başlamadan önceki sorumlulukları ailede babasına, mevcut işinde yöneticisine, okulda öğretmenine ve evde kocasına bağımlı bir biçimde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak kadının iş yaşamına dahil olmasıyla beraber sorumluluklarının değişime uğradığı söylenebilir. Toplum tarafından iş kadını profiline karşı oluşturulan ön yargı ve uyum sağlayamama sebebi ile kadının kendi işinin patronu olmasının sosyal çevre için mümkün görülmediği ifade edilmektedir. Bu durumun değişmesi ancak toplumun düşüncelerinin farklılaşması ve moderniteyi kabullenmesiyle başka bir boyuta taşınabileceği bilinmektedir. Gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere halen kadının karşısında duran ayrımcılık olgusu varlığını sürdürmektedir. Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri baz alındığında gelişmiş ülkelerde de durum bu şekildeyken, büyüme aşamasında olan birçok ülkede de kadının konumu ev ve aile olarak görülmektedir. Toplum baskısıyla yapılan cinsiyet ayrımı, kadınların piyasa analizi yapmasında ve pazara açılmasında engeller oluşturmaktadır (Gökçil, 2019: 46). Diğer taraftan iş yaşamında kayıt dışı çalışan oranı cinsiyet temelli ayrımlar nedeniyle erkeklere göre kadınlarda daha fazla görülmektedir. Bu durum kadınların çalışma hayatına dahil olmasını azaltarak geleceğe olan beklentileriyle motivasyonlarını düşürdüğü ve girişimcilikten uzaklaştırdığı ifade edilmektedir (Küçük, 2005: 4).

Cinsiyet ayrımının oluşmasının sebebi yasalardan ziyade, toplum gelenekleri, önyargıları, kültürel özellikleri ve dini inançları olarak görülmektedir. Cinsiyetçi düşüncenin yok olmasıyla kadınların lider, yönetici ve girişimci olarak iş hayatına aktif bir biçimde katılabilecekleri açıklanmaktadır (İlter, 2008: 93). Kadınların cinsiyetleri sebebiyle karşı karşıya oldukları tavırların onların girişimcilik faaliyetlerine dahil olmasının önünde bir

engel olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kadınların girişimcilik potansiyellerini kullanamamaları ülke ekonomileri açısından kayıp olarak görülmektedir (Özyılmaz, 2016: 59).

1.11.6. İletişim ve Koordinasyon

Çalışma hayatında resmi ve resmi olmayan farklı ağların olduğu ifade edilmektedir. Bu ağlardan bir tanesi olarak görülen sosyal ağlar, kadın girişimciler için oldukça önemli bir faktördür. Kadın girişimcilerin çeşitli iş ağları sayesinde gerek avukatlar gerekse de muhasebeciler gibi kişilerden işletmeleri için önemli olan yasal ve mesleki alanlar gibi birçok konuda öneri ve destek alabildikleri söylenmektedir (Fuller, 2009: 303-304).

Girişimci kadınların edindiği tüm deneyimleri birbirlerine iletebilmeleri ve bildiklerini diğerlerine aktarabilmeleri onların potansiyellerini üst seviyelere çıkarmalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Kadın girişimcilerin birbirleriyle yardımlaşma faaliyetlerinde bulunmaları, birçok konuda örnek olabilmeleri ve sürdürülebilir bir gelişim akışında kalabilmeleri için hem iletişim hem de sosyal ağların etkin bir biçimde oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla çalışmalarda bulunan Kadın Girişimciler Derneği gibi bir takım kurum ve kuruluşların var olduğu bilinmektedir. Kadını temel alan çeşitli kurum ve kuruluşlar kadınların birçok yönden girişimciliğe özendirilmesi amacıyla kayda değer yenilikler sağlayabileceklerdir (Bayraker, 2018: 44). Kadın girişimciliğinde destek ve önerileri barındırabilecek olan kurum ve kuruluşlar şu şekilde listelenmektedir:

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları,
- Sanayi ve Ticaret Odaları,
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu,
- KAGİDER,
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,
- Millî Eğitim Bakanlığı,
- Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü,
- Belediyeler,
- Maliye,
- Bankalar,

- Milli Prodüktivite Merkezi,
- İGEME,
- TOBB,
- Radyo ve televizyon kuruluşları,
- Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı,

Yukarıda sıralanan kuruluş ve kurumlar, mevcut işini geliştirerek büyümeyi hedefleyen ve yeni bir iş kurmak isteyen kadın girişimcilere birçok imkân sağlayarak destek vermektedirler (Gökçil, 2019: 51).

1.11.7. Örgütlenme Sorunu

Örgütlenme kavramı, kendi işinin sahibi olanlar ve gelecekte bu tür bir faaliyette bulunmak isteyen tüm bireyler açısından oldukça önemli bir durum olarak ifade edilmektedir. Çalışanların emeklerinin karşılığını alması ve gelir kaybına uğramadan rekabetçi pazar şartlarında ayakta kalabilmeleri için örgütlü çalışma faaliyeti gerekli görülmektedir. Örgütlenmenin olmadığı alanlarda problem ve sorunların baş göstereceği bilinmektedir (Ecevit, 1993: 28). Aynı iş kolunda faaliyet gösteren kadınların bir araya gelmeleri ve kendi aralarında iş birliğine dayanan koordinasyonlar sağlamaları örgütlenmenin amacı olarak açıklanmaktadır. Aile örgütünün dışında herhangi bir girişimde bulunacak kadının bu girişiminde bir örgütten destek almasının ve kendini bir çatı altında görmesinin sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik konularda önemli yararları olmaktadır (Doğanay, 1993: 85).

Girişimci kadınların başarıları incelendiğinde karşımıza üst düzey organize bir yapı çıkmaktadır (Bektaş, 2021: 53). Kadın girişimcilerin arasında oluşan koordinasyonun tüm faydaları ve önemi göz önüne alındığında, onların gelecek dönemdeki çalışmalarına destek sağlayan, iletişimi koruyan ve birbirlerine yol gösterici nitelikte olan bir yapının meydana gelmesi gerekli görülmektedir. Dolayısıyla örgütlenmelerin girişimci kadınlara hem finansal destek sağladığı hem de hukuksal sorunların ortadan kaldırılmasına yardımcı olduğu görülmektedir (Bayraker, 2018: 45). Ayrıca kadın girişimciliğini temel alan örgütlerin, uygun nitelikte iş alanlarının belirlenmesinde kilit faktör rolünü üstlendiği söylenmektedir. Ayrıca bu örgütlerin bünyesinde bulunan üyelerin küresel ölçekte sosyo-ekonomik konumunu güçlendirerek geliştirebildikleri ve karşılaştıkları cinsiyet ayrımcılığını en aza

indirmeye çabaladıkları ifade edilmektedir (Jalbert, 2000: 38).

1.11.8. Bürokratik Engeller

Kadınların çalışma yaşamına dahil olma aşamasında ya da olduktan sonraki süreçte kadınlara yönelik yasalara dayanan cinsiyet ayrımcılığı yoktur. Ancak bir takım iş kollarının ve mesleklerin toplum tarafından kadınlara uygun işler olarak görülmesi, görev dağılımındaki adaletsizlikler, olası bir ekonomik bunalımda ilk olarak kadın çalışanların işlerine son verilmesi ve kayıt dışı çalıştırılanların ücret yetersizliği gibi ayrımcılıklar yaşanması yasal açıdan yaşanan sorunlar olarak ifade edilmektedir (Sandıklı, 2009: 67).

Kendi işini kurmak ve tescil ettirmek isteyen bireyler vakit ve emek sarfetmek durumunda kalmaktadırlar. İş yeri oluşturma aşamasında bürokratik işlemler hakkında bilgi sahibi olunmaması ve deneyimsizlik her anlamda gösterilen çabayı artırmaktadır. Bu durumun yeni bir işletme kurmayı hedefleyen girişimciler için önemli bir sorunu ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Diğer taraftan kadın girişimcilerin erkek girişimcilere oranla girişimcilik faaliyetlerinde daha az deneyim ve bilgi sahibi oldukları bilinmektedir. Bu nedenle kadınların iş kurma ve tescil ettirme aşamasında zaman ve emek gibi konular dahil birçok noktada zorlu süreç içerisinde buldukları söylenmektedir (Özyılmaz, 2016: 61).

Kadın girişimciler tarafından bürokratik engeller nedeniyle kurumsallaşmaya karşı negatif tutumlar gözlenmektedir. Girişimcilerin bir kısmı kurumsallaşma işlevini girişim faaliyetlerinde karar alma mekanizmasını yavaşlatan ve sürecin uzamasına sebep olan hususlardan birkaçı olarak görmektedir. Ayrıca kurumsallaşmanın özendirilmesi açısından bürokratik yapının yeterli düzeyde işlerlik kazanması gerekmektedir. Ancak kadın girişimciler hantal-bürokratik yapı nedeniyle kurumsallaşma olgusundan uzak durmaktadırlar (Baraz, 2006: 126).

Günümüzde bürokratik işlemlerin kolaylaşması ve daha az zaman gerektirmesi amacıyla birçok kamu kuruluşu çeşitli uygulamalar oluşturmaktadır. E-devlet uygulaması sayesinde kamu hizmetlerinin tek çatı altında toplanarak kamuoyunun hızlı ve etkin bir biçimde faydalanması sağlamaktadır. Bu bağlamda e-devlet ile kamu hizmetleri, işletmelere, bireylere, faaliyette olan kamu kurum ve kuruluşlara bilgi teknolojilerini temel alarak hizmet sunmaktadır. Teknolojiyle birlikte sağlanan bu yenilikçi hizmetin sürekli gelişim

göstermesine rağmen bürokratik engellerin yeterli düzeyde azalmadığı görülmektedir. Sonuç olarak kadın girişimcilerin önünde bulunan çeşitli engellerin ortadan kaldırılarak başarılarının artmasına yardımcı olunmasını söylemek mümkündür (Arıkan, 2003: 83).

3. YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, yöntemi, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi ile ilgili detaylı bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kadınların girişimcilik faaliyetlerini etkileyen faktörlerin belirlemesidir. Beraberinde çalışma ile kadın girişimcilerin işletme kurma aşamasında çeşitli kurum ve kuruluşlardan, ailelerinden ve bağlı buldukları çevrelerinden finansal destek bulmaları noktasında yaşanan zorluklar ortaya çıkarılarak cinsiyet faktörünün girişimcilik sürecindeki etkisi belirlenecektir. Ayrıca çalışmada kadın girişimcilerin çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar ortaya çıkarılarak, bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri getirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda örneklem olarak seçilen Bartın Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı bulunan kadın girişimcilerin profilleri ve mevcut çalışma koşulları belirlenerek literatüre katkı sunmak adına nitel bir çalışma yapılacaktır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Küreselleşmeyle birlikte günümüz rekabet yoğun ortamında, dünya genelinde farklı boyutlarda ekonomik krizler oluşmakta ve son yıllarda artış göstermektedir. Ülkelerin kalkınmalarını ve ekonomik gelişmelerini etkileyen bu krizlerle başa çıkmanın etkin yollarından bir tanesi, istihdam alanları oluşturarak refah seviyesini yükseltme gibi makro ölçekte pozitif etkileri olan girişimcilik olgusudur. Girişimcilik faaliyetlerinin; topluma gelişim ve değişim oluşturması, yeni istihdam ve endüstriyel alanlarının ortaya çıkarılması, kendi işini kurmak isteyenlere olanak sunulması gibi etkileri ile desteklenmesi gerekli olmaktadır. Girişimciliğin ülkelere kazandırmış olduğu pek çok ekonomik ve sosyal katkı vardır. Girişimcilik faaliyetleri kapsamında girişimci sayısının çoğaltılması ve girişimci özelliklerinin nitelikli hale getirilmesinin oldukça önemli olduğu söylenebilir. Dünya genelinde ve ülkemizde önemli bir istihdam alanı olan kadın girişimciliğinin gerek ekonomik gerekse de sosyal açıdan güçlü ve sağlıklı bir toplum için kuvvetlendirilmesini sağlamak amaçlanmalıdır. Kadın girişimcilerin sayısının artırılmasının, desteklenmesinin, girişimciliğe kolaylıkla adım atabilmesinin ve daha güçlü olmasının ülkemize hem

ekonomik hem de sosyal açıdan gelişim konusunda büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Kadınların iş gücüne dahil olması, statüsünün güçlenmesi, kendine olan güveninin artırılarak sosyal yaşamda daha etkin var olabilmesi, kadına atfedilen ev içi roller gibi toplumsal cinsiyet rollerinden arındırılarak dezavantajlı konumunun avantaja dönüştürülmesi için gerekli araştırmaların yapılması gereksinimi doğmaktadır. Kadın girişimciler iş kurma ve işletme faaliyetleri aşamasında birtakım faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörlerin kadın girişimciliği üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve öneminin anlaşılması gerekmektedir. Kadın girişimciliğini etkileyen faktörlerin ortaya konulması ile kadın girişimciliğinin desteklenmesi için doğru politikaların belirlenmesi, stratejilerin oluşturulması, eğitim, proje ve süreçlere katkı sunulması sağlanılmasına yol açacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda kadın girişimcileri pozitif ve negatif yönden etkileyen faktörler yorumlanmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde girişimcilik, kadın girişimciliği ve kadın girişimciliğini etkileyen faktörler üzerinde, teorik yapı hazırlanmıştır. Son bölümde teori, Bartın il merkezinde yapılan bir uygulama ile desteklenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın, kadın girişimcilerin bu araştırmayı göz önünde bulundurarak işletme kurma, yürütme ve sonrası dönemlerde gerçekleştirecekleri girişimcilik faaliyetlerine fayda sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırmadan edinilen bilgiler ışığında ulaşılan sonuçların, Bartın'da kadın girişimciliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi, kadınları girişimci olmaya yönlendiren nedenlerin ve kadın girişimciliğinin özelliklerinin ortaya çıkarılmasıyla ilgili öneri ve tekliflerle neticelendirilmesi açısından önemli görülmektedir. Diğer bir ifadeyle araştırma sonuçlarının Bartın ilinde mevcut kadın girişimciliğinin gelişmesini ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasını, dolayısıyla ekonomik ilerlemeyi hedefleyen politika ve programlara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bartın il merkezinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken ve sonrası dönemlerde edindikleri deneyimleri, karşılaştığı engelleri nasıl aştığı, nasıl bir yol izlediği araştırılarak girişimci olmak isteyen diğer kadınların gerçekleştirecekleri girişimcilik faaliyetlerine fayda sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma, Bartın ilindeki kadın girişimcileri etkileyen faktörlere finansal, sosyal ve ailevi gibi birçok yönden farklı bakış açıları oluşturması, kadın girişimciliğine destek sağlanması ve sağlanmaması durumlarının bir şehrin ekonomik kalkınması üzerine nasıl etkiler bırakabileceğini ortaya çıkarması açısından önemli görülmektedir.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bilimsel araştırmalarda birtakım sınırlılıklar mevcuttur. Araştırmacının araştırmasında uygulamayı planladığı ögelerden caymak zorunda kaldığı şeyler ve ideal gördükleri araştırmanın sınırlılıklarıdır. Diğer bir taraftan sınırlılıklar, araştırmacının tecrübe, sahip olduğu imkanlar ve bilgiden yani kendi yeterliklerinden kaynaklı olabileceği gibi, araştırmanın amacı ve yöntemi, var olan problemin yeri ve diğer uygulama zorunluluklarına yani çevresel faktörlere bağlı da oluşabilir (Karasar, 2020: 104). Bu bakımdan araştırmanın mevcut sınırlılıkları aşağıda detaylı olarak belirlenmiştir:

- Araştırma sadece Bartın il merkezi örnekleminde sınırlandırılmıştır.
- Bu araştırma Bartın Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olan 15 kadın girişimci ile sınırlandırılmıştır.
- Kadınların üzerine kayıtlı olan işletmelerin eşleri veya yakınları tarafından işletilmesi amacıyla kurulduğu ve işletildiği saptanmıştır. Dolayısıyla kadın girişimcilik örneği olmayan işletmeler araştırmaya dahil edilememiştir.
- Banka çalışanı, devlet memuru vb. gibi meslek dallarına ait olup Bartın Ticaret ve Sanayi Odasına kadın girişimci olarak kayıtlanan kadınların girişimci niteliği barındırmaması nedeniyle girişimci olmayan kadınlara çalışmada yer verilememiştir. Dolayısıyla girişimci kadınlar ile sınırlandırılmıştır.
- Bartın Ticaret ve Sanayi Odasında kadın girişimcilere ait iş yerleri, kişisel bilgileri vb. gibi belgeleri içeren kayıtların güncel olmaması dolayısıyla aktif veya faal olan girişimci kadınlara ulaşamaması diğer bir sınırlılıktır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Görüşme, gözlem ve belge analizi olarak bilinen veri toplama yöntemlerinden faydalanılarak, olayların ve algıların bütüncül ve gerçekçi bir şekilde tabii ortamında ele alınmasına dönük niteliksel aşamaların takip edildiği araştırmalar nitel araştırma olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39). Nitel araştırma yöntemi, incelenen kişinin odağına girmesi, kişinin kendisini rahatsız hissetmemesi, zorunluluk altında hissetmeden düşüncelerini özgürce beyan edebilmesi ve gözlenebilir neticeler ortaya çıkarma olasılığının fazla olması gibi birtakım avantajları olan veri toplama aracıdır. Bu

doğrultuda yöntemin amacı, belirli bir olayı, bütünlük içerisinde ve kendi doğal ortamında detaylı ve tüm somutluğuyla kesin bir biçimde anlayabilmek olarak ifade edilebilir (Nakip, 2003; Ger, 2009). Ayrıca nitel araştırmalarda değişkenlerin yalnız değerlendirilmesi anlamlı olmamasından dolayı, nitel araştırmanın “bütüncül yaklaşım” işleviyle çalışmanın değişkenleri bağlantılı değişkenlerle ilgili etkisi göz önüne alınarak değerlendirilmektedir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: 158). Bireylerin, belirlenmiş bir kavram ya da fenomen ile ilgili bakış açılarını, düşüncelerini, anlayışlarını, algılarını ve duygularını beyan etmelerini mümkün kılan ve bu fenomenin bireyler tarafından nasıl gözlemlendiğini tanımlamak amacıyla kullanılan niteliksel araştırma yönteminin deseni (Rose, Beeby ve Parker, 1995: 1124). Hedefi insan deneyimini kavramak olan fenomenoloji yaklaşımı, sözü edilen tecrübelerin nasıl tasvir edildiğini odak noktası olarak ele almaktadır. Fenomenolojik yaklaşımda merkeze alınan fenomen, duygulardan ya da düşüncelerden oluşabilmektedir (Van Manen, 2007: 12). Buradan hareketle odaklanılan fenomenin var olan deneyimlerle beraber çalışılması ve bütüncül bir biçimde incelenerek değerlendirilmesi gerekli olmaktadır (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: 158). Nitel araştırma yöntemlerinden bir tanesi olarak bilinen görüşme soru sorma yoluyla veri toplama araçları arasında bulunur. Mülakat (görüşme), “araştırmacının yanıt almak hedefiyle sormak istediğini, çoğunlukla sözlü ve yüz yüze olmak şartıyla katılımcılara yönelttiği bir biçim” olarak tanımlanmaktadır (Kaptan, 1998: 143). Uygulanan şartların durumuna bağlı olarak görüşmeler; yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme olarak üç başlığa ayrılmaktadır. Hangi soruların ne biçimde yöneltileceği önceden yapılan, verilerin hangilerinin toplanacağını detaylı bir şekilde tespit eden, oluşturulan görüşme planının değiştirilmeden uygulama konulduğu görüşme biçimi yapılandırılmış görüşme olarak bilinmektedir. Araştırmacıya değerlendirme ve hareket özgürlüğü sağlayan, bireysel görüş ve yargıların detaylarına girebilme olanağı sunan esnek görüşme biçimi ise yapılandırılmamış görüşmedir. İncelenen kişi ya da gruba yöneltilecek olan sorular temel hatlarıyla önceden hazırlanmalarına rağmen görüşme anında meydana gelen gelişmelere bağlı olarak soruların yenilenmesine ihtiyaç duyulabilir. Bu iki durum arasında bir köprüde gerçekleştirilen mülakatla yarı yapılandırılmış görüşme olarak tanımlanabilir (Karasar, 2020: 167-168).

Bu bağlamda araştırmanın hedefinde de ifade edildiği üzere çalışma “Bartın Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı kadın girişimcilerin girişimcilik faaliyetlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi” durumuna odaklanmaktadır. Bartın ilindeki kadın girişimcilere ve girişimciliklerine etki eden faktörler hakkındaki bilgilere kadın girişimcilerin bu konuyla

alakalı fikir ve davranışları göz önünde bulundurularak erişilebilir. Dolayısıyla çalışmada, sosyal bilimler alanında tercih edilen nitel araştırma yönteminden yararlanılmış olup fenomenoloji desenindedir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda 6 adet görüşme sorusu 15 kadın girişimciye yöneltilmiştir. Çalışmanın yöntemi dahilinde evreni ve çalışma gurubu aşağıda detaylı bir şekilde yer almaktadır.

3.5. Araştırmanın Çalışma Grubu

İlgili literatüre bakıldığında nitel araştırma yöntemlerinde çalışma gurubu sayısının saptanmasına dair çeşitli bakış açıları mevcuttur. Nitel araştırmalar, nicel yöntemlerle yapılan araştırmalardan farklıdır. Çünkü kültürel, toplumsal veya bireysel beyanları tanımlayan standart ölçeklerin ya da testlerin hala bulunmadığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla istatistiksel güç analizini uygulamak için beyanların nasıl dağılım gösterdiğini saptayan ihtimal modelleri de yoktur (Luborsky ve Rubinstein, 1995; Morgan ve Morgan, 2008). Elde edilecek nitel verilerin derinliğine ve çalışma hedeflerinin doğru bir biçimde şekillendirilmesine göre çalışma gurubunun büyüklüğü değişkenlik göstermektedir. Bu bakımdan çalışma gurubunun büyüklüğünün: inceleme yapan bireyin amacına, bilmek istediğine, inanılacak olana, mevcut vakit ve kaynaklarla yapılacak olana bağlı bulunduğu söylenebilir (Gelo vd., 2008). Diğer bir taraftan Guest vd. (2006) ve Mason (2010), nitel araştırma yöntemlerinde belirlenecek olan çalışma gurubu sayısının elde edilen verinin kalitesiyle bağlantılı bulunduğunu belirtmektedirler. Nitel araştırmalarda çalışma gurubu belirlenirken kullanılan yöntemlerden bir tanesi ölçüt örneklem alma yöntemi olarak bilinmektedir. Bu yöntemle göre daha öncesinden saptanmış bir dizi ölçütlere denk gelen tüm durumların incelenmesidir. Görüşmeci tarafından ölçüt hazırlanabilir veya daha önceden oluşturulmuş ölçütleri içeren listeler tercih edilebilir (Marshall ve Rossman, 2014). Dolayısıyla çalışma gurubuna dair sayı ve kriterlere görüşmeci bizzat araştırmanın özelliklerine göre belirleyebilmektedir. Tercih edilecek durumların bilgi sağlama bakımından verimli olması, ölçüt örnekleme önemli kısım olarak ifade edilmektedir (Marshall, 1996). Bunun nedeni, belirlenecek durumların, düzeltme, iyileştirme, program ya da topluluk geliştirmeleri amacıyla birer imkana dönüştürülmesi için aracı vazifesiyle işlev görmeleridir. Ayrıca bu durumlar ele alınacak olan topluluğun ya da olgunun eksik olan ana yönlerini meydana çıkaracak saptayıcı nitelikte iletim yollarıdır (Morgan ve Morgan, 2008). Buradan hareketle ölçüt örneklemeden faydalanılarak yapılan araştırmalar, iyileştirme ve programların takip edilmesinde de kayda değer niteliksel veriler sunabilir (Coyne, 1997).

Nitel araştırmanın yoğun ve karışık bir veri elde etmek süreci sunmasından dolayı çalışma gurubunun dikkatli ve özenli bir biçimde belirlenmesi gerekmektedir. Diğer bir yandan çalışma gurubundan sağlanan verilerin bir düzen içerisinde oluşturulması gerekmektedir (Baltacı, 2017: 254). Buradan hareketle çalışmanın araştırma gurubunun belirlenmesi amacıyla ölçüt (kriter) örneklem alma yöntemi kullanılmıştır. Bartın İl'i Bartın Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı kadın girişimciler olarak belirlenmiştir. Bu belirlemenin sebebi, Bartın Ticaret ve Sanayi Odasının girişimci kadınlara özen ve önem göstermesi, kadınları girişimcilik faaliyetlerine isteklendirmesi, bu doğrultuda destek olması ile kadın girişimciliğinin Bartın'da gelişim göstermesi ve bölgesel kalkınmada önem arz eden bir olgu olarak bilinmesidir. Kadın girişimcilerin iletişim ve işletmeye dair bilgilerine Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Kadın Girişimciler Kurulu başkanı tarafından iletilmiş olan resmî belgeden ulaşılmıştır. Erişilen belgede, odaya kayıtlı, girişimci niteliklerine sahip, iş yerinin yönetiminden sorumlu, kendi işinin patronu ve işletmesi faal durumda olan kadın girişimcilerle iletişime geçilmiştir. Bu doğrultuda Bartın Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 15 kadın girişimci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

3.6. Veri Toplama Aracı

Bartın il merkezinde gerçekleştirilen araştırmada veri toplama aracı olarak 6 adet sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme için hazırlanan sorular, görüşmeci tarafından araştırmanın hedefine uygun olarak ve kadın girişimciliği literatürünün incelenmesiyle Akyıldız (2021)'ın kadın girişimciliğini konu alan çalışmasındaki görüşme formundan yararlanılmıştır. Diğer bir yandan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre sorulacak sorular önceden hazırlanmıştır. Bu kapsamda 6 adet görüşme sorusu 15 kadın girişimciye yöneltilmiştir. Görüşme sırasında detaylara inilmiş ve esnek davranılmıştır. Hazırlanan soruların kısa ve açık uçlu olmasına önem verildiği söylenebilir. Girişimci kadınların iş yerlerine dair bilgiler Bartın Ticaret ve Sanayi Odasından talep edilmiştir. Elde edilen bilgiler dahilinde kadın girişimcilerin iş yerleri belirlendikten sonra her bir girişimciyle iletişim kurularak görüşmeye katılmayı onaylayan kadın girişimcilerle görüşme tarihi ve saati kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda belirlenen randevu günlerine göre katılımcılar ile görüşmelerin rahat ve güvenilir bir biçimde geçebilmesi amacıyla katılımcıların kendi işletmelerinde görüşme sağlanmıştır. Araştırma dahilinde aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır.

1. Demografik ve katılımcıların işletmelerine ilişkin sorular (yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, faaliyet alanı, faaliyet süresi, çalışan sayısı, destek alma durumu)
2. Bu işletmeyi kurma ve girişimcilğe karar verme nedeniniz nedir?
3. Kadın girişimci olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
4. Kendinizde eksikliğini hissettiğiniz girişimcilik yönleriniz var mı? Var ise nelerdir?
5. Kendi işletmenizi kurmadan önce bir deneyiminiz var mıydı ya da kurduğunuz işletme ile ilgili bir eğitim aldınız mı?
6. İşletme kuracak kadın girişimcilere yönelik tavsiyeleriniz nelerdir?

3.7. Verilerin Analizi

Betimsel analiz, “önceden belirlenen temalara bağlı olarak elde edilen nitel verilerin tanımlanması, özetlenmesi ve yorumlanması” olarak ifade edilmektedir. Betimsel analizde, araştırmaya dahil olan katılımcıların görüşlerinin doğrudan alıntılarla yansıtıldığı bilinmektedir. Bu analizde başat amaç elde edilen bulguların düzenli hale getirilmiş ve yorumlanmış şekliyle okuyuculara sunulmasıdır. Bu doğrultuda ulaşılan veriler, öncelikli olarak açık ve düzenli biçimde betimlenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 324). Kadın girişimciliğine dair yapılan çalışmalarda alanın henüz teori geliştirme sürecinde ve detaylı bir yapıda olduğu beyan edilmektedir. Bu açıdan karmaşık yapıya sahip insan doğasıyla toplum arasındaki etkileşim ve bağlantıları açıklama aşamasında nitel yöntemlerin öne çıktığı bilinmektedir (Stevenson, 1998: 442). Dolayısıyla ülkemizin sosyo-kültürel devinimi içerisinde, girişimci kadınların özelliklerini anlayabilmek için nitel yöntemler kullanılarak yapılan çalışmaların önemli görüldüğü söylenebilir. Bu bağlamda araştırmanın veri analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve yöneltilen soruların anlaşılmadığı durumlarda sorular detaylıca açıklanarak tekrar sorulmuştur. Bu çalışmada kadın girişimcilerin görüşme protokolünde bulunan sorulara samimi bir biçimde yanıt vermeleri, yanıtların çalışma soruları doğrultusunda incelenmesi ve yorumlanarak özetlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla kadın girişimcilere yarı yapılandırılmış olarak 6 adet soru sorulmuştur. Betimsel araştırmaların, katılımcılarla yapılan görüşme metinlerindeki ifadelerin direkt olarak alınmasıyla desteklendiği görülmektedir. Bu açıdan araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerinin muhafaza edilmesi hedefiyle doğrudan ifadelerine yer verilirken isimleri gizli tutularak sorulara verdikleri cevaplarda kadın girişimciler için KG 1, KG 2, KG 3, KG 4 ve KG 5 biçiminde kodlar kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, katılımcılarla yapılan görüşmelerin bulgularına ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Demografik ve İşletmeye İlişkin Bulgular

Görüşme yapılan kadın girişimcilerin demografik bilgilerine, iş yerlerine dair bulgularına ve yorumlarına bu başlık altında yer verilmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcılara ait demografik özellikler ile işletmelerine ilişkin veriler

Kadın Girişimciler	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Faaliyet Alanı	Faaliyet Süresi	Çalışan Sayısı	Destek Alma Durumu
KG 1	39	Evli	Lisans	Eğitim	6	11	Yok
KG 2	51	Evli	Lise	Mefruşat ve Çeyiz	30	8	KOSGEB
KG 3	47	Bekar	Lise	Taşımacılık	27	22	Yok
KG 4	43	Evli	Ön lisans	İnşaat	16	38	KOSGEB
KG 5	72	Bekar	Lise	Yiyecek	7	50	Yok
KG 6	25	Bekar	Lisans	Elektrikli Ev Aletleri Teknik Servisi	5	25	İŞKUR
KG 7	49	Evli	Lise	Turizm	29	100	Yok
KG 8	51	Bekar	Ön lisans	Turizm Seyahat Acentesi	9	1	KOSGEB
KG 9	32	Evli	Yüksek Lisans	Sürdürülebilir Tekstil Üretimi ve Marka	3	4	KOSGEB
KG 10	46	Evli	Lise	Yöresel Yemekler	14	12	Yok
KG 11	38	Bekar	Ön lisans	Hazır Giyim Konfeksiyon	22	56	Banka

Tablo 4.1: (devam ediyor)

KG 12	30	Evli	Lisans	Hediyelik Eşya	5	2	Yok
KG 13	40	Bekar	Lise	Pastane Kafe	4	5	Yok
KG 14	33	Evli	Ön lisans	Ticaret Satış Pazarlama	7	58	Yok
KG 15	40	Evli	Lise	Kuaför-Kozmetik	4	2	Banka

Katılımcıların 5'i, 31-40 yaş aralığında, 5'i 41-50 yaş aralığında, 3'ü 51 yaş ve üzeri yaş aralığında, 2'si 25-30 yaş aralığında bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan 15 kadından 9'u evli, 6'sı bekârdır. Çalışmaya katılanlardan 7'si lise mezunu, 4'ü ön lisans mezunu, 3'ü lisans mezunu, 1'i ise yüksek lisans mezunudur.

Kadın girişimcilerin faaliyette buldukları alanlara bakıldığında, 3 şirketin yiyecek ve içecek sektörü üzerine olduğu, 2 şirketin turizm ve seyahat acenteliği olduğu, 1 tanesinin eğitim üzerine olduğu, 1 tanesinin hazır giyim- konfeksiyon üzerine olduğu, 1 tanesinin mefruşat ve çeyiz, 1 tanesinin taşımacılık, 1 tanesinin inşaat, 1 tanesinin elektrikli ev aletleri teknik servisi üzerine olduğu, 1 tanesinin kozmetik alanında kuaför olduğu, 1 tanesinin sürdürülebilir tekstil üretimi ve marka üzerine olduğu, 1 tanesinin hediyelik eşya satışı ile ilgili olduğu ve 1 tanesinin de ticaret, satış ve pazarlama üzerine olduğu görülmektedir.

Araştırmaya dahil olan kadın girişimcilerin işletme faaliyet sürelerine bakıldığında, 1-5 yılları arasında faaliyette olan 5 kişi, 6-10 yılları arasında 4 kişi, 11-15 yıl 1 kişi, 16-20 yıl 2 kişi, 20 ve üzeri senedir faaliyette bulunan 4 kişiden oluşmaktadır. Veriler incelendiğinde girişimcilik faaliyetine yeni başlayan kadınların sayısının yüksek olduğu görülmektedir.

Kadın girişimcilerin çalışan sayılarına bakıldığında, 5 girişimcinin 10-49 kişi arasında çalışanı olduğu, 4 tanesinin 1-4 kişi arasında çalışanı olduğu, 4 tanesinin 50 ve üzerinde çalışan sayısına ve 2 tanesinin ise 5-9 kişi arasında çalışan sayısına sahip olduğu görülmüştür.

Kadın girişimcilerin işletme kurma aşamasında ve işletmenin faaliyeti esnasında devlet desteklerinden yararlanma durumlarına bakıldığında 8 kadın girişimci destek almadığını ve bireysel olanaklarıyla girişimciliğe başladığını ifade ederken 4 girişimci KOSGEB'E iş planı sunarak KOSGEB'in sunmuş olduğu kira desteğinden faydalandığını beyan etmiştir. Bankadan destek aldığını ifade eden 2 kadın girişimci mevcuttur. 1 kadın girişimci ise İŞKUR tarafından desteklendiğini belirtmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan demografik bulgular incelendiğinde, literatürde yer alan diğer kadın girişimciliği araştırmaları ile paralel sonuçların elde edildiği görülmektedir. Ayrıca araştırmaya dahil olan girişimci kadınların demografik bulguları incelendiğinde, Bartın ilinde faaliyette bulunan kadın girişimcilerin literatürde tanımlanan kadın girişimci türlerinden aileci (kökten) kadın girişimci ve domestik (evcil) kadın girişimci tipi ile tanımlaması yapılan girişimci türüne dahil oldukları söylenebilir.

4.2. Katılımcı Cevapları

Bu başlık altında katılımcılara yöneltilen sorulara, kadın girişimcilerin vermiş oldukları yanıtların doğrudan alıntılarına, cevaplara dair öne çıkan temalara dair bulgularına ve yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.2: Katılımcılara yöneltilen sorular ve yanıtların temaları

SORULAR	TEMALAR	KADIN GİRİŞİMCİLER
Soru 2- Bu işletmeyi kurma ve girişimciliğe karar verme nedeniniz nedir?	<ul style="list-style-type: none"> - Para kazanma ihtiyacı - Aileye ek gelir kaynağı oluşturma - Kendini kanıtlama - Daha iyi eğitime sahip olma - Bağımsız olma - Almış olduğu eğitimi sahada kullanmak - Saygınlık kazanma - Özgürlük - Piyasa ve tüketicinin ihtiyaçlarını görme 	<ul style="list-style-type: none"> - KG1, KG2, KG5, - KG2, KG5, - KG10, - KG6, - KG8, - KG15, - KG11, - KG8, - KG1

Tablo 4.2: (devam ediyor)

<p>Soru 3- Kadın girişimci olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sermaye temininde yaşanan sorunlar - Kadın olunmasından kaynaklı önyargı - Toplumsal rollerin baskısı - Kredi almakta zorluk - Cinsiyet ayrımcılığı - Prosedürlerin karmaşık yapısı - Piyasanın darlığı - Personel yetersizliği 	<ul style="list-style-type: none"> - KG2, KG5, KG14, - KG4, KG8, - KG8, - KG14, - KG7, - K13, - KG5, KG11, - KG7
<p>Soru 4- Kendinizde eksikliğini hissettiğiniz girişimcilik yönleriniz var mı? Var ise nelerdir?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitif olamama - Sabırlı olamama - Eğitim seviyesinin yetersizliği - Risk almaktan korkma - Pazarlama aşamasında bilgi eksikliği hissetme - Personel pozisyonunu değerlendirmede eksiklik - Hızlı olamama - İkna kabiliyetinin olmaması - Özgüvenli olamama 	<ul style="list-style-type: none"> - KG10, KG11, - KG12, - KG7, - KG13, - KG15, - KG8, - KG9, - KG4, - KG10
<p>Soru 5- Kendi işletmenizi kurmadan önce bir deneyiminiz var mıydı ya da kurduğunuz işletmeyle ilgili eğitim aldınız mı?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Deneyimim var ama eğitimim yok - Eğitimim var ama deneyimim yok - Eğitimim de deneyimim de yok - Eğitimim ve deneyimim var 	<ul style="list-style-type: none"> - KG4, KG5, KG8, - KG2, KG5, - KG8, KG10, KG11, - KG1, KG3, KG6, KG7, KG15

Tablo 4.2: (devam ediyor)

<p>Soru 6- İşletme kuracak kadın girişimcilere yönelik tavsiyeleriniz nelerdir?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sermayesiz yola çıkmamak - Kararlı olmak - Pes etmemek - Kendine güvenmek - Cesur olmak - Eğitimi önemsemek - Sektörü ve piyasayı iyi araştırmak - Hırslı olmak - Risk alabilmek - Hayal kurabilmek - Zamanı iyi değerlendirmek - Hedef sahibi olmak - Üretmek - Disiplinli olmak - Rekabet edebilme gücüne sahip olmak - Müşteri istek ve ihtiyaçlarının detaylıca analiz etmek 	<ul style="list-style-type: none"> - KG13, KG14, - KG3, KG5, - KG10, KG6, - KG4, - KG2, KG6, - KG8, - KG1, - KG8, KG11, - KG3, - KG2, - KG15, - KG3, - KG5, - KG9, - KG14, - KG12
--	---	---

2. Bu işletmeyi kurma ve girişimciliğe karar verme nedeniniz nedir?

Bu başlık altında kadınları girişimcilik faaliyetine yönlendiren sebeplere dair bulgulara yer verilmektedir. Kadın girişimcilerin beyanlarına göre, araştırmaya dahil olan kadınların işletmelerini kurmalarındaki en büyük neden aileye ek gelir sağlamak hedefiyle oluşan iş ihtiyacıdır. İş ihtiyacı olarak belirtilen durum, Bartın ilinde kadın girişimcilerin hem tüketicilerde meydana gelen ihtiyaçların belirlenmesiyle hem de kurmayı hedefledikleri işle ilgili ve kendi ekonomik durumlarından dolayı doğan iş ihtiyacı ile açıklanmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı iş ihtiyacını üretici ve tüketici bağlamında değerlendirerek girişimcilik faaliyetlerine başlamışlardır. Diğer bir taraftan, yapılan görüşmeler kapsamında kadın girişimcileri girişimciliğe yönlendiren nedenler çoğunlukla ailesine ek ekonomik gelir veya maddi kazanç sağlamak, kendi işinin patronu olmak, bağımsız olarak kendi ayakları üzerinde durabilmek ve tüketici konumundan çıkıp üretici olma halini deneyimlemek biçiminde olmuştur. Literatürde yer alan kadınların girişimcilik faaliyetlerine yönelme sebepleri; “para kazanma ihtiyacı”, “aileye ek bir gelir kaynağı oluşturma”, “kendini

kanıtlama”, “daha iyi eğitime sahip olma”, “bağımsız olma”, “almış olduğu eğitimi sahada kullanmak”, “saygınlık kazanma”, “özgürlük”, “piyasa” ve “tüketicinin ihtiyaçlarını görüp sağlama” olarak sıralanmaktadır (Çelik ve Özdevecioğlu, 2001: 383, Fidan ve Yılmaz, 2006: 5-6, Çakıcı, 2006: 58, Erdun, 2011: 75, Shane, Kolvereid ve Westhead, 1991, Hughes, 2003: 66).

Bartın ilindeki kadınların girişimciliğe yönelme sebeplerine dair elde edilen bulgular ve ilgili literatürde yer alan kadınların girişimciliğe yönelme nedenleri benzerlik göstermektedir. Çalışmaya dahil olan katılımcılara yöneltilen, “Bu işletmeyi kurma ve girişimciliğe karar verme nedeniniz nedir?” sorusuna girişimci kadınların vermiş olduğu yanıtlar aşağıda gösterilmiştir.

KG 1: *“İnsanlara faydalı olmayı seviyorum. Her alanda faydalı olmamın gerekli olduğunu düşündüm. Sevdiğim bir şeyi para kazanabileceğim bir alanda kullanmak istedim. Aslında cesaretim yoktu ama eşim bana çok destek oldu. Cesaretlendirdi beni. Çevrem de çok destekledi. Zaten hep derlerdi sende bir girişimci ruhu var diye. Bende karar verdim ve önce pazarı araştırdım olanakları değerlendirdim. Ama küçük bir şehir olanaklar kısıtlı maalesef. Olsun yine de iş iştir. İş yapacağım alana potansiyele göre biraz birikmişimiz de vardı doğru şekilde yatırım yapmaya karar verdim. İşler çok şükür iyi gitti. Daha çok tanındık daha çok bilindik hatta daha etkili daha saygın bir kişi oldum bu da kendim için en büyük kazanç.”*

KG 2: *“Kendim el işi örgüler yapardım. Herkes çok beğenirdi. Genç kızlar da çeyizlerine koymak isterdi. Küçük küçük çevremden siparişler alırdım. Sonra ufak tefek sattıklarımın kazandıklarımın birikim yapmaya başladım. Zaten geçinmek için paraya ek bir gelire ihtiyacımız vardı. Sonra neden bunları ve daha güzel şeyleri satacağım bir dükkân açmayayım dedim. Ama birikim dükkânı açmaya işte güzel ürünler satın almaya yetmiyordu. KOSGEB’e maddi destek almak için başvurduğum orda da bir sürü evrak işleriyle uğraştım hiç bilmediğim de bir şeydi. Ama olsun pes etmedim. Hepsini öğrendim sıfırdan. Şimdi çeyiz için en güzel şeyler her şey var dükkânımda. Zamanla geliştirdim kazancımı artırdım. Çok şükür bugünümüze.”*

KG 3: *“Ben kendimi bildim bileli hep üretmişimdir. Tüketen değil üreten, kendini geliştiren, kendini gerçekleştiren konumunda olmak daha kıymetli benim için. Zaten kadın hep üretkendir fayda sağlayandır. Doğamızda olan bu üretme ve başarıma güdüsünü ekonomik*

ihtiyaçlarla harmanlayıp güzel işler yaparız. Ben de özümden gelen bu başarılı olma duygusuyla ve faydalı olma hedefiyle yola çıktım. Yaşadığımız ilde bu alanda bir gereksinim vardı. Hayal ettim, inandım ve başardığımı düşünüyorum. İşi kurmak ve kurarken dürüstlikle, disiplinle ve azimle sürdürmek gerek .”

KG 4: *“Aslında bu iş eşimin mesleği idi. Ben de ona destek olurdum birlikte çalışırdık. Eşimin vefatından sonra iş başına tümüyle benim geçmem gerekti. Zaten ben eşime işerde yardım ettiğim için işleri bilirdim o yüzden zorlanmadım. Ve o zamanki halinden zaman geçtikçe daha iyi bir hale getirebildiğimi düşünüyorum. Bu süreçler zor ve bir kadın olarak bazen daha zor olabiliyor. Çünkü başka görevlerinde var. Ama olsun ben yıllarca işletmeyi daha da iyi bir noktaya getirebilmek için çok çalıştım.”*

KG 5: *“Ailemin o zamanki ekonomik durumları nedeniyle istediğim okulu okuyamadım. Kendime ait gelir sağlayacak bir mesleğim olmayacak diye üzülürdüm. Üzülme yerine iyi yaptığım bir şeyi işe dönüştürmek para kazanmak kendi paramı kendi emeğimle kazanmak istedim. En iyi yaptığım şey yemek yapmaktı. Düşündüm, sordum soruşturdum nasıl olur diye. Evde yaptığım keki böreği satmaya başladım. İşte bunu büyütmeyi hayal ettim. Çok zor olsa da bir iş yeri açtım.”*

KG 6: *“Ben normalde bir yerde çalışıyordum. Orada işleri öğrenmiştim. İlğim de vardı bu sektöre. Ama çalıştığım yerde hakkettiğim ücreti alamıyordum. Çok çalışıyordum. Çok yoruluyordum. Benim de bildiğim iş yapılıyordu ama ben az kazanıyordum. Bağımsız olmak istedim herkesten. İş yerimi açmak bu işi kendim yapmak istedim. Yani kendi işimi kurmak istedim. Kendi ayaklarımın üzerinde durmak istedim. Yine kurslara gittim kendimi iyice geliştirdim. Sonra da iş yerimi tuttum malları aldım.”*

KG 7: *“Burası çok güzel bir şehir ama küçük ve iş imkanları az. Özellikle kadınsan yine daha da az. Ailemin geçiminin sadece tek bir gelir kaynağından eşimin sağlaması bizi her yönden çok zorda bırakıyordu. Dediğim gibi burası güzel bir yer ve ben güzel yerleri gezmeyi severim. Hatta ben gezmeyi sevdiğim gibi gezdirmeyi de seviyorum. Düşündüm hesap ettim gelirleri giderleri topladım planladım. Daha çok gelir kazanmak için turizm sektörüne yöneldim.”*

KG 8: *“Özgür olmak istedim. Her anlamda özgür olmak hem maddi hem ruhsal olarak.*

Seyahat etmek de gezmek de benim için özgürlüklerden bir tanesi. Bu düşünceyle kendi turizm acentemi kurdum.”

KG 9: *“Eğitimini aldığım ve ilgi duyduğum bir alandı. Birçok araştırma yaptım. Hedeflerim vardı. Benimle neredeyse aynı hedef ve hayallerle yola çıkan ortağım la tanıştım. Bu markayı ve bu işletmeyi kurmaya daha iyi şeyler yapmaya karar verdik.”*

KG 10: *“Elimin lezzetine güvenirim. Kendime bu konuda güvenim tamdır. Ve bunu çevreme de göstermek kendimi ispatlamak istedim. Yöresel yemeklerim, tariflerim çok rağbet görür. Bir dükkân açmak orada hem şehri tanıtmak hem de güzel lezzetleri kendi elimin lezzetlerini herkese tattırmak istedim. Ama en önemlisi kendimi kanıtladım. İstedğim hayal ettiğim her şey en güzel şekilde oluyor.”*

KG 11: *“Biçki dikiş kursuna gittiğim arkadaşlarım vardı. Hepimiz çok yetenekliydik ama işsizdik. Bir iş yeri kurup hepimizin birlikte çalıştığını hayal ediyordum. Kurstaki kadın arkadaşlarımın istihdamını sağlamak istiyordum. Kadınların çalışmasını üretmesini istihdama dahil olmasını istediğim için bu işletmeyi kurdum.”*

KG 12: *“İşsizdim iş bulamıyor hiçbir yerde tutunamıyordum. Bir gelire paraya ihtiyacım vardı. En kolay ne yapabilirim diye düşündüm. Bu işletmeyi açmaya karar verdim.”*

KG 13: *“Eşim ve ben ciddi ekonomik zorluklar yaşadık. Çok yokluk yaşadık. O çalışıyordu ama yetmiyordu. Ben de ek gelir kaynağı oluşturabilmek için elimden ne gelirse yapmak istedim harekete geçtim. Burayı kurdum. Kendi yaptıklarımı sattım. Kazandık. Şükür.”*

KG 14: *“Özel sektörde ve devlette iş kapısı açılmadı bana. Kendime göre iş bulamadım. Ailem ve eşim destek oldu sağ olsunlar. Ticarete atıldım.”*

KG 15: *“Önce çıraklık yaptım başka bir kuaförde. Yeteneklerimin farkındaydım ve ayrılmak istedim oradan ayrıldım. Kendi işimi kurmak istedim. Özgürce ve huzurlu bir şekilde sevdiğim işi kendi işimi kendim kurarak yapmak istedim.”*

3. Kadın girişimci olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

Bu başlık altında kadınların girişimci olarak ve girişimcilik faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların neler olduğuna dair bulgulara yer verilmektedir. Araştırmaya dahil olan katılımcıların girişimci olarak karşılaştıkları en büyük sorun 8 katılımcının verdiği yanıtla “sermaye temininde yaşanan sorunlar” olarak beyan edilmektedir. Diğer katılımcılar ise “kadın” olmalarından kaynaklı birçok imkân veya destekten oldukça kısıtlı olarak faydalanabildiklerini, “kadına atfedilen toplumsal rollerin baskısını” ve “kredi almakta zorluk” yaşadıklarını beyan etmektedir. Literatürde bulunan araştırmalar incelendiğinde girişimci kadınların destek bağlamında “cinsiyet ayrımcılığına” uğradıkları bilinmektedir (Carter ve Rosa, 1998, İter, 2010, Hirsch ve Peters, 2002). Diğer bir yandan Yetim (2002), ülkemizde birçok banka, girişimci olmak isteyen kadınların finansman talebinde eşlerinden veya bir erkek bireyden onay almalarını istediklerini ifade etmektedir (Yetim, 2002: 52). Bu tez çalışmasına katılan kadın girişimciler iş kurma aşamasında gerekli olan “prosedürlerin kolay olmadığını” ve oldukça “karmaşık” olduğunu belirtmektedir. Kadın girişimciliğiyle ilgili literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında uygulanan prosedürlerin zor ve karmaşık yapısının girişimciliğe engel olduğu görülmektedir (Arıkan, 2016, Soysal, 2010, Can ve Karataş, 2007, Neergaard, Nielsen ve Kjeldsen, 2006, Aytaç ve İlhan, 2007). Diğer bir yandan kadın girişimciler için yaşanan sorun “müşteri memnuniyeti sağlamanın güçlüğü” olarak ifade edilmiştir. Bu açıdan girişimci kadınlar, müşterilerini memnun edebilmek için olabildiğince onları anlamaya çalışarak güler yüzlü davranmakta ve müşteri istekleri doğrultusunda hareket ederek ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamaya gayret göstermektedirler. Kadın girişimciler müşteriyle iletişim ve diyalog sorunları yaşadıklarını beyan etmiştir. İter, (2008) de yaptığı çalışmada girişimci kadınların müşterileriyle iletişimlerinde en çok dikkat ettiği konuların müşteri memnuniyeti ve güven ortamı oluşturmak olduğunu ifade etmektedir (İter, 2008: 89). Ayrıca “yalnızca belirli bir kesime hitap etme” veya “işletmesinin faaliyette bulunduğu piyasanın darlığı”, “yerelde kalma” ve “personel yetersizliği” diğer katılımcılar tarafından “sorun” olarak belirtilmiştir. Çalışmaya katılan 4 kadın girişimci ise “sorunla karşılaşmadıklarını” beyan etmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, ilgili literatürde kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ile Bartın’daki kadın girişimcilerin karşılaştıkları problemlerin paralel olduğu görülmektedir. Çalışmaya dahil olan katılımcılara yöneltilen, “Kadın girişimci olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?” sorusuna girişimci kadınların vermiş olduğu yanıtlar

aşağıda gösterilmiştir.

KG 1: *“Kadın girişimci olmayı sorun değil bir avantaj olarak görüyorum. Sorunlar yaşanıyor ama yine de bu krizleri fırsata çevirebiliyorum.”*

KG 2: *“Birikimim yok denecek kadar azdı. Ufak tefek birikimlerle girişimci olmak diye bir şey bence çok zor. Borç istesen kadın olduğun için düşünüyor insanlar bir acaba diyorlar. Bu kadın ticarete atılacak bu işi yapacak ama anlar mı yapabilir mi bizim paramızı geri öder mi diyorlar. Bizim yerimizi ev de çocuk bakmak ve hamur açmak gibi görüyorlar. Ne anlar bu işten. Elinin hamuruyla gelmiş gibi kalıplaşmış sosyal rolleri yüzümüze vuruyorlar. Hal böyle olunca kendi sermayemi oluşturmak için sabrettim. Bu yüzden ben maddi zorluklar ve sorunlarla karşılaştım.”*

KG 3: *“Ben kadın girişimciyim diye bir zorlukla veya bir sorunla karşılaşmadım.”*

KG 4: *“İş yaptığım sektör belli daha erkeklerin yoğun çalıştığı aktif olduğu bir sektör. Şimdi ben de bu sektöre dahil olunca ‘ya bu kadın şimdi nasıl sürdürecektir işi nasıl olacak’ diye sorgulamalara ve yargılara maruz kaldım. Önyargılarla karşılaştığım oldu maalesef.”*

KG 5: *“Bartın küçük bir şehir. Piyasa kısıtlı. Öyle olunca biz de kısıtlı kalıyoruz. Bu durum aslında aklımızdaki diğer girişimcilik düşüncelerini de köreltiyor. Mesela şöyle örnek vereyim, dünya mutfağına giriş yapmak istiyoruz ama kime sunacağız. Hitap edeceğimiz bir pazar yok burada. Zaten yaşlı nüfusu ve emekli nüfusu yoğun. Yani piyasa çok dar yeni şeyler için. Ayrıca ekonomik krizlerin etkisiyle sermaye bulmakta zorluk çektim. Öyle durumlar oluyordu ki kimseden hiçbir yerden para maddi kaynak bulamıyordum. Yenilikler ve yeni işler için en önemli şey sermaye o olmadan her şey çok zor. Kadın girişimcilere sermaye desteği, iş yeri kira desteği ne bileyim bu tarz girişimcilik destekleri hatta eğitimleri verilmeli.”*

KG 6: *“Herhangi bir sorunla karşılaşmadım.”*

KG 7: *“Güvenebileceğim, çalışkan bir personel almak istedim. Araştırdım, her yere haber saldım ama gelenleri benim baştan eğitmem yetiştirmem gerekiyordu. Nitelikli eleman bulmakta çok sorun yaşadım. Bir şekilde kurduğum kadroyla deneyimler kazandık. Onlarda*

kendini yetiştirdi. İlk zamanlar böyle nitelikli personel arıyordum ama bulamıyordum. Şimdi niteliksiz de olsa personel arıyorum ama bulamıyorum. alışmak istemiyorlar hemen pes ediyorlar. Personel yetersizliği ile ilgili sorun yaşıyorum.”

KG 8: “Kadınım diye başaramayacağım düşünöldü. Yapamayacağım düşünöldü. Hatta bana “otur evinde artık tehlikeli bir şey kadın için gezmek” dendi. Sıkılıyorsan yeni yemek tarifleri dene örgü modelleri dene diyenler bile oldu. Kalıplaşmış artık kadın evde oturup bunları yapacak diye gezerse başına bir şey gelir hele bir de milleti de gezdirecek iş haline getirecek nasıl olacak diye düşündüler. “Tek başına kadın başına korkmuyor musun başka şehirlerde” gibi sorular sorup beni vazgeçirmeye çalışırlardı. Tabi benim güvenliğimi düşündükleri için de dedikleri olurdu. Bu gibi önyargılarla karşılaştım.”

KG 9: “Özellikle kadın girişimci olduğum bir sorunla karşılaşmadım. Zaten eğitim aldığım bir alanda ilerledim. Bu alanda kadınlara karşı olumsuz ya da köstek olunacak tavırlar sergilenmiyordu. Bu anlamda çalışılan alanla karşılaşılan sorun arasında bir alaka olabilir belki.”

KG 10: “Daha çok işletmemize gelen müşterilerle sorunlar yaşıyoruz. Mesela her işin bir iğribi var. Yani yöntemi var. Biz kural, yöntem ve tarif neyse ona göre hareket ediyoruz. Ama beğenmeyen, daha fazlasını, alıştığını, bildiğini isteyen oluyor. Tatlı dille müşteri veli nimettir diyerek ne isterlerse yapmaya çalışıyoruz. Yine de bazen memnun edemiyoruz müşteri beğenmeyecek laf edecek bir şey buluyor. Müşterilerle iletişim kurmak laf anlatmak zor oluyor.”

KG 11: “Bin bir emek vererek çok güzel şeyler üretiyoruz. Ama bunları kısıtlı bir pazarlamayla müşteriye ulaştırabiliyoruz. Pazarlama noktasında sorunlar yaşadık. Bu anlamda birikmiş paranın önemi de ortaya çıkıyor. Yani sermaye lazım her şeye. Sermayem de bu pazarlamaya ayırmaya yetersizdi. Sermaye sorunu yaşamam pazarlamayı iyi yapamayışımda da etkili oldu.”

KG 12: “Müşteriyle uğraşması çok zor. Yani iletişim ve ürün beğendirmek yoruyor insanı. İstihdam sağladığıım çalışanlarımda ben de müşteri ilişkileri noktasında bazen ne yapacağımızı bilemeyebiliyoruz.”

KG 13: *“Bu iş olurken zaten çok zorluk çektim. Para bulamadım. Basit bir pastane açıp yaptıklarımı satacaktım. Bunun için para lazım finansman lazım. Sermaye temini için kredi alacaktım bir ton prosedür koydular önüme. Zorlandım haliyle. Zaten vermediler. Bu prosedür işleri, bürokratik aşamalar zor, çok karmaşık bana göre.”*

KG 14: *“Bu işletmeyi kurarken sermayem yoktu. Önce aileme danıştım. Ailemden maddi destek alamadım. İş kurulacak motivasyon ve ruh tamam her şey var ama esas şey sermaye yok. Sermaye temin etmek için araştırmadığım yer çalmadığım kapı kalmadı. Sermaye temininde zorlandım sorun yaşadım. Çok sorun yaşadım ama artık bir şekilde ucunu bucağına denkleştirip bismillah dedim başladım.”*

KG 15: *“Ben bir sorun yaşamadım. Kadın olarak her sorunun her güçlüğün üstesinden gelebilecek güç bizlerde var.”*

4. Kendinizde eksikliğini hissettiğiniz girişimcilik yönleriniz var mı? Var ise nelerdir?

Bu başlık altında katılımcıların kendilerinde eksikliğini hissettiği veya gözlemlediği girişimcilik yönlerinin araştırılması sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Katılımcıların kendilerinde eksiklik hissettiği girişimcilik yönü 12 adet kadın girişimcinin beyanlarına göre en çok “pozitif ve sabırlı olamama” kavramlarıyla öne çıkmaktadır. Araştırmaya dahil olan kadın girişimciler “eğitim seviyesinin yetersizliği”, “risk alma noktasında tereddüt veya korku yaşama”, “pazarlama aşamasında bilgi eksikliği hissetme”, “personel pozisyonunu değerlendirmede eksiklik”, “hızlı olamama veya durumlar karşısında zamanında aksiyon alamama”, “ikna kabiliyetinin olmaması” ve “özgüvenli olamama” gibi durumları kendilerinde girişimcilik yönünden yetersiz veya eksik yön olarak beyan etmektedir. 3 katılımcı girişimcilik özellikleri bakımından kendinde herhangi bir eksik yön hissetmediği ifade etmektedir. Araştırmaya katılan kadın girişimcilere yöneltilen, “Kendinizde eksikliğini hissettiğiniz girişimcilik yönleriniz var mı? Var ise nelerdir?” sorusuna girişimci kadınların vermiş olduğu yanıtlar aşağıda gösterilmiştir.

KG 1: *“Küçük bir ilde yaşamının verdiği seyahat ve pazar potansiyeline ulaşmada zorluk yaşadığım için kendimi daha az gelişen daha az gelişime açık biri gibi hissediyorum.”*

KG 2: *“Yok, hissetmiyorum.”*

KG 3: *“Daha çok şey öğrenmek, bilmek istiyorum.”*

KG 4: *“Ben daha ikna edebilen biri olmayı isterdim. Herkese kendi fikirlerimi kabul ettirebilmek, saygı duyulmasını sağlayabilmek isterdim. İkna kabiliyetim hiç yok mesela benim farkındayım. Daha kuvvetli ikna kabiliyetine sahip olmak isterdim.”*

KG 5: *“Risk alırken çok tereddütte kalırım. Kılı kırk yararım. Ama risk bence böyle bir şey değil. Yani daha cesur olup o riski alıp yeni şeyleri daha serin kanlı yapmak daha iyi olabilirdi.”*

KG 6: *“Kendimde girişimcilik özelliği bakımından eksik bir yön görmüyorum.”*

KG 7: *“Kendimi daha da geliştirmeliyim. Eğitim düzeyimi yükseltmem lazım. Daha eğitilmiş daha bilgili olursam daha iyi işler yapabilirim.”*

KG 8: *“Bence iyi bir girişimci aynı zamanda iyi bir insan kaynakları uzmanı da olmalı. Mesela ben işletmemde çalıştırmak için işe alım yapacağım personeli seçerken doğru göremiyorum. Doğru nitelikli personel bulmakta ve olan personeli doğru işe koymakta kendimi eksik görüyorum.”*

KG 9: *“Olağandan hızlı aksiyon almak gerek. Mesela bir durum var belki bir sıkıntılı durum ya da iyi bir durum. O an hızlı ve etkili karar verip hemen uygulamak gerek aslında. Ama ben daha çekingen davranıyorum bazen.”*

KG 10: *“Özgüvensiz davrandığım durumlar oluyor. Olumsuz sonuçlar olursa ne yaparım diye korktuğum oluyor.”*

KG 11: *“Pozitif davranmadım çoğu zaman. Bence girişimci olacak biri pozitif olmalı. Olumsuz durumlarda dahi pozitif görebilmeli. Ama ben hep negatife odaklanıp yerinde saymaya geçebiliyorum.”*

KG 12: *“Yani bu işler sabır işi. Girişim yapacak iş kuracaklar sabırlı olmadı mı olmaz. Ben de o yok mesela. Gerçeği artık daha sabırlı bir insan olmaya başlıyorum. Öğreniyorum ama sabırlı değilim.”*

KG 13: “Eğitimimi yükseltmeye çalışıyorum. Bence benim eğitim eksikim vardı. Girişimci olmak için gereken özellikleri kendimizde gördüğümüz kadar eksik yönlerimizi de görmeliyiz ki geliştirelim. Ben kapatmaya çalışıyorum bu eksikimi. Zaten okumayı çok severim şimdi hem girişimcilikte hem de diğer alanlarda eğitimler alıyorum.”

KG 14: “Hissetmiyorum. Yok.”

KG 15: “Bu pazarlama, satış ve reklamı iyi yapamıyorum. Girişimci kurduğu işi yaptığı işi ve ortaya çıkarttığı ürünü iyi pazarlayabilmeli. Reklamını yapabilmeli ki geliri artsın daha da. Ama işte ben öyle bir insan olmadım.”

5. Kendi işletmenizi kurmadan önce bir deneyiminiz var mıydı ya da kurduğunuz işletmeyle ilgili eğitim aldınız mı?

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin kendi işini kurmadan önce bir deneyime sahip olup olmadıklarının ve işletme ile ilgili eğitim alma durumlarının araştırması sonucunda elde edilen bulgulara burada yer verilmektedir. 9 girişimci kadın girişimcilik faaliyetinde bulunmadan önce bir deneyime sahip olduğunu belirtirken 6 kadın girişimcinin deneyiminin olmadığı görülmektedir. Kendi işini kurmadan önceki uğraşlarında deneyim kazandıklarını ve bunu işle ilgili eğitim olarak değerlendirebileceklerini düşünen kadın girişimciler işleri ile ilgili eğitim almakta istekli olduklarını belirtmişlerdir. Şu an meşgul oldukları işle ilgili konularda eğitim alan 5, herhangi bir eğitim almadığını belirten 10 adet kadın girişimci olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında Akyıldız (2021), kadın girişimcilerin yeni bir iş kurmadan önce deneyim durumunun tespitinde büyük çoğunluğunun deneyim sahibi olduğu yönünde sonuca ulaşılmıştır (Akyıldız, 2021: 67-68). İlgili literatürde kadın girişimcilerin işletme kurmadan önce bir deneyime sahip olmaları veya olmamaları durumu ile Bartın'daki kadın girişimcilerin deneyim sahibi olma oranlarının paralel olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan girişimci kadınlara yöneltilen, “Kendi işletmenizi kurmadan önce bir deneyiminiz var mıydı ya da kurduğunuz işletmeyle ilgili eğitim aldınız mı?” sorusuna girişimci kadınların vermiş olduğu yanıtlar aşağıda gösterilmiştir.

KG 1: “Daha önceden deneyimim vardı. Ancak bunu bir işletmeye dönüştürme noktasında bu deneyim yetersizdi. Eğitim aldım.”

KG 2: *“Hayır yoktu. Evde yaptıklarımı sattığım üç beş kuruş kazandığım bir satış potansiyelim vardı. Daha önce bir yerde çalışmadım. İş hayatı nedir nasıldır bilmezdim.”*

KG 3: *“Evet, deneyimim vardı. İşletmemle ilgili birtakım küçük çaplı eğitimler aldım.”*

KG 4: *“Zaten çalışıyordum. Kuracağım işletme ile ilgili bir eğitim almadım ama almak isterim.”*

KG 5: *“Tecrübem vardı. Ama eğitim almadım. Eğitim bu noktada işlerin daha kusursuz yürümesi için gerekli.”*

KG 6: *“Eğitim aldım ve deneyimim vardı. Zaten öylelikle cesaret ettim.”*

KG 7: *“Eğitim aldığım bir alanda işletmemi kurdum zaten. Bir iş deneyimim de vardı.”*

KG 8: *“Eğitimini almadım yani öyle bir kursa falan gitmedim. Çocukluktan öğrendiklerimi yaptım.”*

KG 9: *“Başka işlerde çalışıp deneyim kazandım. Tecrübe edindim. Şimdi o öğrendiklerimi kullanıyorum. Eğitim almadım.”*

KG 10: *“İş tecrübem yok. İşletmeyle alakalı konularda eğitimim de yok.”*

KG 11: *“Daha önce bir işte çalışmadım. Eğitimi de almadım ama almak isterdim.”*

KG 12: *“İşletme ile ilgili veya çalışma tecrübesi anlamında bir deneyimim yok.”*

KG 13: *“Çalışma hayatındaydım zaten. Bu alanda edindiğim tecrübeler bana çok katkı sağladı.”*

KG 14: *“Hep evdeydim. İş fırsatım olmadı. Ama kendi işletmemi pek ala açtım ve kurdum.”*

KG 15: *“Önceki işlerimde edindiğim cesaretle ve öğrendiklerimle bu işlere kalkıştım. Zaten bizim meslekte önce çıraklık gerek sonra kendi işini açmak daha güzel. Çıraklıkta işle ilgili*

işletmemle ilgili eğitim almış sayılıyorum bence o yüzden eğitimim var.”

6. İşletme kuracak kadın girişimcilere yönelik tavsiyeleriniz nelerdir?

Araştırmaya katılan girişimci kadınlara yöneltilen “İşletme kuracak olan kadın girişimcilere dönük tavsiyeleriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre en çok verilen yanıt “sermaye” kavramı olmuştur. Kadın girişimciler yeni bir işe başlarken sermaye bulmanın önemine ve zorluğuna değinmişlerdir. Bu konunun detaylıca analiz edilerek girişimciliğe başlanması gereken bir konu olduğunu vurgulamışlardır. Diğer bir yandan katılımcılar tarafından girişimcilik faaliyetinde bulunacak olan kadınlara “kararlı olmaları”, “pes etmemeleri”, kendilerine güvenmeleri”, “cesur olmaları”, “eğitimi önemsemeleri”, “sektörü ve piyasayı iyi araştırmaları”, “hırslı olmaları”, “risk alabilmeleri”, “hayal kurabilmeleri”, “zamanı iyi değerlendirmeleri”, “hedef sahibi olmaları”, “üretmeleri”, “disiplinli olmaları”, ve “rekabet edebilme gücüne sahip olmaları” yönünde tavsiyeler yer almaktadır. Bunun yanı sıra bu tez çalışmasına katılan kadın girişimciler önerdikleri tavsiyelerden bir diğerini, yeni iş kuracak olan kadınlara “müşteri istek ve ihtiyaçlarının detaylıca analiz ederek işletmeyi sürdürmenin” birçok yönden avantaj sağlayacağı yönünde ifade etmişlerdir. Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında girişimci kadınların yeni iş kuracak kadınlara verdikleri tavsiyeler arasında; “kararlı olup kendine güvenmek”, “müşteri ihtiyaçlarını araştırmak”, “inanmak”, “cesur olmak” ve “sermaye temini” gibi ifadeler yer almaktadır (Eru, 2019: 814). İlgili literatürde kadın girişimcilerin işletme kuracak kadınlara yönelik verdikleri tavsiyeler ile Bartın’daki kadın girişimcilerin verdiği önerilerin bu yönünün benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Çalışmaya katılan girişimci kadınlara yöneltilen, “İşletme kuracak kadın girişimcilere yönelik tavsiyeleriniz nelerdir?” sorusuna girişimci kadınların vermiş olduğu yanıtlar aşağıda gösterilmiştir.

KG 1: “İş yapılacak ildeki potansiyel iyi araştırılmalı. Yapılmamış iş kollarına yönelilmeli.”

KG 2: “Girişimci olunmalı yani cesaret edilmeli. Ümitsizliğe düşüp evde oturulmamalı. Fikir edinmeliler her konuda öğrenmeye açık olup istedikleri işle alakalı analiz yapmalılar. Hedefleri olmalı aslında. Hedefsiz olmaz.”

KG 3: *“Hayal etmeliler. İnanırları şeyin peşinden gitmeliler. Risk almalı ve kararlı olmalılar. Öncelik para kazanmak değil başarıyı yakalamak olmalı. İşetmesini yeni kuracak olan kadın girişimcilere şunu söyleyebilirim: Başar, para peşinden koşar.”*

KG 4: *“Kendilerine güvensinler. Kişi kendine güvenmeden hiçbir şeyi yapamaz. Yani yapar ama hep bir eksik bir kusurlu olur. O yüzden herkesten önce ve her şeyden önce kendilerine güvensinler.”*

KG 5: *“Üretim, hep üretmek. Tüketici değil üretici olabilmeyi hayal etmek. İşte o zaman her şey değişiyor. Tüm sınırlar kalkıyor.”*

KG 6: *“Korkusuz olunmalı. Çekingen olmamalı. Her şeyi araştırmalılar. Bir bilen varsa ona danışılmalı. Ve en önemlisi asla vazgeçmemeliler.”*

KG 7: *“Risk almak çok korkutucu gözükebilir. Ama sonucu çok iyi olabilir. O yüzden risk almalılar. Alacağı riskleri ve verecekleri kararları iyi araştırma yaparak vermeliler.”*

KG 8: *“Daha önceden deneyimli olan kişilerin röportajlarını okusunlar, alanda deneyim kazanılabilir.”*

KG 9: *“Disiplinli ve azimli olmalılar.”*

KG 10: *“Pes etmemek. Bence her şey burada başlıyor ve bitiyor. Pes edip vazgeçerlerse o zaman her kapı kapanıyor.”*

KG 11: *“Hırslı olsunlar hep. Başarmaya, kazanmaya ve fayda sağlamaya hırslı olsunlar. Öyle ortalama normal davranayım da bir iş başarayım ya da bir girişimde bulunayım diye bir şey olmuyor. Girişimci hırslı olmalı ki girişim yapsın.”*

KG 12: *“Müşteri istek ve ihtiyaçları çok iyi araştırılmalı. Sektörlerinde daha önce yapılan müşteri memnuniyet şeylerini bile inceleyebilirler. Müşteriyi memnun etmek zor ama veli nimet olanlar onlar. O yüzden müşterinin ne istediğini ihtiyacını bilmek lazım.”*

KG 13: *“Sermaye diyebilirim tek kelime ile. Yani şöyle, ben sermaye olmadan çok*

zorlandım. Bir işi yapmak bir işe girişmek için para lazım kaynak lazım. Sermaye çok önemli girişimcilikte. Finansal destek alabilecekleri yerleri iyice öğrenip öyle ilerlesinler. Sermayeleri varsa girişimci olmaları daha kolay olur. Bunu tavsiye edebilirim.”

KG 14: “Böyle küçük bir ilde faaliyet yapacaklarsa buralarda rekabet çok olur. Rekabetle mücadele edebilecek gücü kendilerinde bulmalarını öneririm. Rekabetle mücadele edebilmek için de yine işin ucu sermayeye çıkıyor. Girişimciliğe başlarken sermaye çok önemli bu rekabeti de etkiliyor. Örnek vereyim, işletmeyi kurarken bütçeyi reklama, pazarlamaya da ayırmak gerek böyle olunca rakiplerle rekabet etmek, öne çıkmak ve ayakta kalmak mümkün. Her şey birbiriyle bence bağlantılı. Yeterli sermaye yoksa bunlar da olmaz. Bu devirde bunları hesaplamadan dükkân açıp kepenk kapatan tanıdıklarım oldu.”

KG 15: “Asla geç değildir. Her zaman kendinize güvenin. Mesela ben başkasının yanında çalışıp tecrübe kazandım. Tabii zaman ilerledi. Yaş ilerledi. Ama hiçbir zaman geç kalmadınız. Cesur olun ve kendinize güvenin.”

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Girişimci, yenilik icra eden ve bu yolda gelişim gösterirken risk alan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan girişimci, yeni teknolojilerle ve daha önce kullanılmayan kaynaklarla toplumu tanıştırmaktadır. Böylece yeni kaynaklar veya sık kullanımda olmayan kaynaklar ekonominin işleyişine kazandırılarak üretim artırılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde girişimcilik faaliyetlerinin oldukça büyük bir alan kaplaması şaşırtıcı bir durum değildir. Bu durum girişimcilik faaliyetlerinin desteklendiği ülkelerde ekonomik kalkınmanın ve toplumsal refahın çoğaldığı sonucunu sergilemektedir. Bu açıdan çift taraflı bir etkileşimin olduğu söylenebilir. Ayrıca girişimcilik ile yeni istihdam alanları keşfedilerek işsizlik seviyeleri azalmakta, iktisadi büyüme hızlanmakta ve refah düzeyi yükselmektedir. Girişimcilik faaliyetlerinin kalkınmaya ve diğer alanlara olan etkisi açık olmakla birlikte girişimciliğin, araştırılması, geliştirilmesi ve desteklenerek artırılması hedefiyle hak ettiği önemin gösterilmesi gerekmektedir.

Değişen dünyada yoksulluk ve işsizlik oranlarının giderek arttığı bilinmektedir. Kadınlar dünya nüfusunun büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Dünya ve ülke ekonomisine birçok açıdan katkı sağlama potansiyeli oldukça yüksek olan kadınların girişimcilik faaliyetlerinde bulunmalarının önem taşıdığı bilinmektedir. Girişimcilik faaliyetleri kadınlar için, iktisadi ve toplumsal refahın yükseltilmesinde, ekonominin canlandırılmasında, kaynakların verimliliğinin artırılmasında ve kendilerine atfedilen cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasında temel bir araç olarak görülmektedir. Toplumsal, ekonomik ve sosyal yaşam için önem arz eden kadınlar, girişimcilik faaliyetleri ile hem kendilerine hem de yeni istihdam alanları oluşturarak çalışmak isteyenlere iş fırsatları oluşturabilir ve çalışma yaşamında daha aktif bir role bürünerek iş gücü piyasasında yerlerini alabilirler. Fakat çeşitli sebeplerden dolayı kadınlar girişimci niteliklerini meydana çıkaramayarak bu faaliyetleri gerçekleştirememekte ve iş gücü piyasasında yer bulamamaktadır. Halbuki kadınların girişimcilik faaliyetinde bulunamamaları yalnızca kendilerinin ekonomik durumunu değil, içerisinde bulunduğu toplumun iktisadi kalkınmasını da negatif açıdan etkilemektedir.

Girişimcilik faaliyeti sürecinde kadınların sosyal çevrelerinde birçok sorun ve engelle mücadele ettikleri bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında olumlu bir biçimde yorumlamak güçtür. Kadınların girişimcilik faaliyetlerinin her aşamasında karşılaştıkları sorunlar ve

engellerle mücadele edebilmesi ve efektif bir iş yaşamına sahip olabilmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda etkin ve kalıcı çözümlerin sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca girişimcilğe başlama noktasında kadınları yönlendiren ve iten sebeplerin, faaliyetleri sırasında onları teşvik eden ve negatif etkileyen durumların saptanmasının ve çalışma süreci boyunca karşılaştıkları sorunların ortaya çıkarılmasının girişimci olmak isteyen kadınlar için de yararlı olacağı belirtilebilir. Dolayısıyla kadınların girişimcilik faaliyetinde bulunurken karşı karşıya kaldıkları zorlukları, yönetim şekillerini, çalışma şartlarını, işletmelerini oluşturma ve geliştirme şekillerini, girişimci niteliklerini ve desteklenme durumlarını ortaya koyan geniş ölçekli araştırmalara veya çalışmalara ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle kadın girişimcilerin karşılaştığı problemlerin tespit edilmesi ve bu problemlere yönelik etkin çözüm önerileri getirilmesi adına kapsamlı araştırmalar yapılması gerekli olmaktadır.

Çalışmada Bartın ilindeki kadın girişimcilerin profillerinin, faaliyette buldukları işletmelere yönelik bilgilerin, kadınların girişimcilğe dair bakış açılarının ve girişimcilik süreçlerinde karşılaştıkları durumların ortaya çıkarılması ve analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Bu bağlamda araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen Bartın ilinde faaliyette bulunan girişimci kadınların girişimcilğe başlamalarının 20-30 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında Çelik ve Özdevecioğlu (2001), girişimcilik faaliyetinde bulunan girişimci kadınların, çoğunlukla 26-45 yaş aralığında olduğunu tespit etmiştir. Çelik ve Özdevecioğlu'nun yapmış olduğu çalışmada ulaştığı sonuçların bu çalışmanın yaş aralığı sonuçları ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Soysal (2010), kadın girişimcilğine yönelik yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında kadın girişimcilerin, %45'lik kısmının 25 yaş ve altında kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Soysal'ın yapmış olduğu araştırmanın sonuçları incelendiğinde çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya dahil olan kadın girişimcilerin eğitim seviyelerinin lise ve ön lisans düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde lisans düzeyinde verilen eğitimlerde girişimcilikle ilgili derslerin verilmesine karşın saptanan girişimcilik oranının lisans düzeyinde daha az olarak görülmesinin dikkat çekici olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre

eğitim seviyesi ve girişimcilik arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Literatürde bulunan araştırmalar incelendiğinde Muş ilinde 300 adet kadın girişimci ile görüşmelerin gerçekleştirildiği Tekin (2018)'in yapmış olduğu çalışmada lise mezunu katılımcı sayısının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bahsedilen araştırma, çalışma ile benzerlik göstermektedir. Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde büyük çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar irdelendiğinde Türkiye'de kadın girişimciliğine dair araştırmalarını tamamlayan Özyılmaz (2016) alışmasında, kadın girişimcilerin medeni durumlarının %71,9 oranında evli olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma ölkemizde girişimciliğin evlilikten sonra aileye maddi kazanç sağlama amacıyla bir alternatif olarak düşünüldüğünü göstermiştir.

Kadın girişimcilerin çoğunluğunun işletme faaliyet süresinin 1-10 yıl aralığında ve bu işletmelerinde çalıştırılan personel sayısının 10-49 kişi arasında olduğu görülmektedir. İcra edilen işin büyüklüğü ile çalışan kişi sayısı doğrudan bağlantılıdır. Katılımcı kadın girişimcilerin faaliyette olduğu alanlara bakıldığında çoğunluğun hizmet, ticaret, satış, yiyecek ve tekstil sektörlerini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Özyılmaz'ın (2016) gerçekleştirdiği çalışmada girişimci kadınların hizmet ve satış sektörlerinde yoğunlaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan Türkiye'de hem geleneksel rollere hem de girişimci ideallerine bağlı olan kadın girişimci tipinin baskın olduğu tespit edilirken, modern kadın girişimci türünün özümsemesi ve sürekli olarak ilerleme kaydedilmesi adına geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Erzurum ilinde faaliyet gösteren kadın girişimcilere ilişkin yapılmış olan çalışmalarında Tulan ve Türko (2018) tarafından, katılımcı kadın girişimcilerin %22,5'si kuaför, %22,0'si tekstil, hazır giyim- konfeksiyon, %16,0'sı restoran, kafe, pastane ve %13,5'ü eyizlik eşyaların üretimi ve satışı sektörlerinde faaliyette buldukları belirlenmiştir. Buradan hareketle girişimci kadınların faaliyette yoğunluk gösterdiği sektörlerin, içerisinde buldukları bölgenin şartlarına ve ihtiyaç durumlarına göre değişkenlik gösterdiği ifade edilebilir. Sözü edilen iki araştırmanın sonuçları, çalışma ile paralellik göstermektedir.

Kadın girişimcilerin büyük çoğunluğu işletmeyi kurma ve girişimciliğe karar vermelerinin ana nedeninin aileye ek gelir sağlama isteği ve ekonomik özgürlüklerini elde etmek diğer bir

deyişle maddi bağımsızlıklarını kazanmak olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kadın girişimcilerin işletme kurmalarındaki diğer önemli nedenler bağımsız olmak, kendini kanıtlamak ve kendi işinin patronu olmak istemeleri olarak tespit edilmiştir.

Çelik ve Özdevecioğlu (2001), Çakıcı (2003), Kızılaslan ve Karaömer (2015)' in araştırmalarında kadınların maddi bağımsızlığa sahip olmak, aileye ek finansman temin etmek, kendini ispat etmek ve özgür olmak hedefiyle işletme kurdukları sonucuna ulaşıldığı bilinmektedir. Ayrıca Türkiye'de kadın girişimciliğini konu alan araştırmasında Özyılmaz (2016) kadınların %53,7 pay ile başkasının altında çalışmak yerine kendi işinin yöneticisi olmak arzusuyla girişimcilik faaliyetlerinde buldukları sonucuna ulaşmıştır. Bahsedilen çalışmalar ile bu çalışma karşılaştırıldığında kadınların girişimcilik faaliyetlerine başlama ve işletme kurmaya karar verme sebeplerinin benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların girişimcilik faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların büyük bölümü sermaye temininde yaşanan problemler, kadın olmalarından kaynaklı cinsiyet ayrımcılığı, kadına atfedilen toplumsal roller, karmaşık bürokratik süreçler, küçük şehirde dar piyasa ve kısıtlı pazar koşulları olarak ön plana çıkmaktadır. Araştırma kapsamında belirtilen sorunlara ek olarak kadın girişimcilerin müşterilerle iletişim, kısıtlı piyasa, pazarlama bilgi düzeyinin düşük olması, personel yetersizliği ve finansal olarak desteklenme gibi konularda da olumsuz yönde etkilendikleri belirlenmiştir. Kadın girişimciler için büyük sorunlardan bir tanesi Bartın ilinin dar piyasa koşullarına sahip olması nedeniyle pazarın kısıtlı kalması ve girişimciliğin olumsuz etkilenmesi sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla Bartın ilinde mevcut girişimcilik faaliyetinin negatif açılarının bulunduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca kadına atfedilen toplumsal rollerin girişimcilikte bir engel olduğu ve beraberinde başarısızlığı getirdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları ile benzer özellikler taşıyan Karadal ve Kaygın (2014)'ın gerçekleştirdiği araştırmada girişimci kadınların işletme faaliyet süreçlerinde, cinsiyet ayrımcılığına uğradıkları, tecrübe ve eğitim yetersizliği, işletme, pazar, ürün temini, müşteri memnuniyeti, sermaye temini, dar piyasa, kadına atfedilen toplumsal roller, bürokratik aşamalar ve cinsiyet ayrımcılığı gibi sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Ayaz'ın (1993) araştırmasında kadınların girişimcilikte cinsiyet ayrımcılığı ve mahalle-

çevre baskısı gibi engellerle karşılaştıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca Kahramanmaraş'ta 100 kadın girişimci ile gerçekleştirmiş oldukları Taşlıyan vd. (2016)'ın çalışmada katılımcılar sermaye temini süreçlerinde problemler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Erzurum'da 200 kadın girişimciyle Tulan ve Türko (2018)'nin gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların maddi kaynak temini, sosyal çevrenin negatif yönde baskısı, pazarlama, eleman temini, personel yönetimi, önyargı ve birtakım ayrımcılıklara maruz kaldıkları anlaşılmıştır.

Kızılaslan ve Karaömer (2015)'in araştırmalarında kadının ev ve aile içi rolleri ile toplumsal hayattaki değer yargılarının girişim faaliyetini etkileyen faktörlerden olduğu tespit edilmektedir. Kırsal bölgelerde girişimci kadınlara ilişkin yapılmış olan Acar (2018)'in araştırmasında kadınların girişimcilik sayesinde kendi ayakları üzerinde güçlü bir şekilde durabildiği ve cesaret kazandığı belirlenmiştir. Sözü edilen kadın girişimciliği çalışmalarının sonuçları ile bu araştırmanın ulaştığı sonuçlar paralellik göstermektedir. Diğer bir deyişle literatürdeki benzer araştırmalar incelendiğinde girişimcilik faaliyetinde bulunan kadınları etkileyen faktörlerin birbiriyle örtüştüğü ifade edilebilir.

Girişimci kadınların çalışma yaşamına başlarken taşıdığı bilgi, tecrübe ve yeteneklerinden yola çıkarak, kendilerini girişimcilikte yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Ancak katılımcıların, olumlu olamama, sabırsız olma, eğitim seviyesi, pazarlama bilgi düzeyi, risk alma oranı, daha özgüvenli olma ve ikna kabiliyetine sahip olma gibi özellikleri kendilerinde eksikliğini hissettiği girişimcilik yönleri olarak tespit edilmiştir.

Bu araştırmada katılımcıların girişimci olmadan önce tecrübe sahibi oldukları ve kurdukları işletmelerle ilgili eğitim almadıkları ancak eğitim almak istedikleri ve eğitime önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan benzer çalışmalara bakıldığında Tambunan (2007), İlder (2010), Bruni vd. (2004) tarafından araştırmalarında kadınların girişim faaliyetlerinde çalışma deneyiminin ve eğitim düzeyinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Diğer bir taraftan, çalışma kapsamına dahil edilen girişimci kadınların işletme kurarken devlet desteklerinden yararlanma oranı düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. İhtiyaç duyduğu finansal desteği kendi birikimlerinden ya da aile desteğiyle sağladıkları tespit

edilmiştir. Kadınların girişimcilik faaliyetine başlarken finansal desteğini büyük oranda bireysel ve ailevi birikimlerden karşıladıkları sonucuna varılmaktadır. Araştırmaya katılan 15 katılımcının büyük bir kısmının kendi işletmelerini kendi sermayesi ile kurdukları sonucuna ulaşılmaktadır. Kalan katılımcıların çoğunluğunun ise KOSGEB tarafından sağlanan hibe ve kira desteği gibi desteklerden faydalandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda kadınların, girişimciliği destekleyen kurum ve kuruluşlardan faydalanma oranının düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu açıdan Çakıcı (2003), Eğrican ve Karadeniz (2008)'in kadın girişimciliğini konu alan çalışmalarında kadınların girişimcilikte finansal desteği daha çok bireysel birikimlerinden oluştuğu ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar ile bu araştırmada kadınların girişimcilikte desteklenme durumlarına yönelik elde edilen sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Ayrıca Özyılmaz (2016) araştırmasında girişimci kadınların işletme faaliyet süreçlerinde sermayelerini ilk olarak bireysel birikimlerinden karşıladıkları sonucuna varılmıştır. Bu çalışma ile literatürde kadın girişimciliği alanında yapılan çalışmaların benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırmadan ulaşılan sonuçlara göre katılımcılar tarafından yeni işletme kuracak olan kadın girişimcilere, sermayenin ve kararlı olmanın önemine vurgu yapan tavsiyelerde bulunulmuştur.

Deneyimin, girişimciliğin kilit noktası olmadığını belirten katılımcılar, sektörde başarı sağlayan bir girişimci olmak için ilk olarak kararlılığın, cesaretin, hırsın, hayal gücünün, risk alabilmenin, pes etmemenin ve müşterilerle güçlü iletişim becerilerine sahip olmanın gerekli olduğunu beyan etmişlerdir.

İlgili literatür incelendiğinde Bakay vd. (2020)'nin çalışmalarında girişimcilikte başarı yakalamak isteyen kadınların aileden gelen girişimcilik deneyimine gerek olmadığı, başarılı olmak için önemli olanın cesur, özgüvenli, istikrarlı, kuvvetli iletişim gücüne sahip ve hırslı olmak gibi kişilik özelliklerinin barınması gerektiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ile literatürdeki çalışmalarda ulaşılan sonuçların birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Çalışmada ulaşılan veriler ışığında önerilen düzenlemeler ve önlemler şu şekilde

sıralanmaktadır:

- Kadın girişimciler için devlet destekleri artırılmalı ve hem iş kurma aşamasında hem de desteklerden faydalanma sürecinde bürokratik işlemlerin azaltılması gerekmektedir.
- Yalnızca girişimci kadınların yaşadığı sorunlara ilişkin hususi birimler oluşturularak kadın girişimciliği konusunda düzenli çalışmaların yapılması önerilmektedir. Bu amaçla görsel ve yazılı iletişim kanalları kullanılarak kamuoyundan destek oluşturulacak faaliyetlerde bulunulmalıdır.
- Kadın girişimcilerin eğitim düzeyi ve tecrübe eksikliklerinden meydana gelen problemlerin çözümüne yönelik devlet desteğiyle oluşturulan mesleki eğitim kurslarının ücretsiz bir biçimde girişimci olmayı hedefleyen kadınlara sunulması gerekmektedir.
- İl potansiyeline dair geliştirmelerin yapılmasının ardından girişimci kadınların en büyük sorunlarından bir tanesi olan sermaye temini konusunun çözümü amacıyla girişimcileri teşvikler hakkında bilgi sahibi yapmak gerekmektedir. Bu açıdan Bartın Ticaret ve Sanayi Odası ve Kadın Girişimciler Kurulu'ndan faydalanılabilir. Ayrıca Bartın Ticaret ve Sanayi Odasına bağlı olarak kurulacak birimler ile girişimci kadınlara koçluk, mentorluk ihtiyaçlarına dönük ve alanında uzman akademisyenler tarafından girişimcilik konulu teorik içeriklere dair bilgiler verilebilir.
- Kadın girişimciliğinin olumlu ve önemli yönlerine dikkat çekecek biçimde aday girişimcileri teşvik edebilecek biçimde bilgilendirme konferansları ve eğitimleri düzenlenebilir. Ayrıca alanında güçlü rol model olabilecek girişimcilerin başarı hikayeleri kadın girişimcilerle paylaşılarak özendirme ve teşvik etme aynı zamanda kadın girişimcilerin reklamlarını yapma olanağı sağlanabilir.
- İktisadi ve sosyal kalkınmada kilit rol oynayan girişimcilik için toplumda temel düzeyde eğitimden itibaren yenilik ve girişimcilik olgusuna dair dersler-eğitimler müfredata eklenmelidir. Böylece gelecek nesiller için bir altyapı hazırlanarak girişimci sayısının artırılması sağlanabilir. Dolayısıyla ülkemiz için faydalı olacak bir hamle yapılmış olacaktır.
- Girişimci kadınlara ilişkin teşvik kredilerinin miktarının artırılması, sürelerinin uzatılması ve vergi muafiyetlerinin sağlanması da teşvik edici unsurlar olarak düşünülmektedir.

- Üniversite-sanayi iş birliği çerçevesinde akademik destekten ve alanında deneyimli bireylerden destek alınarak çalıştaylar ve seminerler düzenlemesi kadın girişimciler için eksik oldukları konularda eğitimlerin yanı sıra girişimcilik eğitimleri verilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca bu konuda kurslar sertifika programlarıyla teşvik sağlanmalıdır.
- Toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet ayrımcılığına maruz kalınan ortamın iletişim araçları ve devlet kurumlarının desteği. Yoluyla doğallaştırılarak özendirilmeli ve olumsuz bakış açısının kırılması sağlanmalıdır. Ayrıca kadınların ev işlerinde ve çocuk bakma gibi yükümlülüklerinden doğan kalıplaşmış cinsiyet rollerini hafifletebilmeleri adına Bartın Belediyesi tarafından kreş ve yaşlı bakımı gibi hizmetlerin kadın girişimcilerin olanağına sunulması gerekmektedir.
- Kadın girişimciliği ülkemizde kadın dayanışması ve desteği boyutunda araştırılarak sonuçları paylaşılmalı ve teşvik edilmelidir. Bu bağlamda kadın girişimciliği olgusu sosyoloji ve psikoloji gibi boyutlarda araştırma konusu yapılarak irdelenmelidir. Böylece daha farklı bakış açıları ile daha sürdürülebilir çözüm önerileri sağlanabilecektir.
- Personel yetersizliği noktasında yaşanan sorunlara yönelik şehirdeki meslek liseleri ve yüksekokullar aracılığıyla uzman olunan sahaya göre eleman yetiştirilmesinin teşvik edilmesi önerilmektedir.

Kadınların ülke istihdamına katılımının artırılması ve kadın girişimcileri etkileyen faktörlerin daha kapsamlı araştırılması için daha geniş ölçekli çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu açıdan küçük bir il olarak bilinen Bartın'da yapılmış bu araştırma, yerel boyutta kadın girişimciler ve problemleri ilgili daha sonra gerçekleştirilecek olan benzer çalışmalara kaynak teşkil edebileceği ve kılavuzluk yapabileceği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, S. (2018). “Kırsal Bölge Kadın Girişimciliği Bağlamında Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı).” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1097–1123.
- Afşar, B., ve Doğanalp, B. (2016). *Kadın Girişimciliği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Ağca, V. (2005). İç Girişimcilik Yapısı ve Firma Performansına Etkileri: Denizli Tekstil Sektöründeki Firmalarda Bir Araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Afyon. 282.
- Akça, Y., ve Esen, Ş. (2020). *Bartın'da Girişimcilik* içinde 1- Tarih ve Kültür. Ed.; T, Karakök, , ve H. Demir, Hiper Yayın, İstanbul, 315-335.
- Akmut, Ö., Aktaş, R., Aykaç, B., Doğanay, M.M., Yüksel, Ö., Müftüoğlu, T., Durukan T. (2003). *Girişimciler İçin İşletme Yönetimi*, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Aktaş, G. (2015). Kadın Girişimcilerin Sorunları, Kocaeli Örneği. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, 27 (315). 32-37.
- Akyıldız, T. (2021). Kadın Girişimciliği: Kastamonu İli Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı. Kastamonu. 101.
- Altındal, M. (1994). “*Osmanlıda Kadın*”, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Anderson, A. H., ve Woodcock, P. (1996), *Effective Entrepreneurship*, Massachusetts: Blackwell. 197.
- Apak, S., Taşçıyan, K. ve Aksoy, M. (2010). *Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Arabacı, B. (2015). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Cinsiyete Dayalı İş bölümü ve Çalışan Kadın. *Türkiye'de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*, 50-54.
- Arıkan, C. (2016). Kadın Girişimcilikte Başarı ve Başarıyı Etkileyen Faktörler, Bursa Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(3 (Özel Sayı)), 138-156.
- Arıkan, S. (2003). Kadın Yöneticilerin Liderlik Davranışları ve Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara: 1. 3.
- Arıkan, S. (2004). *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*. Siyasal Kitapevi: Ankara.
- Aşkın, A., Nehir, S., ve Vural, S. Ö. (2011). Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6 (2): 56-72.
- Atasoy, T. (2009); *Kendinizin Patronu Olmak: Girişimcilik*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara. 11.

- Audretsch D. B. (2003). Entrepreneurship: A Survey of The Literature. European Communities, Belgium.
- Ayaz, N. (1993). "Türkiye’de Çalışan Kadınların Sorunlarına Yönelik Bir İnceleme (Tekstil İşkolundan Örnekler)." *D.E.Ü. İ. İ.B.F. Dergisi*, 8 (1), 175-191.
- Ayazlar., R. A. ve Ayazlar, G. (2015). Dönemin Girişimci Uygulamaları: Turizmde Dünya Markalarından Örnekler. *II. Uluslararası Girişimcilik ve Kariyer Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 9-11 Ekim 2015, Muğla*, 157-170.
- Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15: 139-160.
- Aytaç, Ö., ve İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18: 101-120.
- Bakan, İ. (2015). *Girişimcilik, Kobi'ler ve Strateji*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Bakay, M. E., Müftüoğlu, M., Nalbantoğlu, A., Çoçan, E. (2020). Kırsal Kesimlerdeki Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma: Manisa-Demirci Örneği. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15, 295-306.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3(1), 1-15.
- Bandera, C., Collins, R. ve Passerini K. (2018) Riskybusiness: Experientiallearning, Information and Communications Technology and Risk-Taking Attitudes in Entrepreneurship Education. *The International Journal of Management Education*, 16:224-238,
- Baraz, B. (2006). Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma Ölçütleri. 2. *Aile İşletmeleri Kongresi Bildirileri, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, Yayın No:53, 126*.
- Başar, M., ve Tosunoğlu, B. (2006). Değer Yaratımında İç Girişimciliğin Değişen Boyutu: Bilgi Girişimcilerinin Rolü. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1.(1), 123-134.
- Batstone, S., ve Pheby, J. (1996). Entrepreneurship and Decision Making: The Contribution of G.L.S. Shackle, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, Volume 2, No:2, 34-51.
- Bayraker, N. (2018). Girişimcilik ve Kadın Girişimcilere Destek Olan Kurum ve Kuruluşlar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı. İstanbul. 72.
- Bayramoğlu, Z., Ağızan, K., Bozdemir, M. ve Ağızan, S. (2020). Örgütlü Kadınların Girişimcilik Potansiyellerinin Belirlenmesi. *Atlas Akademi. Konya*.
- Bedük, A. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (Elektronik)*, 3 (12): 106-117.
- Bektaş, C. (2021). Girişimcilik Kariyerinin Tercihinde ve Sürdürülmesinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Engeller ve Sorunların Araştırılması: Karabük İli Örneği.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Karabük. 94.

- Berber, M., ve Eser, B. Y. (2008). Türkiye’de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz. ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources, 10(2), 1-16.
- Bocutoğlu, E. (2012). *İktisadi Düşünceler Tarihi*, Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Boz, A. (2012). Girişimci Kadınların Kişilik Özellikleri ve Yetiştirilme Stilleri Üzerine Bir Değerlendirme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı. Ankara. 148.
- Bozkurt, Ö. Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O., Alparslan, A. M. (2012). Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (15), 229-247.
- Börü, D. (2006). Girişimcilik Eğilimi Marmara Üniversitesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi Yayın*, (733).
- Bruni, A., Gherardi, S., ve Poggio, B. (2004). “Entrepreneur- Mentality, Gender and The Study of Women Entrepreneurs. “ Journal of Organizational Change Management, 17(3), 256-268.
- Büyükbeşe, T., Dikbaş ve Doğan, İ. (2021). Kadın Girişimcilerin Covid-19 Pandemi Sürecindeki Girişimcilik Algıları: Kayseri ve Gaziantep Örneği. 7 (2): 219-247.
- Can Y. ve Karataş A. (2007). Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği, Selçuk Ü. *Karaman İ.İ.B.F. Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, 251-261.
- Can, H. (2005). *Organizasyon ve Yönetim*, 7. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cansız, E. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Isparta. 118.
- Carter S. ve Rosa P. (1998). The Financing of Male and Female Owned-Business, Entrepreneurship and Regional Development, 10(3), 225-241
- Casson M, Wadeson N., 2007, ‘Entrepreneurship and Macroeconomic Performance’ , Strategic Entrepreneurship Journal, 1:239-262
- Cevher, E. (2016). Yenilikçi Girişimciliğin Geliştirilmesinde Girişimcilik Eğitiminin Önemi: Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırması Dergisi*, 17 (37), 1-17.
- Ceylan, A. ve Demircan, N. (2002). Girişimcilerin Başarı, Güç ve Yakın İlişki İhtiyaçlarının Kişilik Özellikleri ile İlişkisi Üzerine Düzce Bölgesi’ndeki KOBİ’lerde Yapılan Bir Araştırma. 21. yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri. *K.K.T.C: Doğu Akdeniz Üniversitesi İşletme Fakültesi*.

- Cici, E.N. (2013). Kadınların Girişimcilik Yolunda Karşılaştıkları Sorunların Öz Girişimcilik Yetenekleri Üzerindeki Etkisi: Konya İlinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya. 186.
- Costa, D. L. (2000). From Mill Town To Board Room: The Rise of Women's Paid Labor, National Bureau Of Economic Research Working Papers, WP No:7608, Cambridge.
- Coulter, M. (2012). Stephen P. Robbins. *Management*. Pearson.
- Coyne, I. T. (1997). Sampling in Qualitative Research. Purposeful and Theoretical Sampling; Merging or Clear Boundaries. *Journal of Advanced Nursing*, 26(3), 623-630.
- Çakıcı, A. (2003), "Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Kurma Öyküsü ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler", 11. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Afyon.
- Çakıcı, A. (2006). Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Yaşamını Etkileyen Faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (8): 4.
- Çakmak, Ö. (2019). Kadın Girişimciliği Malatya Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Elâzığ. 85.
- Çalışır, G., ve Çakmak Kılıçaslan, E. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın girişimcilik: TEB, KOBİ TV. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 2 (1): 124-140.
- Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001). Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma. 1. Orta Anadolu Kongresi. Nevşehir.
- Çetin, C. (1996). Yeniden Yapılanma Girişimcilik Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi. İstanbul: Der Yayınları.
- Çetindamar, D, (2002). *Türkiye'de Girişimcilik*, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Çöğürçü, İ. (2016). İktisadi Doktrinlerde Geçmişten Günümüze Girişimciliğin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35: 65-80.
- Dansık, Ş. (2001). Türkiye'deki Girişimci Profili. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Konya. 165.
- Demir, G. (1993). Ahilik, Çalışma, Bilim, Akıl, Ahlak, *Perpa Dergisi*, Sayı 22, İstanbul. 45.
- Dikbaş, K. (2005). Dünyaya Açılan Türk Girişimciliği. *Çerçeve, Müstakil ve İş Adamları Derneği Dergisi*, 13(35), 61-62.
- Doğanay, F. (1993). Türkiye'de Kadın Girişimciliğini Özendirme ve Destekleme Konusunda Görüşler ve Öneriler, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli. *Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi Yayın No: 74, Ankara, 84-86.*

- Doğramacı, B. (2006). Kadınları Girişimci Olmaya Yönelten Nedenler ve Giresun Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Sakarya, 68.
- Durak, İ., İrmiş, A. ve Özdemir, L. (2017). *Girişimcilik Anadolu Kent Girişimciliğinden Örnekler*. 2. Baskı. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Durukan, T. (2006). Düünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğın Önemi. *Girişimcilik Kalkınma Dergisi*, 1 (2): 25-37.
- Ecevit, Y. (1993). Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli. *Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi Yayın No: 74, Ankara, 15-34*.
- Efe, M. N. (2016). *Girişimcilikte Temel Prensipler*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Eğrican, N. ve Karadeniz, E. (2008). Entrepreneurship in Turkey: The Turkish Annual Report. İstanbul: GEM Publishing.
- Erdun, Ş. (2011). Kadın Girişimcilerin Risk Alma Eğilimi ve Kendine Güven Özellikleri Üzerine Bir Çalışma: Zonguldak Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Zonguldak. 131.
- Erol, H. (2023). Optik Sektöründe Kadın Girişimciliğinin Önündeki Engeller Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. 94.
- Erol, Y., ve Çiçek, A. (2020). Kadın Girişimcilerin İş Kurma Süreçlerinde Karşılaştığı Sorunlar ve Demografik Faktörlerle İlişkisi: Orta Anadolu Örneği. *International Journal Entrepreneurship and Management Inquiries*, 4 (1): 72-94.
- Ertürk, Y., (1993). Girişimcilikte Örgütlü Dayanışma Yaklaşımı, Girişimciliği Özendirme ve Destekleme Paneli, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi Yayın No:74, Ankara, 55-56.
- Eru, O. (2019). Bolu İli'nde Faaliyet Gösteren Kadın Girişimcilerin Pazarlama Bilgi Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 806-825.
- Fidan, F. ve Yılmaz, T. (2006). Kadın Girişimciliğine Alternatif Bakış Serüven mi? Macera mı?, Doğu Akdeniz Üniversitesi 2. Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı, Nisan, Kuzey Kıbrıs.
- Fuller, Nerys. (2009). Entrepreneurship and Business a Regional Perspective, Editors: Miguel-Angel Galindo, Joaquín Guzman, Domingo Ribeiro.
- Gelo, O., Braakmann, D., ve Benetka, G. (2008). Quantitative and Qualitative Research: Beyond The Debate. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 42 (3), 266-290.

- Ger, G., (2009). Tüketici Araştırmalarında Nitel Yöntemler Kullanmanın İncelikleri ve Zorlukları. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Goffee, R. ve Scase, R., (1992). *Kadınlar İş Başında, Kadın Girişimcilerin Deneyimleri*, çev. Ahmet Fethi, Eti Kitapları, İstanbul, 78.
- Goldin, C. (1991). “The Role of World War II in The Rise of Women’s Employment”, *American Economic Review*, (4), 741-756.
- Gökakın, Z. Ö. (2000). Doksanlı Yılların Yeni Kahramanları: Türkiye’de Girişimci Kadın Profili. 8. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı. Nevşehir, 109-123.
- Gökçil, T. (2019). Girişimcilik ve Kadın Girişimciliği İş Yaşam Dengesinde Engel ve Fırsat Analizi: Konya İli Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. KTO Karatay Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı. Konya. 141.
- Gönüllü, M., ve İçli, G. (2001). Çalışma Yaşamında Kadınlar: Aile ve Ev İlişkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 86.
- Guest, G., Bunce, A., Johnson, L. (2006). How Many Interviews are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability, *Field Methods* 18 (1), 59-82.
- Güleç, S. (2011). Kadın Girişimciliği: Karaman Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Karaman. 150.
- Gültekin, E. (2018). Kadın Girişimciliği, Kadın Girişimciliğinin Önündeki Engeller ve Gelişmeler; Türkiye Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Konya. 133.
- Güney, S. (2006). Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 25-43.
- Güney, S. (2015). *Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürol, A., ve Marşap, A. (2007). Geçmişte ve Günümüz Yaşamında Ücretsiz ve Ücretli İşgücü Olarak Kadın. *Bilig*, 42: 95-109.
- Gürol, M. A. (2000). *Türkiye’de Kadın Girişimci ve Küçük İşletmesi: Fırsatlar, Sorunlar, Beklentiler ve Öneriler*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Gürol, M.A. (2006). *Küresel Arena’da Girişimci ve Girişimcilik*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hisrich, D.R., ve Peters, M.P. (2002). *Entrepreneurship: Starting, Developing and Managing a New Enterprise*, Third Ed., Richard D. Irwin Inc.
- Hughes, Karen. D. (2003). Pushed or Pulled Women’s Entry Into Self-Employment and Small Business Ownership. *Gender, Work and Organization*, 10(4): 437-438.
- İlter, B. (2008). Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe

- Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Afyonkarahisar. 234.
- İlter, B. (2010). *Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği*. Adalet Yayınevi. Ankara.
- İraz, R. (2005). *Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Jalbert, S.E. (2000). *Women Entrepreneurs in The Global Economy*, New Jersey.
- Kahraman, Ü. G. (2020). *Kültürümüzde Kadın Girişimci*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Kalkan, A. (2011). Kişisel Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranış Kontrolünün Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14)*, 189-206.
- Kamaç, H., ve Kışman, Z. A. (2020). Türk Girişimciliğinin Tarihi ve Gelişimi. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(2)*, 129-148.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Kapu, H. (2001). Orta ve Güneydoğu Anadolu'da Yaşayan Girişimci / Yöneticilerin Yaşamı ve Girişimcilik Değerleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. 295.
- Karaca, A. (2007). Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri: Cam Tavan Sendromu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Konya. 136.
- Karadal, H. ve Kaygın, E. (2014). *Kadın Girişimciliği*, Girişimcilik içinde, 4.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Karasar N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 35. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, S. (1991). *Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Boy İşletmeler*, İstanbul: Veli Yayınları.
- Kaynar, G. (2022). Kadın Girişimciliğinin Başarısını Etkileyen Faktörler; Mersin İlinde Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Mersin. 101.
- Keskin, S. (2014). Türkiye'de Kadın Girişimcilerin Durumu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 9 (1)*, 71-94.
- Kırçicek, Ö. B. (2021). Kadın Girişimciliğini Etkileyen Motivasyonel Faktörler: Konya İli Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Karaman. 161.
- Kızılaslan, N. ve Karaömer, M. (2015). "Hatay İli Kırsalındaki Kadınların Girişimcilik Eğilimlerinin İncelenmesi." *Türk Tarım - Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 3(6)*, 371-379.

- Kocacık, F., ve Gökkaya, V. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (1): 195-219.
- Kuratko, D.F., ve Hodgetts R.M. (2001). *Entrepreneurship a Contemporary Approach*, South-Western Thonson Learning, Mason, Ohio.
- Kutunis, R. Ö. (2006), *Girişimci Kadınlar*, İstanbul: Değişim Yayınları.
- Küçük, O. (2005), *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.
- Küçükkalay, D. (1998). Türkiye’de Planlı Dönemde Kadın Nüfusu ve Kadın İşgücü İstihdamındaki Gelişmeler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (3).
- Luborsky, M. R., ve Rubinstein, R. L. (1995). Sampling in Qualitative Research: Rationale, Issues, and Methods. *Journal of Aging Research*, 17 (1), 89-113.
- Makal, A. (2010). Türkiye’de Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Emegi. *Çalışma ve Toplum*, 2(25), 13-40.
- Maksüdünov, A. (2018). Girişimcilik Motivasyonunu Etkileyen Faktörler: Kırgızistan ve Hindistan’da Lisansüstü Öğrenciler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41): 38-56.
- Marangoz, M. (2008). *Girişimcilik*, Pozitif Matbaacılık.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. New York: Sage.
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for Qualitative Research. *Family Practice*, 13(6), 522-526.
- Mason, M. (2010). Sample Size and Saturation in PhD Studies Using Qualitative Interviews. *Forum: Qualitative Social Research*, 11(3).
- Metin, Ş., ve Kariman Arabacı, R. (2013). *Her Alandaki Kadın İstihdamının Artırılması ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu*. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları, 1-194.
- Mill, J. S., (1970). *Principles of Political Economy Books IV and V*, England: Penguin Books, First Published, 1970.
- Minniti, M., ve Arenius, P. (2003). Women In Entrepreneurship. *The Entrepreneurial Advantage Of Nations: First Annual Global Entrepreneurship Symposium (United Nations Headquarters)*, 29.
- Morgan, D. L. ve Morgan, R. K. (2008). *Single-Case Research Methods for The Behavioral and Health Sciences*. SAGE Publications.
- Mukovic, N. (2019). Karadağ’da Kadın Girişimciliğin Kadınların Çalışma Hayatındaki Yeri ve Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul, 105.

- Müftüoğlu, T. (2003). *Girişimciler İçin İşletme Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi. 430.
- Nakip, M., (2003). *Pazarlama Araştırmaları, Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*, Seçkin Yayınevi.
- Narin, M., Marşap, A., ve Gürol, M. A. (2006). Global Kadın Girişimciliğinin Maksimizasyonun Hedeflenme: Uluslararası Arenada Örgütlenme ve Ağ Oluşturma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (1): 65-78.
- Neergaard H.,Nielsen K. ve Kjeldsen J. (2006) State of The Art of Women's Entrepreneurship, Access to Financing and Financing Strategies in Denmark, Growth Oriented Women Entrepreneurs and Their Business, Eds. B.Candida, N.M Carter, E.J Gatewood, P.G Green, M. M Hart, Edward Edgar Publishing Limited, USA, 88-111.
- OECD (2004), “Kadın Girişimciliği: Sorunlar ve Politikalar,” 2. OECD Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerden (KOBİ'ler) Sorumlu Bakanlar Konferansı. İstanbul. 45.
- Orhan, M., ve Scott, D. (2001). Why Women Enter Into Entrepreneurship: An Explanatory Model. *Women In Management Review*, 16(5), 232-247.
- Öktem, M. K., Aydın, M. D., ve Ekinci, S. (2007). Türkiye’de Girişimciliğin Geliştirilmesinde KOSGEB'in Rolü ve Önemi: Uygulamalı Bir Çalışma. *Sosyoekonomi Dergisi*, 5 (5): 47-76.
- Önce, A. G., Marangoz, M. ve Erboy N. (2014). Ekonomik Büyüme ve Kalkınmada Girişimciliğin Rolü ve Önemi. Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı.
- Özal, P. H. (2009). Türkiye'de Girişimcilik Teşvikleri ve Yeterliliği Ankara'da Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı. Ankara. 114.
- Özkul, G. (2007). Kapitalist Sistemin Sürükleyici Aktörleri: Ekonomik Teoride Girişimciler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 343-366.
- Öztürk, N. (2015). Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (7).
- Özyılmaz, A. M. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Anabilim Dalı. 168.
- Pirinççi, A. E. (2020). Bölgesel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Etkisi: Elâzığ Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı. 102.
- Polat, D. D. (2011). Girişimcilik Motivasyonu ve İşletme Yenilikçiliği Arasındaki İlişkinin Araştırılmasına Yönelik Turizm İşletmelerinde Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6 (2), 227-254.

- Rose, P., Beeby, J. & Parker, D. (1995). Academic Rigour in The Lived Experience of Researchers Using Phenomenological Methods in Nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 21(6), 1123-1129. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1995.21061123.x>
- Sandıklı, F. (2009). *Aktif Yasamda Kadın: Türkiye Örneği*.
- Sarri., K. ve Trihopoulou, A. (2004). Female Entrepreneurs Personal Characteristics and Motivation: Review of Greece Situation. *Women in Management Review*, 20(1): 32-33.
- Schumpeter J. A. (1950). *Capitalizm, Socializm and Democracy*, Third Edition, Harper Torchbooks, New York.
- Sezgin, E. E. (2020). Kadın Girişimciliği ve Karşılaştıkları Sorunlar: Elâzığ, Türkiye’den Yerel Bir Bulgu. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 236-254.
- Shackle, G. L. S. (1967). *Expectations, Investment and Income*. Oxford: Clarendon Press.
- Shane, S., Kolvereid, L., & Westhead, P. (1991). An Exploratory Examination of The Reasons Leading to New Firm Formation Across Country and Gender. *Journal of Business Venturing*, 6(6), 431-446.
- Sinanoğlu Koç, E. (2005). Kadın Girişimciler Kavramı ve Serbest Meslek Mensubu Kadın Girişimcilere İlişkin Konya İlinde Uygulamalı Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Konya. 124.
- Sipahi, E. (1997). Türkiye’de Girişimcilik ve Kadın Girişimciler Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. 118.
- Soysal, A. (2010). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65 (1): 83-114.
- Sönmez, A., ve Toksoy, A. (2014). Türkiye’de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21(2), 41-58.
- Stevenson, L. (1998). Women and Economic Development: A Focus an Entrepreneurship. *Journal of Development Planning*, No:18, 113-126.
- Şahin, E. (2009). Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17), 286-309.
- Şekerler, H. (2006). Kadın Girişimciler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Kütahya. 235.
- Şimşek, M. Ş. (1998). *İşletme Bilimlerine Giriş Ankara*: Nobel Yayıncılık.
- Tahtalı, F. A. (2018). Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Malatya Kentsel Alanda Kadın

- Girişimciler Üzerine bir Araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Malatya, 204.
- Tambunan, T. (2007). "Development of SME and Women Entrepreneurs in a Developing Country: The Indonesian Story." *Small Enterprise Research*, 15(2), 31-51.
- Tamer, G. (2013). Dünya'ya Kıyasla Türkiye'de Kadın Girişimciliği, Women's Entrepreneurship in Turkey Compared to The World. International Conference on Eurasian Economies, 649-656.
- Tan, Z. S. (2006). Tarihi Akış İçinde Kastamonu Kadın Girişimciliği, *Atatürk Üniversitesi 14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 528- 539.
- Taşlıyan, M, Hırlak, B, Çiftçi, E. G. ve Fidan, E. (2016). Kahramanmaraş'taki Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Girişimci Olma Nedenleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu: 13- 15 Ekim 2016 (2522-2540). Elazığ: Asos Yayınları.
- Tekin, M. (1999). *Girişimcilik: Kendi İşini Kurma ve İşletme*, 2.Baskı, Damla Ofset, Konya.
- Tekin, Z. (2018). Muş İlinin Kadın Girişimcilik Eğilimini Belirlemeye Yönelik Bir Pilot Araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 6 (1), 149-165.
- Tekindal, M., ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Thompson, L. (1999). The World of The Entrepreneur - A New Perspective, *Journal of Workplace Learning: Employee Counselling Today* Volume. 11.Number 6, 209-224.
- Top, S. (2006). *Girişimcilik Keşif Süreci*, İstanbul: Beta Basım Yayınları. 23-24.
- Tulan, D. ve Türko, S. E. (2018). Kadın Girişimciliği: Erzurum İlinde Bir Uygulama. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA)*, 3 (1), 285-306.
- Tutar, H., ve Küçük O. (2003). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tügiad (1993). "Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Değişen Girişimci Nitelikleri" Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri. Simge Ofis Matbaacılık. Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 17.01.2024.
- Türker, D., ve Can, H.Ö. (2006). Fostering Women Entrepreneurship in the Accession Process: A Field Study on the Entrepreneurial Propensity of Turkish University Students, 1st Biennial International Women's Studies Conference, Izmir Universty of Economics.
- Uygun, R. (2018). *Girişimcilik Teori ve Yaklaşımları*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Uzun, H., ve Ömer Çakmak. (2020). Dünden Bugüne İş Dünyasında Kadın Girişimciliği;

- Malatya Örneği. *Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities*, 7 (4): 11-26.
- Van Manen, M. (2007). Phenomenology of practice. *Phenomenology & Practice*. 1(1), 11-30. <https://doi.org/10.29173/pandpr19803>.
- Verheul, I., Van Stel, A. J., Thurik, A. R., (2006), "Explaining Female and Male Entrepreneurship at The Country Level", *Entrepreneurship And Regional Development*, c.18 s.2, 151-183.
- Viyana, V., ve Kamalanabhan, T. J. (1998). A Scale to Assess Entrepreneurial Motivation, *The Journal Entrepreneurship*, 7(2): 183-198. <https://doi.org/10.1177/097135579800700204>
- Weiler, S., ve Bernasek, A. (2001). Dodging The Glass Ceiling Networks and The New Wave of Women Entrepreneurs, *The Social Science Journal*, (38), 85-103.
- Yağcı., F. ve Bener, Ö. (2005). Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri ile Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler., 85- 100.
- Yaşar, F. (2017). Düzce İlinde Kadın Girişimcilik Profiline Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 141.
- Yelkikalan, N. (2006). Başarılı Girişimcilikte Cinsiyetin Rolü: Kadın ve Girişimciler, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Sayı. 1, 50.
- Yetim, N. (2002). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği. *Ege Academic Review*, 2 (2): 79-92.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E. (2019). Türkiye’de Kadın Girişimciliği Alanında Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların Kadın Girişimcilere Pozitif Etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 90.
- Yurtsever Ertekin, G., Atış, C. ve Yurtsever, Ş. (2006). *Girişimcilik*, Adana: Karahan Kitapevi.
- Zimmerer, W. T. & Scarborough, M. N. (2005). *Essentials of Entrepreneurship and Small Business Management*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

EKLER

EK 1: T.C. Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Onay Belgesi



T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Onay Belgesi



TOPLANTI SAYISI
4

KARAR SAYISI
1

TOPLANTI TARİHİ
22.04.2024

Protokol No:	2024-SBB-0331
Araştırmanın Başlığı:	Kadın Girişimciliğini Etkileyen Faktörler: Bartın İli Örneği
Proje Yürütücüsü:	Büşra YAZLIK
Başvuru Formunun Geliş Tarihi:	28.03.2024

Başvuru dosyasında etik sorun oluşturabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmadığından 22.04.2024 tarihli ve 4 numaralı toplantıda 2024-SBB-0331 numaralı başvuruya araştırma için ETİK KURUL ONAY belgesinin verilmesine karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ayla ÇETİN
DİNDAR
Başkan

Doç. Dr. Hilal UYSAL
Başkan yardımcısı

Doç. Dr. Özge ÖZGÜR
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nergiz TEKE
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Sevim
Handan YILMAZ
Üye

Belge Doğrulama Kodu: 39F39T9

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: <https://ubys.bartın.edu.tr/ERMS/Record/ConfirmationPage/Index>

Adres: Ağdacı Mahallesi Fakülte Caddesi No:54 Bartın

Telefon No: (0 378) 2235500

e-Posta:

Keş Adresi: bartınuniversitesi@hs01.kep.tr

Faks No: (0 378) 2235042

İnternet Adresi: <http://www.bartın.edu.tr/>

Bilgi için :

Telefon No:

Gülezer Ada

Sekreter



EK 2: Görüşme Formu Kullanım İzni

Görüşme Formu Uyarılama/Kullanım İzni



Gelen Kutusu x



Büşra YAZLIK <busrayazlik@gmail.com>

26 Nis Cum 14:45



Alici: akyildiz_tugba94 ▾

Merhaba sayın Tuğba AKYILDIZ, ben Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Büşra YAZLIK. "Kadın Girişimciliği Kastamonu İli Örneği" isimli tez çalışmanızda kullanmış olduğunuz ölçme aracını "Kadın Girişimciliğini Etkileyen Faktörler: Bartın İli Örneği" başlıklı tez çalışmamda izin verirsiniz uyarlamak/kullanmak istiyorum.

Saygılarımla.



tuğba akyıldız <akyildiz_tugba94@hotmail.com> 26 Nis Cum 15:35



Alici: ben ▾

Merhabalar...

"Kadın Girişimciliği Kastamonu İli Örneği" isimli tez çalışmamda kullanmış olduğum ölçme aracını kullanabilirsiniz. Kolaylıklar Diliyorum...

Gönderen: Büşra YAZLIK <busrayazlik@gmail.com>

Gönderildi: 26 Nisan 2024 Cuma 11:45

Kime: akyildiz_tugba94@hotmail.com <akyildiz_tugba94@hotmail.com>

Konu: Görüşme Formu Uyarılama/Kullanım İzni



...

[İleti kısaltıldı] [Tüm iletiyi görüntüle](#)



ÖZGEÇMİŞ